

Individuum cognitūve potens generare est persona, ex definit. tradita cap. 47. n. 4.

Difficultas in eius proprietate assignanda ante generationem.

4. Dicti improbatio ex c. 53. p. 1. n. 8. & p. 2. n. 3. 4. & 13.

Ingenitum est negatio.

6. Dicti improbatio.

Si nomine potentis generare significatur relatio principij, hæc in divinis realis est vt lib. 2. c. 1. n. 8.

Ad 1. rationē.

Si potētia generandi, hæc est essētia quæ nullo modo est p. proprietas.

Ad 2. rationē. posse generare & generare rationibus formalibus distinguuntur.

Ostenditur Confectaria 5. & 8. Dicti improbatio. Fecunditas nō est paternitas, sed attrib. & pot. notionalis, vt lib. 2. c. 29. n. 14.

Pater sola natura, non paternitate fecundus est, vt lib. 2. cap. 26. p. 3. n. 1. & 2.

Si significatur relatio potētis generare, hæc est relatio rationis interpotentiā, & actū generandi. Sed

igitur individuum illud sic cognitum vt possit generare; euidenter colligitur illud sic cognitum esse personā: est enim res habens naturam; & non est ipsa natura communis; ergo est individuum naturæ rationalis, quæ est definitio personæ. Proferant ergo realem proprietatem istius individui ante generationē, velint nolint: certè nullū est confugiū: essentia enim non est proprietas; neque est fingenda absoluta proprietas; ergo relatio proprietas est. Mittimus illud quod ingenitum quod significat negationem, non potest constituere potētē generare; nam etsi sub negatione ista positivum quid autem, potius nomine positivum, quàm negante vtendum fuit, cum designare vellent primæ personæ proprietatem. Sed adhuc consideremus rem illā siue persona sit, siue quid aliud, quæ potens est generare, & cui attribuitur generatio; si significetur primū principium, nomine primi principij, significatur relatio realis; principium enim in divinis reale est, vt lib. 2. docuimus; neque est relatio adueniens relationi, sed est ipsa paternitas alio nomine expressa: si verò declaretur nomine potentis generare, potentia generandi, est essentia, quæ nullo modo est proprietas generandi. Quare illud falsissimum est, idē esse in Deo posse generare, & generare; sed sunt hæc rationibus formalibus distincta: posse enim generare est potentia, & essētia divina; & generare est actus personalis & relatio, vt iidem Doctores aliàs probè docent. Quamobrem maxime admiror quod fecunditatem dicant esse ipsam paternitatem, imò fecunditas est attributum divinæ naturæ, vt lib. 2. commonstravimus, & in Patre est potentia notionalis, quæ est divina essentia; & Pater sola natura est fecundus, non paternitate; paternitate enim refertur ad Filium, naturā verò suā potest generare, quod est fecundum esse, hæc enim est per se necessaria, quod Pater solā potentiā potest quicquid potest. Sola ergo essentia est potentia, & fecunditas in Patre; & relatio nihil iuvat generandi, aut spirandi potentiam, vt eodem lib. 2. ostendimus. Fateor relationē potentis generare, esse rationis relationem qua essentia vt potentia refertur ad actum generandi. Sed indè arripimus novum argumētum: Nam relatione ra-

A tionis non potest constitui res illa in natura divina subsistens, quæ possit generare: ergo vel constituitur per ipsam potentiam, quæ est essentia, & non proprietas, & hoc non potest intelligi; vel constituitur per paternitatem, quam aiunt esse ipsam fecunditatem. Futilis autem responsio est constitutionem esse rationis. Et idcirco posse constitui personam per illam relationem rationis; nō enim negamus posse concipi personam addita sola relatione rationis; sed necesse est quod illo ipso conceptu personæ, cui attribuiamus generationem, quantumvis imperfecto, claudatur realis proprietas ex qua constituatur; aliàs persona sic imperfectè cognita, erit sola essentia, quæ non potest generare: ergo non est addenda essentiæ sola relatio rationis, sed realis aliqua proprietas qua constituatur vera res, quocunque imperfecto conceptu, quæ possit generare; & hac in re isti Doctores videntur maxime decepti esse. Præterea hanc relationem rationis aiunt fundari in ipsa paternitate fecunda; non attendentes quod fundamentum etiam cognitione nostra, antecedit relationem; ergo paternitas siue persona Patris prius intelligitur, quàm ea relatio potentia quæ putant constitui personam. Illud denique minus provident quod potentia nostro intelligendi modo aduenit personæ, prius enim est esse quam posse; ergo prius constituenda est animi speculatione persona, quàm potentia personæ ad generandū, quemadmodum docuimus lib. 2. quare hæc sententia Henrici probabilis non est.

D Est alia opinio Doctorum vtitatissima quod relatio quidem cōstituat personam, vt consentaneè ad fidei doctrinā dicendum est, adhuc enim nomine relationis originem etiam complectimur, & nulla est proprietas personæ, nisi origo aut relatio. Docent igitur relationem constituere personam; sed considerant in relatione duo, scilicet esse in aliquo, & esse ad aliud. Aiunt igitur relationem secundum quod est in, constituere personam, & secundum quod est ad, distinguere. Hi quoque dissident à scitissimo illo theoremate, quod idem constituit rem quod distinguit. Et facitè conuincitur ista opinio argumentis iisdem; persona enim est quid maxime vnum, &

hinc 4. dicti alia improbatio.

Respons.

Refutatur.

In conceptu personæ, etsi imperfecto, claudatur realis proprietas necessaria.

7. Dicti improbatio 1. Si paternitas est fund. etiam cognitione nostra, antecedit relationem.

Improbatio 2.

Prius constituitur persona quàm pot. personæ.

7.

4. Sent. Quod relatio vt est in, constituit; vt est ad, distinguit.

Improbatur 1. vt dissidens à theoremate, de quoc. 44. n. 3. Improbatur 2.

Persona constituta, hoc ipso est distincta Confirm.

Hæc relatio secundum in, constituit hanc personam, & illam, &c.

8.

4. Sententia explicatio.

Relatio secundum in, sumitur 1. ut existens in subiecto, ex lib. 3. c. 3. n. 10. & cap. 4. n. 7.

Et sic in Deo est ipsa essentia.

S. Thom.

2. ut est forma istius personæ.

1. modo, scilicet, ut est ipsa essentia, non constituit personam.

Ostenditur 1. improbationibus 2. & 3. sent.

Ostenditur 2. Paternitas, ut est essentia, non est propria Patris; bene tamen paternitas, ut est essentia, & relatio simul, seu ut est in, & ad.

2. modo constituit personam, & simul distinguit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

Ostenditur hoc

In hac 1. explic. non elucidatur, an hoc in, antecedit personam, & originem, nec quid sit.

distinctum utpotè incommunicabile; ergo persona constituta, hoc ipso est distincta. Et confirmatur, quoniam si cogitando remoueamus ab ista relatione ad, hæc relatio secundum in, dicitur constituere hanc personam, & illa illam, & tertia tertiam; sunt ergo personæ tres; ergo distinctæ ante, ad, relatiuum; quia per ipsum, in, quo constituuntur, necesse est distinguantur; siquidem sunt personæ tres constitutæ, sicut & relationes secundum in, sunt tres.

Sed explicatur magis hæc sententia, nam relatio secundum in, ut diximus lib. 3. nihil est, nisi ipsa relatio ut existit in subiecto, & cum illo comparatur; relatio autem diuina ut existens, est ipsa essentia: quare S. Thom. obseruauit doctissimè 1. p. q. 28. art. 2. quod diuina relatio secundum in, est essentia diuina. Potest alio modo considerari relatio diuina secundum in, id est, ut est forma istius personæ. Si primo modo explicetur relatio, ut est in, scilicet secundum esse quod est ipsa essentia, non constituit personam; aliàs incideremus in priorè opinionem, quam refutauimus, quod essentia constituat personam. Et probatur manifestè, quoniam Paternitas, ut est essentia non distinguitur à filiatione; ergo ut est essentia non est propria Patris; ergo non constituit personam Patris; bene tamen paternitas, ut est relatio, & essentia simul, est propria Patris; sed tamen sic dicendo non remouemus, ad, relatiuum, sed utrumque simul includimus, scilicet ad, & in, cum dicimus paternitas, ut est essentia, & relatio simul, & ita est propria Patris. Si verò, in, illud relatiuum, explicetur pro eo quod est, esse formam personæ: verum id quidem est quod illud, in, constituat personam; sed falsum est quod ipsum, in, non distinguat: nam relatio ut est, in, hoc est, ut est proprietas hypostatica in ipsa hypostasi, est propria forma personæ; & relationes tres propriæ, constituunt personam tres. Sed tamen adhuc non explicatur an illud, in, relatiuum antecedit personam, & originem, quod tamen argumenta petunt, ostendentia ordinem & prioritatem rationis. Itaque isto posteriori modo rectè dici potest quod relatio ut est in, hoc est, ut est in hypostasi quasi proprietas hypostasis, constituit hypostasim, siue personam: & eodè

A modo illam distinguit: sed quid sit illud esse in, adhuc non apertè elucidatur.

Alij hac eadem via incedentes aiunt relationem secundum in, relatiuum, constitutur subsistens, & secundum ad, relatiuum, constituere incommunicabile. Subsistere enim, inquit, est quid commune, quod per relatiuum ad, constituitur incommunicabile.

Hæc explicatio opinionis est multò deterior. Primum, non explicatur utrum illud subsistens quod constituitur per, in, relatiuum, sit ipsa persona constituta. Nam cum persona sit incommunicabile primum, & per, in, relatiuum non constitutur (ut aiunt) incommunicabile, sed per, ad, relatiuum, consentaneum est ut id subsistens quod constituitur per, in, relatiuum, non sit adhuc persona; quod profectò non solum incredibile est, sed minimè intelligibile. Nam per, in, relatiuum constituitur subsistens quod generat; id autem quod generat, non est natura, sed persona. Et ita notauit S. Thom. 1. p. q. 40. art. 2. quod persona antecedit originem; ergo absque dubio illud constitutum quod generat est persona; quod si persona est, est quoque incommunicabile. Ergo per, in, relatiuum constituitur ipsum incommunicabile, non per ad, relatiuum. Et confirmatur, quoniam, ut docuimus, subsistere nihil significat, nisi modum entis; ergo illud subsistens constitutum per, in, relatiuum, quod subsistens generat vel generatur, non est natura subsistens, sed persona subsistens; nulla enim res alia in diuinis subsistit, nisi vel natura, vel persona. Et hæc duæ sententiæ non discordant: nam quod illi dixerunt, in, relatiuum constituere personam, isti dicunt constituere subsistens; & quod illi aiunt, ad, relatiuum distinguere, isti commentantur, quod facit incommunicabile, quod certè est distinctum.

Quod verò in secunda hac opinione dicitur per, in, relatiuum constitui subsistens, quod adhuc non intelligitur incommunicabile, euentissimè est falsum. Nam si, in, relatiuum, vel paternitatis, v.g. constituit subsistens commune, quod tamen subsistens generat; ergo generans est quid commune, quod est hæreticum. Si verò illud non constituit subsistens, quod generat, & quod sit Pater, nullum subsistens constituit; nam ipsa natura iam intelligi-

9.

2. Explicatio

Rationes 1. p.

q. 40. art. 2.

concl. 1. ait

per in, constitutum subsistens commune, & per ad, constitutum incommunicabile,

10. Improbatur ut deterior.

Sequitur illud subsistens non esse personam, quod non est intelligibile,

Per in, relatiuum constituitur subsistens, quod generat, atque adeò persona.

S. Thom.

Per in, relatiuum, constituitur incommunicabile, non per ad.

Confirmatur ex cap. 2 1. p. 2.

Ista explicatio non est sententia distincta à 4. explicata.

Ostenditur.

11. Additio huius explanationis, Improbatur.

Si, in, relatiuum constituit subsistens commune quod generat, generans est quod commune.

Si non constituit subsistens, quod generat, & quod sit Pater, nullum constituit

Probatur cod. Ca

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

Probatur

intelligitur subsistens, neque natura est A
constitutum paternitatis; nihil ergo pa-
ternitas constituit subsistens, nisi illud
subsistens, quod Pater est, & generat;
quod si hoc subsistens constituat, hoc nō
est commune. Mitto communia argu-
mēta quibus probatur quicquid per ali-
quid constituitur, hoc ipso esse distin-
ctum.

His ergo omisis quæ disputationem
potius impediunt, quam iuuant, opinio
est celeberrima Thomæ Caietani, quod
relatio eodem sanè modo constituit, &
distinguit, vt antea docuimus: sed potest
relatio considerari in actu signato, & in
actu exercito. In actu signato constituit
& distinguit personas, & antecedit ori-
ginem, & est primus actus constituens,
& distinguens; sed in actu exercito se-
quitur origines, & est actus vltimus.
Hæc quidem opinio quoad aliquid vera
est, & quoad aliquid expendenda, & pō-
deranda. Vera quidem est quoad illud
quod ex dictis euidenter colligitur, di-
cendum enim est relationem constitue-
re simul, & distinguere personam; & præ-
terea consequi originem: quare necesse
est vt ipsa relatio aliqua ratione antece-
dat, & aliqua ratione consequatur; neq;
enim ratione eadem potest antecedere,
& consequi. Alterum verò tractandum
est quid Caietanus intelligat per actum
signatum, & exercitum; nam si in vtro-
que actu, quo cum relatio coniungatur,
est relatiuus conceptus, idem instat ar-
gumentum quod relatio relatiuo con-
ceptu sequatur originem; ergo neque in
actu signato antecedit, si ille quidem
actus signatus inuenitur in conceptu
relatiuo. Et ita videtur sentire Caieta-
nus: nam relatio in actu signato adhuc
retinet suum conceptum relatiuum; vt
cum dicimus genus est species vniuer-
salis, omnia hæc nomina significant re-
lationes; sed subiectum propositionis,
scilicet genus, apud Dialecticos intelli-
gitur in actu signato, quia relatio gene-
ris non exercetur, dum genus dicitur
species; species autem intelligitur ibi in
actu exercito; quia relatio speciei ibi
exercetur dum genus species dicitur v-
niuersalis, quatenus relatione speciei re-
fertur ad vniuersale; quid enim est rela-
tio in actu exercito, nisi ipsa relatio actu
exercita? Et hæc explicatio opinionis
probatur, ipso Caietano interprete; nā

in logica sua capite de relatione, ait re-
lationem in actu signato intelligi hoc
nomine relationis; in actu verò exerci-
to, intelligi hoc nomine ad aliquid; quia
modo ipso intelligendi, relatio hoc no-
mine dicta, quamuis sit ad aliquid, non
intelligitur explicitè ad aliquid; sicut ad
aliquid, explicitè significat ipsum quod
est ad aliud. Ista opinio sic explicata nō
satisfacit argumentis; meritò enim in-
surgunt in Caietanum, quod relatio in
actu signato, adhuc intelligitur relatiuo
conceptu; ergo vt sic est quid posterius
origine, & fundatur in ipsa origine.

B
Bartholomæus Torres ferè idem vi-
detur sentire solis nominibus mutatis:
ait enim relationes quatenus sunt for-
mæ personarum, constituere illas, & an-
tecedere originem; quatenus verò actu
referunt, consequi originem. Et idem
videtur significare, scilicet quod in actu
signato constituent personam, & in actu
exercito sequantur originem. Sed vt res
melius explicetur, si per formam intel-
ligit aliquid quod sit communius quàm
relatio, falsum esse cōuincitur quod re-
latio constituat secundum quod est for-
ma, consequitur enim vt omnis forma
constituat personam; sicut si homo esset
rationalis quatenus animal, etiam ani-
mal esset rationale. Necesse est ergo vt
relatio constituat quatenus forma rela-
tiua; forma autem relatiua, & relatio idē
omnino est; sicut animal rationale, & ho-
mo idem est. Præterea relatio est quæ-
dam forma, cuius effectus formalis est
constituere relatum; & quod ipsum re-
latum actu referatur, est effectus forma-
lis relationis: referri enim actu in re ip-
sa nihil est, nisi esse actu relatum, quod
est relationis effectus formalis. Hoc igi-
tur traducunt ad res diuinas absque
causa, & effectū, relatio est quædam for-
ma, quæ constituit actu relatum; ergo
quamuis relatio intelligatur vt forma,
hoc sanè tribuit personæ, vt referatur;
ergo non tribuit illi vt subsistat, siquidē
ante subsistit quàm referatur. Id alterū,
quod ait Torres, relationem esse essen-
tiam relatiuam, & actum; & quatenus
essentia est, constituere personam; & vt
actum, consequi originem: recidit in idē,
& non potest intelligi. Nam essentia re-
latiua est ipse actus, siue forma qua re-
latum referatur; non ergo hæc sunt distin-
guenda. Præterquæ quod relatio diuina
non

Hæc sententia sic
explicata, non
satisfacit diffi-
cultati.

13.

6 Sent.

Torres ferè
eadem.

1. Dictum:

Quod relatio
personam con-
stituit sumpta
vt forma eius;
at quod vt actu
refert, sequitur
originem.

Si per formam
intelligit quid
communius
relatione:

Improbatur
vt falsa.

Exemplum.

Itē si intelligit
formam relati-
uam, vt vana &
non satisfaciēs
difficultati.

Improbatur 1.

Improbatur 2.

Relationis vt
sic, seu vt for-
ma relatiua, ef-
fectus forma-
lis est actu re-
ferri, non verò
esse subsistens.

Persona sub-
sistit antequam
referatur.

2. Dictum:

Quod relatio
vt essentia rela-
tiua, personam
constituit; vt
actus, originē
sequitur.

Improbatur 1.

Distinguit q̄
in idē recidit.

Improbatur 2.

non

A hoc subsi-
stens non est
commune.

Arg. commu-
nia petenda ex
cap. 54.

5 Sent.

Caiet.
Quod relatio
personam cō-
stituit, & di-
stinguit sumpta
in actu sig-
nato, & quod
vt sic antece-
dit originem,
& est 1. actus,
at quod in a-
ctu exercito se-
quitur originē
& est vltimus
actus.

In hac sententia
verum est rela-
tionem consti-
tuere, & distin-
guere personam
item vna ratio-
ne consequi,
& alia antece-
dere originē.

Expenditur
quid per signa-
tum & exerci-
tum actū in-
telligat.

In vtroque a-
ctu esse relati-
uum conceptū
sentit Caiet.

Relatio in a-
ctu signato ad-
huc retinet su-
um conceptū
relatiuum.

Probatur 1.
exēplo in hac,
Genus est spe-
cies vniuersa-
lis.

Probatur 2. ex
cod. Caiet.

Relatio diuina non rectè dicitur essentia relatiua.

Huius 6. sent. interpretatio consona 2. & 3. sent.

Improbatur 1. Essentia non est relatio etiã aptitudinalis.

Improbatur 2. vt n. 3.

Improbatur 3. vt nō admittit Torres.

7. Sent. consona euasioni 2. videadē n. 2.

1. Dicitur illius: quod relatio relatiuo cōceptu constituit.

2. Dicitur: quod relatio, & origo coincidunt.

1. Ob. occurrit 3. Dicitur: quod neutrum antecedit personam, quia p vtrumque constituitur.

2. Ob. occurrit diuersimodè.

Alij aiunt proprietatem, originem, & relationem esse idē ratione formalis.

Alij aiunt distinguere ratione formali solam proprietatem à relatione.

Item relationem vt proprietatem est, antecedere; vt relatio est, consequi.

Hi adhuc non discernunt originem à relatione.

non rectè dicitur essentia relatiua, sed quasi species relationis. Nōnulli interpretatur istum Doctorem quod sentiat relationem aptitudinalem (vt minùs latinè dicunt) constituere personam; quæ videtur eadem forsitan esse, quam Thomas Caietanus dicit relationem actu signato. Quod si hoc nomine relationis aptitudinalis intelligunt essentiam, prout est radix relationis: falsò id affirmant; essentia enim non est relatio etiã aptitudinalis; & iterum essentia non constituit personam, vt probatum est. Neque ea fuit opinio Torres, qui apertè ait relationem formalem constituere personam.

Noua est opinio ex officina Scoti, & Durandi excogitata, Quod relatio quidē relatiuo cōceptu constituat personam; sed nihil indè difficultatis oriri, eò quod relationem, & originem aiunt non distinguere ratione formali, sed sola ratione concipiente, vt Petrus à Petro, hoc est, à se distinguitur. Quare cum opponimus illud argumentum, personam esse priorem origine, &c. Negant: quia origo, & relatio idem sunt ratione formali; quare neutrum antecedit personam, cum per vtrumque constituitur. Si verò iterum obijcias, quod saltē proprietatem antecedit personam, relatio autem non antecedit; opinio istorum circa prædicta communis vtriusque, iam difsecatur in partes quoad ea quæ sequuntur. Alij enim aiunt neque proprietatem, neque originem, neque relationem rationibus formalibus distinguere, sed esse idem ratione, & definitione; quare aiunt personam constitui relatione vt relatio est. Neque verò relationem esse priorē intellectu quàm personam: quia enim hæc constitutio personæ diuinæ non est realis actualis, non est necesse vt proprietatem constituens antecedit constitutum. Alij verò licet cum his consentiāt non discernentes relationem ab origine, tamen proprietatem distinguunt à relatione; ita vt rationibus formalibus faciat discreta: relationem vt proprietatem consentitur antecedere personam, & vt relationem consequi: qua in re magis accedunt ad veritatem: sed quia nō discernunt originem à relatione, adhuc in altero peccant. Nā vt explicent personam Filij procedere à Patre generante, siquidē affirmant generationem in

A Patre esse ipsam relationem, necessariò meditantur relationem paternitatis ante personam Filij genitam, relationem, inquam, relatiuo cōceptu, quo cōceptu relatio est generatio actiua, quæ necessariò antecedit Filium; ergo relatio Patris relatiuo cōceptu est prior intellectu, quàm relatio Filij. Cum autē aiunt relata esse simul intellectu: respondent non esse verum theorema in rebus diuinis.

Isti auctores faciunt quod vulgò dicitur vt intelligendo nihil intelligant, Cum enim à ratione naturali urgeantur, cum quibus eorum placita non cōsentiunt, arbitrantur ad asylum se recipere quod res diuinæ non sint expendendæ Philosophia naturali. Sed per inconsideratiam non attendunt non nos de arcano ipso Deitatis disputare, quod cum lateat, otiosa est, & temeraria disputatio: sed de ipsa nostra intelligentia decernimus quid dicendum sit, quod cū fidei veritate cōsentiatur. Orthodoxa doctrina est quod persona constituitur natura, & proprietate: scitissimum quoque est eam constitutionem effingi nostro intelligendi munere: qua ratione igitur potest intelligi constitutio, nisi vt prius intelligamus constituentia? Itaque sicut realis constitutio hoc exigit vt pars cōstituens re ipsa & naturam antecedit cōstitutum: ita constitutio rationis hoc ipsum necessariò sibi vendicat, vt proprietatem cōstituens prius intelligatur. Quod si prius non potest intelligi, neque constitutio est in intellectu possibilis. Quod si non potest intelligi cōstitutio, falliam est diuinæ personas intellectu constitui: quod enim intellectu vero etiã creato intelligi non potest, quia repugnat, non est verum: mysterium autem Trinitatis etiam nostro intelligendi modo nō repugnat intellectui, vt libr. 5. docebimus: necesse autem est dicere quod proprietatem constituens antecedit intellectu personam constitutam, vt Aristot. ait de componentium partibus. Præterea generatio actiua in Deo, licet non sit actio egrediens ab agente, est tamen vera operatio Patris, sicut intelligere, & velle est operatio Patris: sed necesse est omnino ante operationem intelligere eum qui operatur: ergo cum generare non sit operatio naturæ, sed personæ, omnino necesse est ante generationem intelligere

C

D

4. Dicitur: quod ea relatio relatiuo cōceptu antecedit personam procedentem, Obiectio.

Respondent.

25. 3. Dicitur improbatio.

Non de arcano Deitatis, sed de intelligentia nostra disputatio est.

Non potest intelligi constitutio etiam rationis, nisi prius intelligatur constitutiva.

Exemplum partium componentium.

Mysterium Trinitatis etiã nostro modo intelligendi non repugnat intellectui, vt libr. 5. c. 10. n. 7. & 10. Exemplum, vt proximè.

Aristot. Improbatio 2. ostendens quod persona antecedit generationem.

Inter marginem dexteri libri sunt fragmenta textus alterius operis, quorum nonnulla leguntur: "In...", "De...", "Stabil...", "prob...", "terran...".

intelligere personam Patris constitutā; sanè non per generationem consequentem, quæ in illa prioritate adhuc non intelligitur, sed per antecedentem proprietatem: & idem est argumentum de relatione. Nam relatio est alicuius præintellecti quod referatur, & non est naturæ, Deitas enim non refertur relationibus personalibus, ut diximus libr. 3. ergo prius intelligitur persona constituta, quam referatur: quod verissimum est, ut cap. sequenti explicabimus. Itaque origo, & relatio relatiuè acceptæ consequuntur personam constitutam, cum deberent antecedere illam, ut constituerent. Similiter effici non potest ut relatum unum intelligatur, ut relatum est, quin simul intelligatur aliud. Ergo licet relata diuina ea sint inter quæ sit origo: hoc tamen necessarium omninò est, ut quatenus relata sunt, sint simul in intellectu, aliàs relata non sunt. Et quidem quia ipsa relata sunt quoque personæ, poterunt ista notione personarum non simul intelligi, & hoc habent diuinum; sed quod ut relata sunt, non sint simul intellectu, est impossibile: relatum enim ut relatum, est ad aliud, & non potest nisi cum alio simul intelligi. Non licet ergo nobis ea theoremata Philosophiæ, quæ euidentiissima sunt, in rebus diuinis variare repugnante ratione: quia licet res diuinas prout sunt nò intelligamus: tamen nostro modo intelligendi existente, ratio non repugnat cum fide. Est ergo ordo rationis omnibus modis necessarius ut prius intelligatur persona, quam origo à persona ducta, & prius iterum origo quam relatio, relatio autem simul cum suo correlatiuo: & ita seruat Philosophiæ præscriptis rem omnem aperiemus.

Postrema igitur est sententia Ioannis Capreoli in 1. d. 26. q. 1. & Francisci Ferrar. 4. contra gentes, cap. 26. quæ etiam est Marsilij, q. 29. art. 1. dub. 1. imò & S. Thomæ, ut dicemus cap. sequenti, quod relatio considerata absoluto conceptu constituit diuinam personam: quæ quidem, dum cæteras improbamus opiniones, ipsis argumentis confirmamus. Nam si relatio relatiuo conceptu sequitur originem; & necesse est ut antecedit ad constituendam personam; conficitur ut conceptu absoluto antecedit, quatenus est forma hypostatica. Quare hæc sententi-

tia absque dubio à S. Thoma tradita, relicta est, ut cap. sequenti dicemus: adhuc enim indiget multa explicatione. Huius sententiæ videtur esse Heruæus d. 26. q. 1. ar. 3. & quodlib. 10. q. 5. ubi in relatione diuina distinguit rationem personalem à relatiua. Hoc idem Bartholomæus Torres inuit dum dixit relationem constituere quatenus forma est; sed debuit addere quatenus forma hypostatica: nam forma nihil addit relationi cum sit nomen commune; forma verò hypostatica addit aliquid, quod conceptu absoluto est explicandum, ut dicemus. Huc etiam spectat eorum opinio, qui relationem quatenus est in aliquo, constituere personam affirmant; sed fuit adhuc explicandum, quod eatenus ut est in hypostasi, concipiatur conceptu absoluto. Et præterea dicendum fuit quod illo quidem modo constituat, & distinguat personam. Caietanus quoque hoc solum abesse videtur à veritate explicanda, quod relationem considerauit in actu signato, relatiuo tamen conceptu; nam si conceptu absoluto explicetur, cætera non dissidemus.

CAPVT LIX.

Relatio quatenus forma hypostatica, constituit formaliter personam.

C Aput diuidimus in partes duas.

Pars prima: *Relatio ut relatio est, non constituit personam.*

Pars secunda: *Quomodo intelligatur relatio ut forma hypostatica, personam constituat?*

PRIMA PARS.

Relatio, ut relatio est, non constituit personam.

QUOD relatio ut relatio est, constituat personam opinatur Durandus in 1. d. 9. q. 2. & loquitur de constitutione rationis; nam ibidem discernit originem à relatione, & ait non originem, sed relationem constituere personam; & adhuc affirmat quod relatio non ut proprietas, sed ut relatio, constituat personam; & quod inter hæc nulla sit prioritas etiam rationis. Idem videtur sentire

S. Thom.

Haruæus.

Hanc sent. inuit Torres cit. n. 15.

Explicatur.

Huc spectat 4. ser. sed deficit in duobus explicatis.

Primum.

Secundum.

Caiet. in vno dissidet, nisi explicetur.

Item quod antecedit relatio nem.

Deitas non refertur relationibus personalibus, ut lib. 3. cit. hic c. 55. p. 2. n. 4.

4. Dicti improbatio. Relatum ut sic intelligi nò potest, nisi simul aliud intelligatur.

Hoc habent diuina relata, quod simul sunt personæ?

Theoremata philosophica non licet variare in diuinis contra rationem.

Ratio non repugnat cū fide.

Ordine rationis intelligitur prius persona, quam origo; prius origo quam relatio; relatio verò simul cum correlatiuo.

16.

8. Sent. Capreol. Ferrar.

Marsil.

Relatio absoluta conceptu constituit personam.

Stabilitur improbatione cæterarum sententiarum.

Videtur con-
sentire Scot.

Explicatur ab
aliquib⁹ de cō-
stitutione in
re.

Hæc explica-
tio consentit
cum 8. sent. af-
ferta cap. 58. n.
18.

1. Assertio op-
posita 2. dicto.

Proprietatē p-
sonalis intelli-
gitur prius ra-
tione ante per-
sonam consti-
tutam.

Probatur 1.
Forma præin-
telligitur con-
stituto.

Respons.

Resutatur.
Ordo rationis
seruatur in re-
bus etiam nō
distinctis rea-
liter.

Ratio.

1. Exemplum
vniuersalium,
& particulariū

Aristot.

2. Exemplum
albedinis, & al-
bi.

Ioannes Scotus d. 26. q. vnica, & A
d. 28. q. 3. & in quodlib. q. 4. Verum ali-
qui sectatores eius interpretantur suum
auctorem quod loquatur de constitu-
tione personæ, non nostro modo intel-
ligendi, sed prout in re ipsa intelligitur
constituta; nam re ipsa non distinguitur
relatio à generatione, vt à forma hypo-
statica, sed sunt res vna, & eadem sim-
plicissima, vt antea diximus; quæ tamē
explicatur pluribus conceptibus nostro
modo intelligendi. Et ita aiunt Scotum
explicasse in quodlibetis, vbi docet in
ipsa relatione diuina posse considerari
proprietatem, originem, & relationem. B
Quare consentiunt cū Ioanne Capreo-
lo, & Francisco Ferrar. quod si concep-
tus hos explicatē, & partitē attēdamus,
relatio non vt relatio, sed vt proprietatē
constituit; quod parte secunda capitis
erit explicandum. Hanc enim opinionē
nos quoque sequimur.

Probatur igitur hoc loco, quod in ijs
explicandis necessaria sit rationis prio-
ritas; & deinde ostendemus quod rela-
tio vt relatio non constituit personam.

Probatur ergo primum quod proprie-
tas, quæ constituit personam, præintelli-
gatur prioritate rationis ante personā
constitutam. Nam forma quæ constituit
præintelligitur constituto; sed proprie-
tas personæ est forma constituens; ergo

præintelligitur constituto. Respondent
hoc intelligendum esse in constitutione
reali, quæ est realis compositio; non ve-
rò in constitutione rationis, quæ est cō-
stitutio diuinæ personæ. Sed non atten-
dunt ordinem rationis seruari in rebus

etiam non distinctis, si rationibus for-
malibus, vel etiam modo intelligendi
distinguantur. Nam quod præintelliga-
tur ante aliud aliquid, ex eo euenit, quia
facultas intelligendi suapte natura fer-
tur prius in vnum quam in aliud; vni-
uersale enim non distinguitur à rebus

subiectis, & particularibus; & tamē vni-
uersalia sunt notiora nobis, & prius no-
ta, vt Aristoteles docet, & omnes con-
sentiunt. Et albedo, quia ex modo signi-
ficandi indicat aliquid simplex, præin-
telligitur ante album, quod ex modo

significandi indicat aliquid concretum;
ergo ex modo significandi proprietatē
etiam diuinā est prius cognitione quam
eius cōstitutum, etiam si solo modo sig-
nificandi distinguerentur.

Secundò arguitur: Quæcūque distin-
guuntur vel re ipsa, vel rationibus for-
malibus, & sunt per se coniuncta, habēt
inter se ordinem; nam vel etiam illa cō-
iunctio, quæ est per accidens habet ali-
quem ordinem, vt substantia cum acci-
dente coniungitur cum aliquo ordine;
vbi autem est ordo, est primum & secū-
dum; ordo enim est eorum quæ referun-
tur ad primum; sed proprietatē, & per-
sona distinguuntur rationibus formali-
bus, vt explicatum est; quia persona est
constitutum ex proprietate, & natura
simul; distinguuntur ergo suis rationibus
formalibus proprietatē, & persona, & sūt
per se coniuncta, vt constat; ergo cum
aliquo ordine coniunguntur; ergo vel
persona est prior proprietate, vel pro-
prietatē prior personā quocumque ordi-
ne coniungantur; sed non est intelli-
gibile quod persona sit prior sua proprie-
tate; ergo proprietatē est prior ordine
constitutionis, quam persona; prioritas
autem ordinis saltem in intellectu ne-
gari non potest; ergo ista sine priorita-
te nequeunt intelligi.

Tertiò vt agamus clariùs, id quod
constituitur ex duobus habet duas par-
tes cōstituentes; nos autem nostro mo-
do intelligendi agnoscentes in diuina
persona naturam, & proprietatem iuxta

Patrum sententiam, vt probatum est,
personam quæ est res simplex partimur
duabus intelligentijs; & seorsum defini-
mus naturam, seorsum proprietatē iuis
rationibus formalibus distinctis. Tunc

vltra dicimus quod Pater Deitate est
Deus, proprietate est Pater; persona au-
tem vtrumque complectitur. Ecquis er-
go non videt, nisi sibi exco esse libeat,
Deitatem esse quasi rationem formalem,
qua ista persona est Deus, & proprietatē
esse rationem, qua est Pater? Itaq;

sicut in compositis partes componen-
tes sunt causæ realis compositionis, &
idcirco necessariò antecedunt: ita in ista
constitutione rationis partes constituē-
tes, vt ita dicam, non sunt quidem cau-
sæ, sed sūt veræ rationes formales, quasi

formæ, & formalia principia. Ita vt que-
renti quare hæc persona est Deus? red-
damus rationem à prioribus, quia est
persona ex Deitate constituta; & quare
est persona distincta ab alijs prioribus
etiam respondemus, quia est proprietatē
relatiua constituta, & est Pater per

paterni

3.
Probatur 2. ex
c. 48. p. 2. n. 14.

Omnia distin-
cta vel re ipsa,
vel rationibus
formalibus, &
per se coniun-
cta, habent in-
ter se ordinē.

Vbi est ordo
est 1. & 2.

Ordo est eo-
rum, quæ refer-
runtur ad pri-
mum.

4.
Probatur 3.
ex cap. 49.

Deitas est qua
si ratio forma-
lis, vt persona
sit Deus, pro-
prietatē, vt sit
Pater.

In constitutio-
ne rationis, cō-
stituentia nō
sunt causæ, sed
veræ rationes
formales, quasi
formæ, & for-
malia principia.

Quærenti, qua-
re hæc perso-
na sit Deus, aut
persona disti-
cta: redduntur ra-
tio à priori, De-
itas, vel propri-
etas ex qua cō-
stituitur.

paternitatem; non autem est paternitas per Patrem, quia est inuersus ordo intelligendi; ergo natura & proprietates præintelliguntur necessariò personæ constitutæ. Et cõfirmatur euidentè, ipsa enim constitutio rationis hoc postulat, & hoc ipsum dum exercetur ostendit; nos enim constituimus aliquid siue componimus cogitando; prius ergo cogitando accipimus partes constituentes, quàm ipsum constitutum; quod vel ipsi qui nobis obstant per inconsiderantiam faciunt. Aiunt quippe resultante ex parte nature relatione, naturam simul cum relatione constituere personam. Ecce prius accipiunt naturam cum creatione coniunctam, quàm constituent personam; ea autè nobis est quæstio quomodo possit relatio cõiungi cum natura ante suppositum constitutum.

Et contra Durandum arguitur qui arbitrat naturam reali distinctione aliquantulum à persona, & à relatione. Mirum enim est quòd ponat distinctionem aliquantulum in re, & quòd nequã intellectu admittat prioritatem: nam inter res distinctas, & per se coniunctas, necesse est inuenire ordinem nature, vel etiam prioritatem nature, ne dicam ordinem, & prioritatem rationis: Quid autem magis ingenitum est nostro modo intelligendi, quàm ut prius & posterius intelligamus res quascunque, dum ordinatè intelligimus? aliàs erit in intelligendo confusio, ordine sublato.

Denique vnum attributum antecedit cognitione aliud, quia est ratio alterius; sed proprietates est ratio quædam constitutens personam, & idcirco est hæc persona, quia habet istam proprietatem: ergo proprietates est prior cognitione, quàm persona constituta.

Ad hoc argumētum duo sunt quæ respondet Durand. in 1. d. q. 92. Primum est quòd in rebus diuinis est ordo cognitionis, cum ita se habent ut res create, etiam si hæc sint distinctæ, illæ non sint; ut Deus intelligendo aliquid, & aliud, eligit quod vult; & ita intellectus ordine rationis antecedit voluntatem. Similiter si proprietates diuinæ personæ esset verum constituens, & generatio esset extranea, & relatio fundata esset in generatione; etiam si hæc essent res vna, tamen haberent ordinem intelligentiæ. Sed quia constitutio diuinæ personæ

non est realis, nullam ibi esse ait prioritatem constitutens quæ antecedit personam constitutam. Hæc tamen responsio non satisfacit; primò, quia diuinus intellectus antecedit intellectiõnem ordine rationis, quamuis non sit principium reale illius, ideo duntaxat quia cogitatur ordine intelligendi ac si esset principium reale. Et ita proprietates personæ diuinæ intelligitur à nobis quasi esset formale principium, & reale constituens personam: & generatio in Patre consideratur, ut quædam operatio, quæ necessariò est ab aliquo operante intelligenda quasi emanans; sicut intellectio diuina ab intellectu. Et relatio ut relatio necessariò intelligitur ad aliud, ita ut ex modo ipso intelligendi inquiramus, quid est hoc ad aliud? nam prius ad se sit necesse est, ut S. Augustinus ait. Hæc ergo quæ sunt nobis ingenita proprio modo intelligendi, difficultatem faciunt; & cogunt nos ut inuestigemus quomodo relatio constituat personam; quia necesse est prius intelligere constituens quàm constitutum.

Secunda responsio est Durandi quòd ordo rationis inuenitur interdysparata; dysparata autem vocat quando vnũ nõ ingreditur rationem formalem alterius, quo pacto distinguuntur attributa, & vnũ est prius altero. Et quia paternitas quæ est proprietates Patris, est ex propria ratione relatio, nunquã antecedit nisi in suo conceptu relatiõis; & quia relatio relatiõis conceptu non antecedit personam, ideo proprietates personalis diuinæ nostro modo intelligendi non antecedit personam. Hæc responsio minimè arguta est, egregia sanè illa esset si ad cauendum vnum errorem, liceret incidere in alium; ea enim res est quæ in cõstitutione diuinæ personæ tot clarissima vexauit ingenia; quia rectè intelligenti, necesse est ante personam constitutã intelligere proprietates constitutentem; & ante relationem; originem: quomodo autem relatio quæ est vltima, sit actus primus constituens personam non valuerunt explicare. Hoc autem negotiũ non expeditur, si dicamus ideo rationis ordinem nõ seruari, quia proprietates est relatio, ut fides docet, & ideo non potest præintelligi; quasi verò veritas fidei pugnet cum modo intelligendi. Ecclesia autem non solum edidit defini-

tionem

No tiones

Confirm.

Prius cogit do accipimus partes constituentes, quàm constitutum. Sic ipsi aduersarij accipiunt per inconsiderantiam.

9. Probatur 4. cõtra Dur. ex doct. ipsius.

Inter res distinctas, & per se coniunctas ordo & prioritates etiam nature inuenitur.

6. Durand. 1. Respons.

7.

Refutatur. Diuinus intellectus antecedit intellectiõnem ordine rationis, quamuis non sit principium reale illius, ideo duntaxat quia cogitatur ordine intelligendi ac si esset principium reale. Et ita proprietates personæ diuinæ intelligitur à nobis quasi esset formale principium, & reale constituens personam: & generatio in Patre consideratur, ut quædam operatio, quæ necessariò est ab aliquo operante intelligenda quasi emanans; sicut intellectio diuina ab intellectu. Et relatio ut relatio necessariò intelligitur ad aliud, ita ut ex modo ipso intelligendi inquiramus, quid est hoc ad aliud? nam prius ad se sit necesse est, ut S. Augustinus ait. Hæc ergo quæ sunt nobis ingenita proprio modo intelligendi, difficultatem faciunt; & cogunt nos ut inuestigemus quomodo relatio constituat personam; quia necesse est prius intelligere constituens quàm constitutum.

S. August.

2. Respons.

Refutatur 1.

Licet fidei diuine ceteræ proprietates sit relatio, potest præintelligi. Ecclesiæ fidei definitiones: locibus etiam.

PARS POSTERIOR.

Quomodo intelligatur relatio ut forma hypostatica, personamque constituat?

1. Ex e. 58. n. 18. & hoc cap. 59. p. 1. num. 10. Sicut. cōlect. Quod relatio no ut relatio, sed ut forma hypost. consti- tuit personā. Hæc est sent. S. Thom.

Ad eam solū commentariū addit sentent. Ferrar. Capreol.

Notandum.

1. Dubium. An proprie- tas hæc absolu- to conceptu in- tellecta, sit ipsa relatio diuina? Ratio dub.

2. Dubium. Quomodo relatio intelli- gi possit abso- luto conceptu? Ratio dub.

Cum relatio diuina constituat per- sonam, est quippe relatio proprie- tas, non absoluta, ut antea docuimus; & non constituat illam relatio conceptu ut relatio est, quod priori p. huius cap. probatum est: conficitur ineuitabile ar- gumentum ut ipsa relatio conceptu ab- soluto ut est forma hypostatica, cōstitu- at personam. Et hæc quidem est senten- tia S. Thomæ, ut in confirmatione licet consulere. Ait enim relationem non ut relationem, sed ut formam hypostaticā constituere personam. At verò Francisc. Ferrar. sequutus Ioannem Capreol. ait relationē nō relatio cōceptu, ut relatio est, sed cōceptu absoluto ut forma hypo- statica est, cōstituere personā. Addunt er- go ad sentent. S. Th. solam interpretatio- nē & cōmentariū, scilicet quod relatio ut relatio est, intelligatur relatio conceptu ad aliud; & relatio ut est forma hy- postatica, cōsideretur absoluto cōceptu nō ad aliud, sed ut proprietate personæ.

Hanc interpretationem siue opinio- nem Ioannis Capreoli, & Francisci Ferrar. ita enarrabimus ut nō nouemus opinionem; libet enim maximè sequi ab alijs tradita & communia; sed illam acō- modabimus propositæ difficultati; ut nullum dubium videatur relictum. Pri- mūm igitur inquirēdum est, an illa pro- prietas quam dicimus formam hyposta- ticam, & intelligi conceptu absoluto, sit ipsa relatio diuina? nam si in diuina pro- prietate ratio formalis cognita, est rela- tio; quamuis ea relatio intelligatur cō- ceptu absoluto (quod non videtur pos- sibile) tota adhuc redintegratur qua- stio, quomodo relatio constituat perso- nam, cum sequatur originē: quod si ra- tio formalis cognita diuinæ proprietatis nō est relatio, profectō ipsa proprie- tas est res absoluta, quod est contra fi- dem: quamobrē aliqui Doctores ab hac opinione abhorrent, ut caveant sibi à periculo. Deinde illud inuestigandum est, quomodo relatio possit intelligi cō- ceptu absoluto? nam si dicas sic intelli- gi quatenus est forma hypostatica, ille conceptus absolutus exprimit formam hypostaticam, cuius est conceptus, sed non erit conceptus relationis, neque il-

Aliā exprimer; cōceptus enim est natura- lis similitudo rei, quare sicut relatio ex propria ratione formali est ad aliud, ita non potest conceptu exprimi, nisi ad aliud, & is est conceptus relatiuus.

Ad consequendam huius rei intelli- gentiam aduertendum est, quod de es- sentia diuina habemus conceptus plu- res attributorum, quibus occurrunt ex parte rei cognitæ plures rationes for- males obiectæ, ut libr. 1. docuimus; eō quod essentia diuina infinita non potest intelligi quidditatiuè, & idcirco quam- uis sit res vna simplicissima, diuersis no- minibus & intelligentijs explicatur, & est verè & propriè intellectus, volun- tas, iustitia, misericordia, &c.

B Distingui- mus autem ista attributa per cōcep- tus analogos, iuxta rerum creatarum distinctionem, quæ in illis cōueniunt, & ita quia in nobis sunt duæ potentie, aut duæ virtutes suis definitionibus distin- ctæ; multiplicantur quoque attributa in Deo, & distinguuntur suis definitionibus & rationibus formalibus. Ita modò phi- losophandum de diuina relatione, quia enim relatio diuina est incomprehen- sibilis, & quidditatiuè intelligi nō potest, explicatur pluribus nominibus, & con- ceptibus; quia multiplicantur secundum distinctionem rerum creatarum, quæ cū illis analogicè cōueniunt; suisque defi- nitionibus, & rationibus formalibus di- stinguuntur. In diuina enim persona ni- hil est nisi natura & relatio, ut ex dictis constat; proprietate autem non est natu- ra, quæ est communis; est ergo proprie- tas relatio. Eadem ratione origo, verbi gratia generatio, non est natura; est er- go relatio: ea ergo res quæ est diuina re- latio absque dubio continet in suo con- ceptu proprietatem & originem; sic ta- men ut ita propriè intelligamus origi- nem diuinam, ac si illa esset res distincta à relatione; & ita propriè personalem proprietatem, ac si illa esset res distincta ab origine & relatione, sicut de attribu- tis philosophati sumus. Hunc autem ex- plicandi modū corroboramus auctori- tate S. Thom. q. 10. de potent. art. 3. ubi docet relationē diuinam etsi sit res vna, modo tamen intelligendi multipli- cem esse, quia intelligitur ut proprietate hypostatica, quod non habet quatenus relatio est, scilicet relatio conceptu: & idem dicendum est de origine.

C Distingui- mus autem ista attributa per cōcep- tus analogos, iuxta rerum creatarum distinctionem, quæ in illis cōueniunt, & ita quia in nobis sunt duæ potentie, aut duæ virtutes suis definitionibus distin- ctæ; multiplicantur quoque attributa in Deo, & distinguuntur suis definitionibus & rationibus formalibus. Ita modò phi- losophandum de diuina relatione, quia enim relatio diuina est incomprehen- sibilis, & quidditatiuè intelligi nō potest, explicatur pluribus nominibus, & con- ceptibus; quia multiplicantur secundum distinctionem rerum creatarum, quæ cū illis analogicè cōueniunt; suisque defi- nitionibus, & rationibus formalibus di- stinguuntur. In diuina enim persona ni- hil est nisi natura & relatio, ut ex dictis constat; proprietate autem non est natu- ra, quæ est communis; est ergo proprie- tas relatio. Eadem ratione origo, verbi gratia generatio, non est natura; est er- go relatio: ea ergo res quæ est diuina re- latio absque dubio continet in suo con- ceptu proprietatem & originem; sic ta- men ut ita propriè intelligamus origi- nem diuinam, ac si illa esset res distincta à relatione; & ita propriè personalem proprietatem, ac si illa esset res distincta ab origine & relatione, sicut de attribu- tis philosophati sumus. Hunc autem ex- plicandi modū corroboramus auctori- tate S. Thom. q. 10. de potent. art. 3. ubi docet relationē diuinam etsi sit res vna, modo tamen intelligendi multipli- cem esse, quia intelligitur ut proprietate hypostatica, quod non habet quatenus relatio est, scilicet relatio conceptu: & idem dicendum est de origine.

Distingui- mus autem ista attributa per cōcep- tus analogos, iuxta rerum creatarum distinctionem, quæ in illis cōueniunt, & ita quia in nobis sunt duæ potentie, aut duæ virtutes suis definitionibus distin- ctæ; multiplicantur quoque attributa in Deo, & distinguuntur suis definitionibus & rationibus formalibus. Ita modò phi- losophandum de diuina relatione, quia enim relatio diuina est incomprehen- sibilis, & quidditatiuè intelligi nō potest, explicatur pluribus nominibus, & con- ceptibus; quia multiplicantur secundum distinctionem rerum creatarum, quæ cū illis analogicè cōueniunt; suisque defi- nitionibus, & rationibus formalibus di- stinguuntur. In diuina enim persona ni- hil est nisi natura & relatio, ut ex dictis constat; proprietate autem non est natu- ra, quæ est communis; est ergo proprie- tas relatio. Eadem ratione origo, verbi gratia generatio, non est natura; est er- go relatio: ea ergo res quæ est diuina re- latio absque dubio continet in suo con- ceptu proprietatem & originem; sic ta- men ut ita propriè intelligamus origi- nem diuinam, ac si illa esset res distincta à relatione; & ita propriè personalem proprietatem, ac si illa esset res distincta ab origine & relatione, sicut de attribu- tis philosophati sumus. Hunc autem ex- plicandi modū corroboramus auctori- tate S. Thom. q. 10. de potent. art. 3. ubi docet relationē diuinam etsi sit res vna, modo tamen intelligendi multipli- cem esse, quia intelligitur ut proprietate hypostatica, quod non habet quatenus relatio est, scilicet relatio conceptu: & idem dicendum est de origine.

1. Aduert, ex lib. 1. ca. 30. p. 2. n. 7.

Distingui- mus attributa in Deo per cōcep- tus analogos secū dū distin- ctionē creatarū rerū in illis cōueniētū.

Diuina relatio quia incōpre- hensibilis pluribus nomi- bus, & cōcepti- bus explicatur.

In persona di- uina nihil est nisi natura, & relatio cap. 55. p. 1. n. 16. & c. 56. p. 1. n. 7.

Proprietate est relatio.

Origo est re- latio.

Origo intelli- gitur ita pro- priè, ac si non esset relatio, & proprietate, ac si esset ab utraq; distincta.

Confirmat ex S. Thom.

4.
2. Aduert ex lib. 1. c. 33. p. 1. n. 3. & 4.

Essentia consideratur 1. vt distincta ab attributis.

2. vt continet illa actu.

Sic relatio consideratur 1. vt distincta a proprietate, & origine.

2. vt continet vtramque conceptu confuso quasi partes definitionis.

Exemplum essentiae diuinae.

Discrimen. Essentia vt distincta ab attributis, est primum in cognitione, relatio vt distincta a proprietate, & origine est vltimum.

3. Aduert.

In & ad incrementa relationem sunt duae rationes formales, vt lib. 3. c. 3. n. 10. & c. 4. n. 7.

Diuina ob id etiam continet eminenti formalem aliquid sibi vendicat secundum, in, quod secundum quod est origo eidem non conuenit.

Exemplum. Pater non proprietate generat, sed generatione; non generatione refertur, sed relatione; neque at per relationem constituitur.

Deinde petendum est a libro primo, quod notauimus de essentia diuina comparata cum attributis: consideratur enim dupliciter diuina essentia, primo vt res quaedam distincta ab attributis, quasi subiectum attributorum: secundo vt continens ipsa attributa actu, in suo conceptu, ad eum modum quo definitum continet partes definitionis actu. Ita etiam relatio diuina potest considerari duobus modis. Primo, vt ratio quaedam distincta a proprietate personali, & origine, sicut in rebus creatis haec distinguuntur; nam conceptibus, & definitionibus distinctis intelligimus proprietatem personalem, originem, & relationem: vel potest considerari ipsa relatio diuina conceptu quodam confuso, vt continet actu proprietatem, & originem, quasi partes definitionis. Sicut enim si essentia diuina quatenus continet attributa definiatur, omnia attributa in definitione essentiae numeranda sunt; ita si relatio diuina definiatur, proprietate, & origo cadunt in eius definitione. Est tamen discriminem, quia essentia cum distinguitur ab attributis, est primum in cognitione, quia est subiectum attributionis; relatio vero cum distinguitur a proprietate, & origine, est vltimum in cognitione, quia fundatur in origine, & origo est a persona constituta proprietate, & ita proprietate est cognitione prima, origo secunda, tertia est relatio vt relatio relatiuo conceptu.

Adhuc aduertendum est quod relatio creata consideratur vt est in aliquo, & vt est ad aliud, ita tamen vt non sint duae rationes formales distinctae in relatione, vt lib. 3. notauimus. Relatio autem diuina quia propter suam simplicitatem continet eminenter formaliter res plures, scilicet proprietatem personalem, & originem, ita ac si essent res distinctae, aliquid sibi vendicat secundum, in, relatiuum, secundum quod est forma hypostatica; quod secundum quod est origo eidem non conuenit: vt enim Deus non intelligit per voluntatem, sed per intellectum, etsi intellectus, & voluntas sit res eadem; ita neque Pater formam hypostaticam generat, sed generatione generat, neque generatione refertur, sed relatione refertur, at vero per relationem constituitur, vt hoc cap. enucleabimus. Et hoc est valde obseruandum ad proprietatem elocutionis curandam, & expediendam quaestionem.

A His animaduersis duo illa dubia proposita elucidanda sunt, vt veritas conclusionis eluceat. Dicendum igitur est per hoc nomen, forma hypostatica, in diuinis absque dubio significari relationem, conceptu tamen absoluto. Quare illud primum conficitur, vt omnis scrupulus tollatur; siquidem ingenuè asserimus absque vlla distinctione, aut haesitatione, nomine proprietatis significari relationem, & nullo modo rem absolutam. Aimus tamen significari relationem absoluto conceptu, quia significatur vt est forma hypostatica. Exemplum est in attributis; nam nomine sapientiae absque dubio significatur diuina essentia; non tamen conceptu essentiae, sed conceptu sapientiae; ita in diuinis hoc nomen, forma hypostatica, significat relationem, significat enim proprietatem, quae est formaliter relatio, & nullo modo est quid absolutum; sed hoc nomen non significat relationem sub conceptu relationis, sed sub conceptu formae hypostaticae, qui est absolutus; neque redintegratur difficultas, vt statim dicemus.

B Per haec eadem respondetur ad secundum dubium, scilicet quomodo relatio possit concipi conceptu absoluto: nam in obiecto cognito est res cognita quod dicitur obiectum materiale; & est ratio formalis cognita, cuius scilicet formae similitudo est in intellectu. Impossibile igitur est quod in conceptu absoluto ratio formalis cognita sit relatio; quia si forma rei cognitae est relatio, forma cognoscentis, quae est similitudo rei, etiam est relatiua secundum esse intelligibile, vt perspicuum est; sed bene potest accidere, vt res cognita materialiter, vt aiunt, sit relatio; & tamen quia cognoscitur vt forma hypostatica, quae est quaedam ratio formalis absoluta, intelligitur absoluto conceptu, vt conceptus qui est similitudo rei cognitae cum re cognita consentiat.

C Dicam clarius: Imago artefacta representat hominem, ita vt homo sit res representata; ratio attamen rei representatae sunt figura, & colores, quarum similitudo cernitur in imagine. Ergo ad hunc modum in conceptu diuinae proprietatis, quod est materiale obiectum, est relatio; ipsa enim relatio est proprietate: sed ratio formalis rei cognitae, est proprietate hypostatica, cuius similitudo expressa, est ipse conceptus non relatiuus, sed absolutus.

Supcrest

6. Resolutio Dubij.

Forma hypostatica, in diuinis significat relationem conceptu absoluto & nullo modo rem absolutam.

Exempl. Nomen sapientiae, significatur essentia diuina, non conceptu essentiae sed sapientiae.

7. Pro 2. Dubij resolutio.

In conceptu absoluto, ratio formalis cognita non est relatio.

Ratio. Resolutio. In cognitione proprietatis obiectum materiale est relatio formalis cognita est absoluta, scilicet forma hypostatica & ideo intelligitur absolute conceptu.

8. Exemplum.

9. Ad rationem dub. quæ infert quod non est necesse dicere personam constitui per relationem quatenus est forma hypost. sed sat est dicere illam constitui per suam formam hypost.

Solutio: Verumque verè dicitur. Secundum non satisfacit disput.

Ratio 1.

Ratio 2.

ex S. Thom. Forma hypost. est communis significationis; proprietates personales habent nomina propria.

10.

Corollarium.

Eadem res cognita ut forma hypost. antecedit; ut relatio relatiuo conceptu, sequitur

Exempl. in attributis.

11.

Dub. de ipsa ratione formali proprietatis hypost. sitne absoluta?

Superest tamen explicandum id quod in proposito dubio erat obiectum: si enim conceptus ille absolutus est conceptus formalis formæ hypostaticæ; satis hoc est ad intelligendam constitutionem diuinæ personæ, ut dicamus illam constitui per suam formam hypostaticam; & non esse necesse dicere, quod constituatur per relationem quatenus est forma hypostatica. Respondetur tamen rectè dici quod constituatur per relationem, quatenus est forma hypostatica; quamvis etiam verum sit dicere quod constituitur per suam proprietatem. Sed hoc secundum dictum non satisfacit disputationi, propter duas causas: tum quia ad professionem fidei necesse est aperte dicere, personas constitui per relationem, ne vllus credat per absolutas proprietates constitui: tum maximè, quia, ut doctè obseruat S. Thom. in 1. sent. d. 25. q. 1. ar. 3. ad fin. hoc nomen, forma hypostatica, est commune significatione; proprietates autem personales habent nomina propria, & illa relatiua, scilicet paternitatem, filiationem, & spirationem passiuam: quia ergo hæ relationes suis nominibus explicatæ clarissimè distinguunt personas, absolutè dicendum est per has relationes constitui. Et cum modus constituendi queritur: respondendum est, explicando doctrinam Theologicam, quod relatio ut forma hypostatica constituat; verbi gratia, paternitas constituit personam Patris, quatenus est forma hypostatica Patris; & hoc quidem cap. sequenti magis explicabimus inter refutanda argumenta.

Ex quibus etiam colligitur quod quatenus relatio sit, quæ constituit personam tanquam res cognita, & obiectum materiale; tamè per hoc quod dicitur relatio constitui, ut est forma hypostatica, fit satis argumētis; quia eadem res cognita, ut est forma hypostatica antecedit, & ut relatio relatiuo conceptu sequitur. Exemplū est in diuinis attributis; nam licet res cognita sit vna diuina essentia, tamen ipsa diuina essentia, ut cognoscitur conceptu operationis intelligibilis, antecedit operationem appetibilis; & vtraque operatio est ipsa essentia.

Quod si adhuc perconteris de ipsa ratione formali qua intelligitur hypostatica proprietates diuinæ personæ, Vtrū sit absoluta an relatiua? respondendum

A est, detecta prius ambiguitate nominis; nam ratio formalis, ut diximus libr. 1. idem est quod obiectū intellectus: quare nomen hoc supponitur pro re formaliter intellecta: significat autem relationem rationis, quatenus res illa dicitur intellecta; res enim dicitur ratio appellatione extrinseca à ratione, siue conceptu, qui est in nostro intellectu; quam appellationem considerantibus dicit quoque rationem illam formalem proprietatis hypostaticæ appellare absolutam, hoc est, obiectū conceptus absoluti: sed res pro

B qua supponitur nomen hoc, nullo modo est absoluta, etiam ut est proprietas hypostatica, sed potius est relatio quatenus ipsa relatio est hypostatica proprietas, quæ ut sic non intelligitur ut relatio, sed ut proprietas. Quemadmodum etiā sapientia est ipsa essentia quatenus essentia est quoque sapientia, quæ ut sic non intelligitur conceptu essentiæ, sed sapientia. Itaque quantumvis intendatur argumentum, nunquā efficitur ut proprietas hypostatica diuina sit res absoluta; sed vera est relatio quatenus & ipsa relatio est proprietas, quæ ut sic cognoscitur absoluto conceptu; non ut relatio, sed ut proprietas: sicut sapientia cognoscitur non ut essentia, sed ut sapientia conceptu proprio.

C Heruus quod lib. 10. q. 5. & in 1. d. 26. q. 1. ar. 3. conceptum istū quo relatio constituit personam, abstrahit à relatiuo, & absoluto: quod non displicet Durando d. 27. & alijs. Quam philosophandi rationem excogitaueram, etiam nondum reperto auctore Heruæo; sed re magis studiosè expensa displicuit. Nam cum res ipsa cognita, scilicet proprietas, etiam qua ratione constituit personam, nō sit absoluta, sed relata, ut docuimus: solus conceptus potest esse absolutus, ut nos cōmentamur. Conceptus autē eò quod non est relatus, est necessariò absolutus: neque enim est medius conceptus inter absolutum, & relatum; sicut non est res media inter entia absoluta, & relata.

D Quod si isti Doctores cepebant, non modò conceptum esse abstractum à relatiuo, & absoluto, ita ut non sit relatiuus, neque absolutus; sed re ipsam cognitam per conceptum nec esse formaliter relatiuam, neque absolutam: omninò dissentimus. Dicendum namq; omninò est rem ipsam, scilicet proprietatem esse

Prænot ex libr. 1. cap. 30. p. 3. n. 5.

Ratio formalis supponitur pro re formaliter intellecta: significat relationem rationis. Res dicitur ratio à ratione extrinsece.

Resol. affirmat quod est absoluta, hoc est, obiectum conceptus absoluti; sed res pro qua supponitur nullo modo est absoluta, etiam ut est proprietas hypost.

Exempl. sapientie, ut n. 6.

12. Sententia Heruæi.

Sententia Heruæi.

Non displicet Durand.

Rad. cōtr.

22. art. 3.

Excogitata est ab Auctore, nō dum reperto

Heruæo.

Postea displicuit.

Ratio.

Inter absolutū & relatum cōceptum nō est medius.

3.

Si sent. sit etiā de re,

Improbatur 1.

ex cap. 50. a n.

3.

3.

Periculi aliquid est in quavis consideratione, proprietatem personarum non relativam meditari. Præterea ingenuè errant dum opinantur, rem singularem, qualis est proprietas personalis, posse abstrahi à relativo, & absoluto. Nam ut diximus id quod est commune analogum abstrahitur à relativo, & absoluto; sed hæc res vel illa necessariò est relativa formaliter, vel formaliter absoluta; quia vel est ad se, vel ad aliud. Nam hoc ipso quòd aliud non est, ad se est: sicut hoc ipso quòd non est in alio, est per se. Nam hi modi includunt negationem, ita ut alterum oppositum inesse necesse sit. Quod si dicas neque esse relativum, neque absolutum, sed eminenter utrumque; imperitissimè philosopharis: nam quæ in Deo ita sunt eminenter, ut non sint formaliter, imperfecta sunt; relativum autem & absolutum, non sunt imperfecta; & ita sunt in Deo eminenter, quòd sunt etiam formaliter. Ergo illud quod nomine proprietatis intelligis, nõ est quid tertium, quod nec relativum sit, nec absolutum; sed vel formaliter relativum est, vel absolutum: absolutum autem dicendum non est: ergo est simpliciter relativum; & duntaxat non intelligitur ut relativum; sicut sapientia in Deo absolute est essentia; sed hoc conceptu, sapientia, non intelligitur ut essentia.

Omne singulare necessario est vel relativum, vel absolutum formaliter.

Ratio. Modi ad se, & ad aliud, sicut per se, & in alio, non habet medium.

Respons. Expugnatur. Quæ sunt in Deo eminenter & non formaliter imperfecta sunt.

Relativum & absolutum nõ sunt imperfecta.

Instantia.

Solutio ex 11. & 12.

Ut proprietates sua propria ratione formaliter etiam ut distincte distinguitur à relatione non sit relatio, necesse est ut re ipsa sit absolutum.

Adnotand. Relatio ut forma hypost., nõ

esse formaliter relationem, quod multis antea probavimus. Periculi enim aliquid est in quavis consideratione, proprietatem personarum non relativam meditari. Præterea ingenuè errant dum opinantur, rem singularem, qualis est proprietas personalis, posse abstrahi à relativo, & absoluto. Nam ut diximus id quod est commune analogum abstrahitur à relativo, & absoluto; sed hæc res vel illa necessariò est relativa formaliter, vel formaliter absoluta; quia vel est ad se, vel ad aliud. Nam hoc ipso quòd aliud non est, ad se est: sicut hoc ipso quòd non est in alio, est per se. Nam hi modi includunt negationem, ita ut alterum oppositum inesse necesse sit. Quod si dicas neque esse relativum, neque absolutum, sed eminenter utrumque; imperitissimè philosopharis: nam quæ in Deo ita sunt eminenter, ut non sint formaliter, imperfecta sunt; relativum autem & absolutum, non sunt imperfecta; & ita sunt in Deo eminenter, quòd sunt etiam formaliter. Ergo illud quod nomine proprietatis intelligis, nõ est quid tertium, quod nec relativum sit, nec absolutum; sed vel formaliter relativum est, vel absolutum: absolutum autem dicendum non est: ergo est simpliciter relativum; & duntaxat non intelligitur ut relativum; sicut sapientia in Deo absolute est essentia; sed hoc conceptu, sapientia, non intelligitur ut essentia.

Quòd si adhuc inhes: Proprietas divina personæ non intelligitur ut relata, neque ut absoluta; ergo ut abstracta ab absoluto, & relato intelligitur: negamus quòd non intelligatur, ut absoluta, scilicet per modum absoluti, & absoluto conceptu: modum enim intelligendi nõ negamus absolutum esse; sed ipsam rem cognitam etiam ut ratione distinguitur à relatione, negamus esse quid absolutum; & aimus esse quid relativum: sed nõ intellectum ut relativum. Nam ut proprietates sua propria ratione formaliter etiam ut distincte distinguitur à relatione, non sit relatio; non est satis quòd non intelligatur ut relatio, sed est necesse ut re ipsa sit absolutum; quod est contra fidem: absolutum enim & relatum dividunt res: & nullum est ens non relatum, quod absolutum nõ sit, eo ipso quòd relatum nõ est.

Illud postremò notandum est, quòd relatio ut est forma hypostatica, non

A exigat ullum fundamentum; quia quoad hoc quod est forma hypostatica, congruit cum alijs formis absolutis, quæ in alio non fundantur. Aliàs redintegraretur quæstio, in quo fundamento prior forma hypostatica posita esset: illud autem antecederet in persona eadem: ergo illud constitueret personam. Quod observat Carthus. d. 27. q. 2. & Bellarm. lib. 2. de Christo, cap. 17. Sed hoc non est necessarium cum forma hypostatica nostro intelligendi modo, nullum exigat fundamentum, sed per se ipsam adveniat naturæ ad constituendam personam.

B Confirmatio.

Quòd relatio ut forma hypostatica, siue ut subsistens est, constituat personam, docet planissimè S. Thom. 1. p. q. 29. art. 4. & q. 40. art. 2. & 4. & lib. 4. contra gentes, cap. 14. & 1. sentent. d. 26. q. 2. ar. 2. ad 1. & de potent. q. 8. ar. 3. & q. 9. ar. 5. & opusc. 2. cap. 64. & ea fuit antiquorum opinio, de qua Carthusian. d. 27. q. 2. & Richard. in 1. q. 3. Marsil. d. 30. artic. 4. & Francisc. Turrecr. super Ioannem Cypariotam, cap. 4. Bellarm. lib. 2. de Christo, cap. 17. Ioan. Capreol. d. 26. q. 1. Ferrar. 4. contra gentes, cap. 26. Sylvester in conflato, q. 40. art. 6. & Heruæus locis commemoratis in eadem propendet sententiam.

C CAPVT LX. Argumenta refelluntur.

D IN oppositum solent afferri ea argumenta, quibus probatum est, proprietatem personæ divinæ esse rem absolutam, & non relationem. Deindè probatur, quòd saltem prima persona constituitur proprietate absoluta: quia proprietas Patris est quòd sit ingenitus, quæ nõ est relativa, & est prior alijs omnibus relativis; ergo est absoluta. Quòd si dicas ingenitum esse negationem: Cõtra, quia negatio fundatur in re, & ista negatio antecedit relativa: ergo fundatur in absoluto; & non fundatur in essentia, quia essentia est communis, & ingenitum est proprietas; ergo fundatur hæc negatio in aliqua absoluta proprietate.

Secundò probatur ex partibus oppositis, quòd relatio relativo conceptu constituat

exigit fundamentum. Ratio.

Carthus. Bellarm. Per se ipsam advenit naturæ ad constituendam personam.

16.

Est sententia S. Thom.

Eadem fuit antiquorum opinio, de qua Carthus. Richard. Marsil. Turrecr. Cypariot. Bellarm. Capreol. Ferrar. Sylvest. Heru.

Opponi solent arg. capitis 52.

Insuper 1. Argum. probans quòd saltem 1. persona constituitur proprietate absoluta. Respons.

Instantia.

2. Arg. oppositum, quòd relatio relatio eõ

ceptu consti-
tuat personā.

Respons.

Instantia.

Confirm.

3.

3. Arg.

Confirm.

4.

4. Arg.

5.

5. Arg.

stituat personam: ratio enim relatio
conceptu est propria istius, aut illius per-
sonæ; ergo constituit istā, aut illam per-
sonam. Quod si respondeas originē esse
propriam personæ, & non constituere
illam: Adhuc instamus; quoniam illud
est primum incommunicabile quod pri-
mò occurrit post communia: tunc ultra,
in ipsa proprietate hypostatica id quod
primò occurrit, est ratio relatio con-
ceptu; proprietates enim est ratio prout
est forma hypostatica; primum ergo oc-
currit ratio; ergo ratio erit primum
incommunicabile; sed primum incom-
municabile est proprietates constituens.
Et confirmatur, quoniam non est distin-
ctio sine oppositione: personæ autem so-
lùm relatiuè opponuntur, vt lib. 1. do-
cuimus: ergo persona relatiuè distingui-
tur; scilicet per relationem relatio con-
ceptu: quod autem distinguit, constituit,
vt antea comprobauimus: ergo ratio
relatio conceptu constituit personam.

Tertiò idem probatur, quoniam hoc
quod est simul intelligi cum alio, scilicet
cum suo correlatio, non obstat, quin
personæ constituantur relatione. Cum
enim Catholicè credamus cōstitui per-
sonas diuinas relatione; fatendum quo-
que est constitui relatio conceptu. Et
confirmatur, quoniam quod relata sint
simul natura, & cognitione, non obstat
quominus vnum altero sit prius origi-
ne; ergo benè possumus intelligere,
quod personæ constituantur relationi-
bus relatio conceptu, seruato ordine
originis.

Quartò probatur idem, quoniam re
ipsa ratio vt forma relatiua, hoc est,
vt ratio est, constituit personam; aliàs
constitueret vt res absoluta; sed modus
intelligendi perfectus, cōquatus est rei
intellectæ quantum fieri possit; ergo cū
rectè intelligamus personas constitui
relatio conceptu, maximè affirmandū
est relatio conceptu personas diuinas
constitui.

Quintò: Ratio, vt dictum est, conti-
net in suo cōceptu confuso actuali pro-
prietatem, & originem; ergo si conside-
retur toto isto conceptu confuso, adhuc
cōsideratur vt ratio relatio concep-
tu; igitur si ratio sic intellecta naturæ
diuinæ per intellectum nostrum copule-
tur, constituet personam perfectissimo
conceptu relatio.

A Sextò: Licet persona sit nomen abso-
lutum quod non dicitur ad aliud, & in-
telligentia istius nominis sit etiam ab-
soluta, & non ad aliud; tamen nomina
propria personarum sunt relatiua, vt
Pater, Filius: igitur si sermo sit de singu-
lis personis constituendis, verbi gratia
de Patre, aut Filio, aut Spiritu Sancto,
meditanda est constitutio conceptu re-
latiuo. Et ita quidam aiunt constitutio-
nem personæ secundum formale, scili-
cet secundum quod persona est, posse
effici secundum conceptum absolutum;
sed materialiter scilicet secundum quod
est Pater, vel Filius, non posse explicari,
nisi conceptu relatio.

B Septimò: Ratio vt est in aliquo, est
ratio ad fundamentum: sicut vt est ad
aliud, est ratio ad terminum; sed rela-
tio diuina, vt est proprietates personæ, est
in aliquo; ergo etiam vt sic, est ratio;
ergo vt ratio constituit.

Octauò: Forma hypostatica vt sic, ab-
strahit à relatio, & absoluto; ergo vt
sic, est quid commune; ergo non est vlti-
mum incommunicabile; ergo non con-
stituit personam. Confirmatur argumē-
to Durandi d. 26. q. 1. Nam sicut forma
hypostatica communis constituit hypo-
stasim communi nomine significatam;
ita forma hypostatica absoluta hyposta-
sim absolutam in rebus creatis; & forma
hypostatica relatiua constituit hyposta-
sim diuinam, quæ est relatiua; differentiæ
autem quæ distinguunt communia, ma-
ximè explicantur in conceptu proprio-
rum; ergo forma hypostatica diuinæ hy-
postasis, explicito conceptu est relati-
ua, & vt relatiua constituit.

Nonò arguit idē Durandus: aut enim
formam hypostaticam accipimus, vt est
quid commune relationi, & proprietati
absolutæ, aut vt est forma opposita re-
lationi (quod Durandus ait, differre sup-
posito; quando non differunt res vt cō-
mune & particulare, sed vt particulare
ab alio particulari, vel legendū est, quod
differunt ex opposito) si accipiamus for-
mam hypostaticam vt quid commune,
verum quidem est illam constituere hy-
postasim; & relationem vt est forma hy-
postatica, constituere hypostasim com-
munem; sed hoc non prohibet quin etiā
ratio, vt ratio est, constituat hypo-
stasim particularem. Si vero formam, sci-
licet diuinam hypostasim accipimus vt

Nn 4

opposi-

6.
6. Arg.
probans con-
stitutione per-
sonæ materia-
liter nō posse
explicari, nisi
conceptu rela-
tiuo.

7.
7. Arg.

8.
8. Arg.

Confirm. ex
Durand.

9.
9. Arg.
Durandi.

oppositam relationi; id quod relationi opponitur est res absoluta: absolutum enim & relatiuum sunt membra opposita in diuisione entis; ergo res absoluta constituit hypostasim, quod est contra fidem. Et confirmatur, quia in rebus creatis quacunque proprietates absoluta constituit hypostasim, siue personam, quatenus ipsa proprietates est quedam res absoluta: uerbi gratia, quatenus est Petreitas, aut Paulitas: & Petreitas non constituit Petrum conceptu communi proprietatis hypostaticae, sed particulari conceptu, ut Petreitas est. Ergo & in diuinis paternitas non constituit Patrem, quatenus proprietates hypostatica communi conceptu, sed particulari conceptu paternitatis, qui est relatiuus conceptus.

Decimo, quoniam proprietates est nomen, quod significat relationem rationis ad eum cuius est proprietates; ergo relatio diuina non constituit personam, quatenus est proprietates, hoc est, quatenus relatione rationis ad personam refertur, sed quatenus relatio realis est. Et confirmatur, quia nomen personae non est quidditatiuum Patri, & Filio, ut antea disputauimus, sed quasi denominatiuum. Et eodem modo proprietates personalis est denominatiuum ad relationes diuinas: nos uero non disputamus de proprietates personali sub hac relatione denominatiua proprietates, sed de re ipsa, quae est proprietates, quae absque dubio est relatio.

Ultimo: Conceptus absolutus in diuinis communis est, quod enim intelligitur ad se, est commune tribus personis, & ipsum nomen personae est commune; ergo relatio non constituit personam conceptu absoluto ut pote communi, sed relatiuo, qui est conceptus proprius. Et confirmatur, quoniam si conceptu absoluto constituimus personas; remotis relationibus, constabit Trinitas personarum; quod S. Thom. negat 1. p. q. 40. ar. 3. Confirmatur secundo, quoniam si relatio constituit quatenus distinguitur ab origine; ergo constituit conceptu relatiuo, quia ut sic distinguitur ab origine.

Aduertenda.

Consulto seruauimus quae obscuriora erant in hoc caput, ne multitu-

dine rerum premeremus ingenium; & ut argumenta agitata studiosius tractarentur, nec forent necessario repetenda. Primum igitur est quod asserimus, in re ipsa nullam esse constitutionem personae, ut antea docuimus, quamuis Ioannes Scotus in 1. d. 28. q. 3. & in quodlib. q. 4. videatur oppositum sentire, ut quidam eum commentantur. Nam constitutio est plarium copulatio in unum; ac uero in re ipsa natura, & relatio nullatenus distinguuntur, ut probatum est, neque relatio est forma ullo pacto distincta a persona, ut illam constituat. Quare tota res agitur de nostro modo intelligendi.

Deinde aduertendum est, quod constitutio personae potest duobus modis intelligi, scilicet conceptibus adaequatis (ut aiunt) & inadaequatis, quasi partitis conceptibus. Sicut ergo relatio conceptu quodam confuso continet proprietatem, & originem; ita persona diuina, quae relatione constituitur conceptu quodam confuso continet haec tria, proprietatem, originem, & relationem; & praeterea naturam: ergo si utrumque conceptum confusum conferamus, persona est proprium constitutum relationis; & ille conceptus relationis est relatiuus, quia nihil in illo explicatur quod exigit conceptum absolutum; quia non explicatur forma hypostatica, neque origo, sed sola relatio diuina in quadam confusione qua continet haec. Et ita opinamur id quod argumentum conuincit, conceptu adaequato, confuso tamen, relationem relatiuo conceptu constituere personam. Quod si quaeras, an Pater illo relatiuo conceptu confuso antecedit Filium origine? Respondetur quod ista quaestio tollit id ipsum quod constituit: nam in conceptu confuso non attenditur origo: quod si attenditur, iam non est confusus, sed distinctus. Et dicendum est quod Pater secundum aliquid antecedit, scilicet secundum quod per formam hypostaticam constituitur, & generat; & secundum aliquid non antecedit, scilicet secundum relationem relatiuo conceptu. Iam ergo distinguimus conceptum confusum. Hoc autem uideretur significasse S. Thom. in 1. d. 9. q. 2. ar. 1. cum dixit Patrem, & Filium non solum naturam, sed intellectu esse simul; quod Thomas Caiet. interpretatur de re ip-

Quaestum.
Respon.
Conceptus quo comparatur origo, iam est distinctus, & hoc conceptu Pater secundum formam hypostaticam & origine antecedit Filium; non tamen secundum relationem relatiuo conceptu.

Ex 2. aduert. explicatur S. Thom. Interpretatio Caiet.

In re ipsa nulla est constitutio personae diuinae, ut c. 48. p. 2. contra Scotum ut a quibusdam explicatur.

2. Aduert.

Conceptu adaequato, & confuso relatio continet proprietatem, & originem. Persona proprietatem, originem, & relationem, & etiam naturam.

Persona hoc conceptu adaequato, & confuso constituitur per relationem relatiuo conceptu. Ratio.

Quaestum. Respon. Conceptus quo comparatur origo, iam est distinctus, & hoc conceptu Pater secundum formam hypostaticam & origine antecedit Filium; non tamen secundum relationem relatiuo conceptu.

Ex 2. aduert. explicatur S. Thom. Interpretatio Caiet.

Confirm.

10. Arg.

Confirm. ex cap. 46. n. 14.

11. Vlt. Arg.

Confirm. 1.

S. Thom. Confirm. 2.

12. 1. Aduertendu.

In re ipsa nulla est constitutio personae diuinae, ut c. 48. p. 2. contra Scotum ut a quibusdam explicatur. Conceptus adaequato, & confuso relatio continet proprietatem, & originem. Persona proprietatem, originem, & relationem, & etiam naturam. Persona hoc conceptu adaequato, & confuso constituitur per relationem relatiuo conceptu. Ratio. Quaestum. Respon. Conceptus quo comparatur origo, iam est distinctus, & hoc conceptu Pater secundum formam hypostaticam & origine antecedit Filium; non tamen secundum relationem relatiuo conceptu. Ex 2. aduert. explicatur S. Thom. Interpretatio Caiet. Pater, & relatiuo tu non

Reijcitur.

re ipsa: at verò S. Doctor loquebatur de nostro modo intelligendi: Nam hæc duæ personæ diuinæ his nominibus significatz, cõceptu confuso intelliguntur relatiuè; quare natura, & intellectio sunt simul. Si verò inter illos comparatur origo, iam est ibi prioritas rationis.

14. Adnotandũ. Ista cõstitutio personæ cõceptu relatiuo confuso est maxime imperfecta, contra aliquos.

Ratio. Cõstitutio rationis pfectior est, quæ perspicitur partitis conceptibus.

In conceptu confuso nõ possumus considerare origines, vt n. 13.

Cum quod qd est ignoram, partitè pfectius intelligimus.

Exemplum.

S. Thom. Constitutio confusa nõ est utilis disput.

15. Adu. cõsect. Relatiuũ relatiuo cõceptu confuso vel explicito, nõ admittit priorit.

Durand. admittens in diuinis prioritatem orig. non rationis. Reijcitur vt in intelligibilis.

In diuinis est origo originis, vt lib. 2. c. 60. Nulla ibi est realis prioritas sed rationis, vt lib. 2. c. 61. p. 1. n. 3. & 4.

Pater, & Filius relatiuo cõceptu non habet

Sed obseruandum est, quòd ista cõstitutio personæ per relationem conceptu relatiuo confuso, non est perfecta, vt aliqui opinantur, imò maxime imperfecta: nam cum hæc cõstitutio sit rationis, ea est perfectior, quæ est magis distincta; quæ scilicet perspicitur partitis conceptibus, vt originem, & personam, & relationem proprijs definitionibus distinguentes de diuinis rebus disputemus.

Nam in conceptu confuso non possumus considerare origines, vt modò dicebamus: & quamuis re ipsa relatio diuina contineat proprietatem, & originem simul; non tamen perfectius intelligimus hæc simul, quam partitè; quia cum quod quid est ignoramus, distinctis conceptibus, siue intelligentijs res melius percipimus, & præclarius de illis philosophamur; sicut perfectius intelligimus diuinam essentiam per attributa, quam per hoc nomen essentiz. Et idcirco secuti S. Thomam non fecimus mentionem de hac constitutione confusa, quæ disputationi utilis non est.

Post hæc aduertendum est id, quod ex modò dictis colligitur, auctore S. Thoma, quòd relatiuum relatiuo conceptu, siue confuso, siue explicito non admittit prioritatem, siquidem sunt simul intellectu, & natura. Durandus tamen concedit inter relata relatiuo cõceptu prioritatem originis, & negat prioritatem rationis: sed hoc non est intelligibile, quia prioritas rationis nihil est aliud, quam vt suapte natura vnum præ alio intelligatur: ergo per hoc ipsum quod affirmat Patrem esse primum, & Filium secundum ordine originis absque prioritate reali, quod verissimum est, iam concedit prioritatem rationis, scilicet quòd suapte natura, & ingeniata intelligendi ratione, prius intelligamus id, à quo aliud procedit, & deindè id quod procedit; nam & primum nisi intellectu saltem sit primum, nullo modo est primum: Pater ergo & Filius relatiuo conceptu non habet ordinem originis, quia sunt simul intellectu; & cum inter eos

A originem meditamus, iam intelligendũ est Patrem non vt relatiuum relatiuo conceptu, sed secundum aliquid aliud, antecedere.

Aduertere tamen opus est quòd nomen principij est relatiuum etiam dum explicatur à quo est aliquid; & nomen prioris etiam est relatiuum: quod si concipiamus relatiuè, verum est, id esse re ipsa prius, non esse cognitione prius; dicitur enim re ipsa prius quod est re ipsa relatum relatione prioris; quod quidem cognitum vt relatum non est cognitione prius; & fortè hac equiuocatione captus est Durandus. Sed attendendo ad fundamentum prioritatis, necesse est vt id quod re ipsa est prius sit etiam prius cognitione; quia ille ordo est necessario in intelligente qui cernitur in re ipsa. Principium autem re ipsa prius dicimus in rebus creatis, quibus quod est principium reale, est etiam causa, vt docuimus lib. 2.

Cuius assertionis ratio maxime confirmat præcipuam sententiam de constitutione personæ conceptu absoluto. Nam etsi fingamus aliquam aliam relationem constituere personam relatiuo conceptu; tamen hoc non potest intelligi de ijs personis, quæ constituuntur relatione originis: relatio enim ex intima ratione sua formali, quia est ad aliud, postulat vt relatio sibi opposita simul existat, ita vt simul intelligantur existentes. Itaque existentia relationis est quædam coexistentia: ergo dum relatio diuina intelligitur conceptu relatiuo, alia sibi opposita simul intelligitur existens; relationes autem quæ fundantur in origine, conueniunt personis, quarum altera est prior origine: ergo relatiuo conceptu non constituunt ipsas personas: origo enim postulat prioritatem, relatio verò simultatem, siue coexistentiam: ordine autem rationis impossibile est, vt idè sit simul & prius; ergo vel inter personas non est origo in qua est prioritas: vel non constituuntur relatiuo conceptu in quo est simultas, & prioritas excluditur. Nam si alter origine antecedit, nõ simul vterque intelligitur existens; ergo non intelliguntur conceptu relatiuo, in quo est necesse vt simul existant.

Dicet aliquis ad hæc, prioritatem in diuinis non significare prioritatem existentie, sed intellectus obseruandum nomen,

ordinem originis, quia sunt simul intellectu.

16. Adnotandũ. Nomen principij & prioris est relatiuum.

Id prius est re ipsa, quod relatione prioris est re ipsa relatum, at idè cognitum, vt relatum, non est prius, nisi pro fundamento.

Principiũ in creatis est re ipsa prius, vt lib. 2. c. 22. p. 1. n. 1. & cap. 23. n. 1.

17. Aduertendũ. 1. ratio confirmans sent. de qua e. 58. n. 18. & cap. 59. p. 2.

Quicquid sit de alijs, relatio originis nõ potest constituere personam relatiuo conceptu, vt n. 13. & 15.

Existentia relationis est quædam coexistentia.

Origo postulat prioritatem.

18. Respons. Consultatio.

In diuinis res que prius, aut posterius intelliguntur, etiam intelliguntur prius, aut posterius existentes. Probatur.

Eadem ratio declaratur.

Inter relationes non intelligitur origo, ut n. 17.

Origo affert prioritatem quam relatio tollit.

19. Declaratur 2.

20. 2. Rat. comun. Relatio est alicuius relatio.

Quod est ad aliud, prius est ad se, saltem conceptu absoluto.

2. Aduertendi explicatio. In conceptu confuso relationis continetur hoc quod sit forma hypost. ad se, & non explicatur quomodo relatio constituitur nec intelligitur origo, ut n. 14.

men, quod potius res diuinae quoniam nunquam intelliguntur seclusa existentia, si prius aut posterius intelliguntur, necesse est intelligantur prius aut posterius existentes. Nam si res aliqua diuina, verbi gratia persona filij, in aliqua prioritate intelligitur, & in illa prioritate non intelligitur existens, procedit a non esse ad esse quod est fieri. At vero contrarium confitendum est, esse res omnes diuinas in suis rationibus formalibus, quibus distinguuntur, intrinsece existentes; & inter res simul natura existentes, nos alias alijs prius intelligere. Et ita explicatis terminis confirmatur nostra conclusio, quod relatio relatiuo conceptu simul intelligitur cum sua opposita; ergo inter eas non intelligitur origo, quia secundum relationem intelliguntur sine prioritate; & secundum originem, intelliguntur cum prioritate rationis, ut dictum est. Igitur licet fingeremus alias relationes constituentes personam relatiuo conceptu: tamen de relatione originis hoc non potest intelligi, quia origo affert prioritatem quam relatio tollit; & item quia relatio originis fundatur in ipsa origine, & persona antecedit originem,

Præterea quamcunque prioritatem fingas in diuina origine, eam remouet relatio: ergo relatio quæ fundatur in origine non constituit personas inter quas est origo, sed aduenit constitutis: & ita in personis per originem est prioritas; & in relatione consequente relatiuo conceptu, nulla prioritas.

Alia est ratio communior quare nulla relatio constituat personam relatiuo conceptu: nam relatio est alicuius relatio, ut ex terminis est evidens, & est ad aliud; sed id quod est ad aliud non potest intelligi quin sit prius ad se: quare necesse est ut persona saltem absolute conceptu sit prius ad se quam ad aliud. Necesse est ergo considerare relationem tanquam formam hypostaticam absolute conceptu constituentem personam prius ad se quam ad aliud relatiuo conceptu. Relatio vero diuina conceptu confuso potest constituit personam, ut diximus; quia in illo conceptu confuso continetur hoc quod sit forma hypostatica ad se, & non explicatur quomodo relatio constituat, neque intelligitur tunc inter personas origo: dū ve-

A ro explicatur constitutio, necessario ordine rationis relatiuo conceptus potestremus est.

Iam vero est aliud obseruandum, quod constitutio diuinae personæ, potest intelligi communiter & singulatim. Communiter hætenus disputatum est, scilicet quod diuina persona constituitur relatione; hoc enim est proprium diuinae personæ; quia nulla persona creata constituitur relatione, sed absoluta proprietate: est tamen commune diuinis personis; quia omnis diuina persona constituitur relatione. Singulatim vero indagandum est, hæc persona quomodo constituitur ut sit hæc & non alia? Et dicendum est diuinas personas singulatim acceptas, necessario constitui relationibus diuersæ appellationis, quasi specie distinctis. Quare si dicas personam diuinam constitui quadam proprietate quæ non est absoluta, sed neque relatiua; falsum asseritur, & non explicatur difficultas: falsum quidem asseritur, quia nulla est res media inter absolutum & relatiuum, sed verè quidem relatio ipsa poterit concipi conceptu absolute, ut diximus: sed neque difficultas soluitur; nam si dicis formam hypostaticam constituit diuinas personas; hæc personam quænam forma constituit, ut ab alia sit distincta? Dices quod hæc persona constituitur per istam formam. Sed tunc ultra, ista forma aut est specie distincta ab alia, aut solo numero. Si dicas solo numero distinguere, ponis in diuinis personis indiuiduas differentias numericas, scilicet hæcitates, quæ solū sunt in rebus materialibus, ut diximus. Si verò concedas illas specie distinguere, non poteris intelligere in formis hypostaticis differentiam specificam, nisi relationum diuersarum specie; nam differentia specifica in formis hypostaticis creatis, sumitur a natura specifica. Ideo enim humana persona distinguitur ab hypostasi Brunelli, quia altera est nature rationalis, & altera nature equina; & proprietates hypostaticæ similiter distinguuntur: sed in personis diuinis est natura vnica, ergo forme hypostaticæ non differunt specie sumpta a diuersis naturis; nulla ergo potest fingi in eis specifica differentia nisi ex eo quod sunt relationes specie distinctæ, diuersæ scilicet appellationis, paternitas, filiatio, & spiratio passiva; comune

ergo

In eōst itur, distincte relatiuo concept. potestremus est.

21. 2. Aduertendi. Constitutio personæ intelligitur communiter, & singulatim. De 1. modo hætenus.

De 2. modo deinceps.

Personæ singulatim constituitur relationibus diuersæ appellationis quasi specie distinctis.

Relponit, cōsona c. 58. n. 13. Improbatur, & vttalia.

2. ut non explicans difficultatem.

Solutio. Instantia

Hæcitates solū sūt in rebus materialibus, ut cap. 14. n. 4.

Informis hypostaticis creatis differentia specifica sumitur a natura specifica.

In diuinis autem sic, sed differunt specie, quia sūt relationes specie distinctæ.

ergo est diuinis personis vt constituatur relationibus diuersae appellationis; alia persona paternitate, alia filiatione, alia inspiratione passiva; quae est egregia sententia S. Thomae in sententijs, in 1. d. 25. p. 1. art. 3. ad finem.

S. Thom.

22.

5. Aduertend. Hactenus de constitutione personae vt hic Dub. de coitir. singularu nominib. p. 115.

1. Pra notad.

Pater anquado accipitur vt relatiuum in latine onelignitas & vt in notia persona se relatiuum.

Anquado vt nomen personae constituitur ex natura & relatione.

S. Hilar. hinc explic.

Conceptu eodem quae persona, Pater vt est nomen personae conceptu confuso eadem continet. Et est solum discrimen quod conceptus personae est absolutus, & conceptus Patris relatiuus: & ita persona conceptu explicito relationis, continet confuso proprietatem hypostaticam. Dum autem explicatur vt conceptus confusus; conceptus absolutus personae explicatur per relationem, & conceptus relatiuus Patris explicatur per formam hypostaticam: & ita fit, vt semper in explicatione personae constituta intelligatur relatio, vt est forma hypostatica.

Discrimen.

Conceptus absolutus est, Patris vero relatiuus. Et ita persona conceptu explicito relati. & c. Quomodo explicatur vt relatiuus conceptus confusus?

23.

1. Pra notad. Forma seu proprietates hypostaticae est res addita naturae, & constituit personam abvtraque definitione distincta.

In persona personalitas, in supposito subsistentia dicitur ex cap. 45. p. 1. num. 3. & 12.

Praeterea est aduertendum, quod hactenus loquuti sumus de constitutione personae sub hoc nomine, persona: personae autem singulae habent propria nomina: quare agendum est de constitutione singularum nominibus proprijs; verbi gratia de Patre, de Filio, & de Spiritu Sancto. Et breuiter dicendum est quod nomen, Pater, aliquando accipitur duntaxat vt nomen relatiuum quod significat solam relationem; qua significatione non dicitur persona constituta, sed est quoddam relatum. Aliquando vero est nomen personae, ita vt hoc nomine, Pater, intelligamus Deum Patrem, scilicet personam constitutam ex natura diuina, & relatione. Vnde promenda est explicatio sententiae illius S. Hilar. lib. 12. de Trinitate, *Neque quicquam aliud ipse nisi Filius*: quia nomine Filij intelligitur etiam natura diuina: nam & est Filius, & est Deus. Itaque sicut personam conceptu confuso continet proprietatem, originem & relationem; ita Pater vt est nomen personae conceptu confuso eadem continet. Et est solum discrimen quod conceptus personae est absolutus, & conceptus Patris relatiuus: & ita persona conceptu explicito relationis, continet confuso proprietatem hypostaticam. Dum autem explicatur vt conceptus confusus; conceptus absolutus personae explicatur per relationem, & conceptus relatiuus Patris explicatur per formam hypostaticam: & ita fit, vt semper in explicatione personae constituta intelligatur relatio, vt est forma hypostatica.

Adhuc aduertendum est, quod forma hypostatica est res quaedam addita naturae, & constituit personam tam a natura, quam a persona definitione distincta: & haec dicitur etiam proprietates; & in persona dicitur personalitas, & in supposito non incongrue dicitur aliquando subsistentia, vt superius admonuimus. Et haec res quae distincta est definitione, a natura & persona, distinguitur etiam in Deo a relatione & origine; a relatione autem distinguitur, sicut quoduis at-

A tributum ab essentia, ita vt in conceptu confuso illius contineatur, quod saepius repetimus. Ad eundem ergo sensum quo dicimus, Deum intelligere per essentiam, quatenus essentia sua est intellectus; dicimus personam constitui per relationem, quatenus relatio est forma hypostatica.

His ergo explicatis, duo occurrunt modi euodandi difficultatem. Primus est quem cap. antecedenti proponebamus, videlicet quod in constitutione personae accipimus relationem vt est forma hypostatica; ita vt relatio sit quasi obiectum materiale, & forma hypostatica obiectum formale nostri conceptus; & ita relatio constituit personam, sed non relatiuo conceptu, sed conceptu formae hypostaticae qui est absolutus. Et ponamus exemplum; cum enim dicimus, Paternitas vt forma hypostatica constituit personam Patris, paternitas quidem est quae constituit, sed ratio formalis constituendi est forma hypostatica, quae definitione distinguitur a paternitate, licet in eius conceptu confuso includatur.

Sed contra hoc est argumentum, nam paternitas non potest intelligi nisi conceptu relatiuo; sed paternitas conceptu relatiuo, non potest coniungi cum natura ante hypostasim, quia relatio aduenit hypostasi; ergo paternitas nullo modo potest ingredi conceptum constitutum personae. Ad argumentum potest responderi, quod paternitas non intelligitur, vt concreta cum natura relatiuo conceptu, sed solum materialiter quatenus re ipsa est forma hypostatica, quae hoc conceptu formae hypostaticae cum natura formaliter coniungitur ad constituendam personam. Et ita relatiuus conceptus non coniungitur cum natura formaliter, ante hypostasim, sed quasi materialiter: quatenus relatio est forma hypostatica.

Sed magis tamen placet secunda ratio opinandi, quam, licet noua videatur esse, a doctrina S. Thomae credimus depromi posse: sunt enim quaedam abstractiones formales quibus species rerum secundum differentias proprias consideratae, abstrahuntur a natura generis, vt antea docuimus. Et ita scientiam ponimus in Deo remoto genere qualitatibus; imò quasi mutatur genus, quia scientia

A relatione, distinguitur, vt quoduis attributum ab essentia. Exemp. declar. persona constituitur per relationem, vt est forma hypost.

24. Modus respondendi, vt cap. 59.

Relatio absolute conceptu formae hypostaticae, quae scilicet obiectum formale, constituit Patrem.

Exemplum.

25. Obiectio.

Solutio ex n. 24.

26. Pro 2. modo potiore pignot Abstractiones formales quibus species rerum, & c. vt lib. 1. cap. 42. p. 4 n. 3. & lib. 3. c. 3. num. 12.

Exemplum. Scientiae cuius genus remouetur, imò mutatur in Deo.

2. Modus respondendi. Relatio est in Deo absq; genere accidentis, & ita est forma hypost.

Declaratur. Relatio diuina pertinet ad duplex genus rerum, scilicet relationis, & forme hypost. Potest abstractioe formali ab alterutro genereremoueri; de qua abstractioe lib. 3. c. 3. n. 5. & 12.

Vt conuenit eū relatione remouetur a genere forme hypost. & viceu.

Paternitas ut forma hypost. abstrahitur a relatione, & constituit personā Patris.

Confirm. Hoc constitutū & constituens, absoluto conceptu possunt explicari.

S. Thom.

Relatio cōmunis solo cōceptu relatiuo considerari potest secus de relatione hypostatica

Iuxta hūc 2. modū, dubiū aperitur.

entia quæ in rebus creatis est in genere qualitatis, in Deo est substantia. Relatio autem ponitur in Deo remoto genere, siue natura accidentis, & ita relatio diuina est forma hypostatica. Itaque relatio diuina pertinet ad duplex genus rerum; ut ita loquamur, quia in hoc quod est relatio, conuenit cum relationibus creatis; & in hoc quod est forma hypostatica, conuenit cum hypostaticis formis rerum creatarū, quæ sunt in genere substantiæ; ergo potest diuina relatio abstractione formali remoueri ab alterutro genere; & ita relatio diuina ut relatio est, conuenit cum relationibus creatis, & ut forma hypostatica, conuenit cum formis hypostaticis. Igitur quatenus conuenit cum relatione, remouetur a genere formarum hypostaticarum abstractione formali; & simili abstractione formali, quatenus conuenit cum formis hypostaticis, remouetur a genere relationis; quo pacto paternitas, quatenus forma hypostatica, abstrahitur abstractione formali a relatione, & ita constituit personā Patris. Ea confirmatur illa sententia, quoniam Pater ut est nomen personæ, potest explicari conceptu absoluto, sicut persona nomen est absolutum; ergo & paternitas potest absoluto cōceptu explicari quatenus significat formam hypostaticam; nominibus enim utimur ut volumus, sicut Sophronisci filius Socrates intelligitur ob consuetudinem, & nominis suppositionē. Cum ergo species relationis, verbi gratia paternitas, abstractione formalis possit separari a genere relationis; quid prohibet nomen paternitatis significare hanc ipsam formam hypostaticam constitutiuam personæ? Et hoc videtur indicare S. Thom. 1. p. q. 4. art. 2. & alijs in locis, cum ait quod relatio consideratur duobus modis, videlicet ut forma hypostatica, & ut relatio; quia scilicet abstractione formali secundum vnam rationem remouetur alia. Verum est quod relatio communis non potest considerari nisi relatiuo conceptu: sed tamen relatio hypostatica potest ita accipi, ut solo hoc nomine significemus quasi speciem relationis, quæ est forma hypostatica, & hac significatione relatio hypostatica considerari potest, remoto etiam genere relationis, per abstractionem formalem. Quæ sententia si placeat, tota rei diffi-

A cultas aperitur; sunt enim tres formæ hypostaticæ, paternitas, filiatio, & spiratio passiuæ; quæ etiam his nominibus significatæ, non intelliguntur ut relationes relatiuo conceptu, sed ut formæ hypostaticæ conceptu absoluto, cum tamē specie distinguantur, ut ex terminis constat; re enim ipsa sunt species relationis quæ adhuc remoto genere suis definitionibus distinguuntur; sicut iustitia, & pietas remoto genere qualitatis adhuc distinguuntur suis definitionibus.

Quod autem diximus, has relationes remoto genere, & personas ipsas constitutas considerari conceptu absoluto, nō dissentit ab altera sententiā prius asserta, quod relatio relatiuo cōceptu cōfuso constituat personam. Iam autem missam fecimus quætionem de relatione conceptu confuso includente originem & proprietatem hypostaticam, ut minus vtilem disputantibus: hoc autē loco differimus de persona quatenus antecedit originē & relationem, & aimus personam constitui per quasdam relationes remoto genere relationis, quatenus ponitur in genere proprietatis hypostaticæ. Cui rei consonat sententia S. Augustin. *Quia Pater est, generat; quia generat, est Pater*: quia Pater est, scilicet quia est persona remoto genere relationis, ideo generat; & quia generat, est Pater in genere relationis, remoto genere personæ: Ut clariùs dicamus; quia est persona, generat; quia generat, est relatum.

Deinde considerandum est, nomen personæ esse quasi denominatiuum, ut antea docuimus; non quia significet formalitèr negationem ut vult Scotus, aut intentionem, ut vult Henricus & Durandus, sed quatenus significat rem cum aliqua negatione, siue relatione rationis modo ipso significandi, siue intelligendi coniuncta. Hic autem conceptus non est absolutus ex modo significandi, sed ex formali significato: sicut nomen, perfectio, significat rem quampiam cum relatione perfectionis; & tamen est conceptus nominis absolutus, quia forma significata non est relatio ut relatio, sed est forma in actu siue sit relatiua, siue sit absoluta. Et idem dicendum est de nomine personæ. Quare nomine personæ diuine, siquid additur rei significatæ, quo addito appellatur nomē denominatiuū, illud

In Deo tres forme hypost. proprijs nominibus significatæ, absolute conceptu intelliguntur. Re ipsa sunt species relationis adhuc remoto genere suis definitionibus distinctæ.

Exemplum.

27. Hoc de absol. cōceptu, nō dissentit a sententiā asserta n. 11. de relatiuo cōceptu confuso.

Constitutio confusa omittitur, ut n. 14. Hic sermo est de persona antecedente originem & relationem.

Huius 2. modo consonat S. Augustin.

Pater quia est persona generat, quia generat est relatum 28.

6. Aduert. Nomen personæ qua ratione sit denominatiuū, ex cap. 46. num. 14.

Reijicitur Scotus.

ut c. 16. n. 11. cap. 19. part. 1.

Henric. & Durand.

ut ca. 16. n. 14.

Cōceptus personæ est absolutus, nō ex modo significandi sc. cū negatione siue relatione rationis, sed ex formali significato.

Exemplum perfectionis lib. 3. cap. 7. p. 4.

significantis formi in actu siue sit relatiua, siue absoluta.

29. Additur quod na sit formale significatum. Sicut in creatis, ita in singulis personis diuinis sunt proprietates origo, & relatio.

He tres res sola formalitatem distincte sunt vna relatio diuina.

Relictis ijs, que intelliguntur solo modo significandi, res ipsa significata nomine personae est relatio sub ratione formalitatis proprietatis hypost.

Declaratur.

In diuinis relatio complectitur analogo conceptu relationes consequentes originem.

Proprietates personales complectitur res illas formalitatem cognitas, que constituunt personas, & antecedunt origines.

Ratio formalitatis vt sic, discreta est a formalitatis relationis.

30. Aduert.

Dubium. Summe precipuum & formale discrimen inter proprietates hypostaticas diuinis, & creatas.

illud non est absolutum, sed relatio, vel negatio: ergo cum omnes fateantur nomen hoc esse absolutum; id quod facit absolutum nomen istud, & conceptum nominis absolutum, est ratio formalis significata per nomen, & per conceptum intellecta. Et hoc satis est vt relatio diuina absoluto conceptu proprietatis personalis constituat personam.

Sed amplius aliquid damus argumentum penitus rimantes veritatem. Nam sicut in rebus creatis est quedam res que dicitur proprietas, quedam que origo dicitur, quedam etiam relatio; & haec tres res differunt ex natura rei, & suis definitionibus: ita & in singulis personis diuinis meditamur has tres res non distinctas ex natura rei, sed suis rationibus, vt attributa: & haec tres res sola ratione distinctae, sunt vna & eadem relatio diuina: ergo reiecta negatione incommunicabilis, & relatione vltimi aut singularis, quae nomine personae intelliguntur solo significandi modo; res ipsa significata nomine personae est relatio non sub ratione formali relationis, sed sub ratione formali illius rei quam appellamus proprietatem hypostaticam. Itaque sub nomine proprietatis in rebus creatis penetremus ad rem ipsam que est proprietas, cuius est ratio formalis aliqua animo concepta; ea ratio formalis in persona diuina non est ipsa ratio formalis relationis, sed est alia ratio formalis distincta, quae re ipsa est relatio. Et hoc quidem videtur esse perspicuum, quia relatio conceptu analogo complectitur in diuinis relationes consequentes originem, quae solum relatiue concipiuntur; & proprietas personae complectitur conceptu analogo illas res formali ratione cognitas, quae constituunt personas, & antecedunt origines: ergo necesse est confiteri has res sic cognitas esse ipsas relationes, siquidem non sunt res absolutae; & non cognosci ratione formali relationis, cum illae antecedant origines, relatio vero consequatur.

Conferendum est igitur ipsam rationem formalem rei cognitam quam dicimus proprietatem esse discretam a ratione formali relationis. Vltimo considerandum est, per quid differat formaliter proprietas hypostatica diuina ab alijs proprietatibus creatis, vtrum per hoc differat, quod illa sit relatiua, haec vero absoluta, vt vult Durandus. Neque est ambigendum hoc discrimen inueniri inter has & illas proprietates, quod illae sint relatiuae, haec absolutae: hoc enim

illud non est absolutum, sed relatio, vel negatio: ergo cum omnes fateantur nomen hoc esse absolutum; id quod facit absolutum nomen istud, & conceptum nominis absolutum, est ratio formalis significata per nomen, & per conceptum intellecta. Et hoc satis est vt relatio diuina absoluto conceptu proprietatis personae constituat personam.

A ipsam fides Catholica & philosophia nos admonet; fides enunciat illas esse relatiuas, philosophia has esse absolutas. Sed querimus vtrum hoc discrimen sit formale & precipuum.

Qua in re etiam nobis aliquando placuerit negans sententia, vt etiam argumentis Durandi commodum responderemus; duobus hoc animo iterum versantes existimamus discrimen esse formale, & concedendum hoc esse Durando. Nam et si hypostaticas proprietates, per naturas diuersas quarum sunt propriae discernamus: hoc tamen facimus, quia nihil in ipsis intimam cogitatione deprehendimus, quo possint distinguere: nihilominus in ipsis distinctis proprietatibus sua sunt distinguenda, quae nos latent, non propriae differentiae, sed quasi differentiae, aut modi entis: vt & in ceteris quae per extrinsecas quasi specificantur, & discernuntur. Cum ergo inter hypostaticas proprietates creatas & increatas, inueniamus notas differentias quae diuidunt ens, scilicet absolutum & relatum; non est inficiandum discrimen hoc esse formale & intimum. His adde, quod proprietas hypostatica diuina est commune analogum, cuius sunt quasi species paternitas, filiatio, & spiratio passiva: haec autem non distinguuntur per naturam cuius sunt propriae, cum sint vnius naturae diuinae: ergo alias habent intimas differentias relatiuas quibus discernantur. Et ita in conceptu proprio hypostaticae formae in Deo inuenitur relatio, & sub relatione sunt species distinctae.

C Et quauis dicamus diuinas personas quasi numero distinguere considerantes naturam in personis quasi vna specie; tamen hypostaticas proprietates conferentes inter se, vt res quasdam, non materialiter sed formaliter distinctas, quasi specie illas distinguimus per intimas differentias, quas in proprietatibus absolutis eiusdem specificae naturae non licet inuenire.

Responsio.

D Ad ea quidem argumenta, quibus Ioan. Scotus voluit probare diuinas personas constitui proprietatibus absolutis, iam supra responsum est, illa adhibita distinctione quod relatio vt forma hypostatica antecedit conceptu absoluto; quare potius confirmant nostram sententiam, quod relatio non constituat personam conceptu relatiuo; re autem ipsa proprietas est relatiua, & est

tase esse relatiuas illas, & absolutas istas.

31. Sent. negans placuit aliquando. Resolutio affirm. est cum Durando. Ratio.

In proprietatibus distinctis sunt non differentiae propriae sed quasi differentiae, & modi entis.

Confirm.

32. Declaratur. Personae quasi numero sunt distinctae: proprietates inter se vt res formaliter distinctae: quasi specie distinguuntur.

33. Ad argumenta capituli 52. ibi responsum est.

Confirmant. vera set. quod se relatio non constituat conceptu relatiuo.

simul forma hypostatica, origo, & relatio. Respondendum igitur est ad ea argumenta, quæ hoc cap. posita sunt.

34.
Ad 1. arg. oppositum.

Ingenitum est negatio realis fundata in forma hypost.

Fundatur in relatiuis absoluto conceptu.

35.
Ad 2. arg.

Non omne proprium personæ, est constitutum personæ: sic in creatis accidens proprium, &c.

Ad instant. 1. Respons. iuxta 1. modum, de quo in 5. aduert. n. 24.

Illud constituit quod 1. occurrit in conceptu formaliter, non materialiter.

2. Respons. iuxta 2. modum, de quo in 5. aduert. n. 26.

Ad confirm. Oppositio personarum relatiua à nobis consideratur absoluto conceptu.

Ad confirm. ex 3. aduert. n. 15. vsque ad 21.

Ad primum argumentum respondetur quod ingenitum est negatio realis que fundatur in forma hypostatica, siue in ipsa persona Patris; & ita est prior relatiuis conceptu relatiuo, sed est posterior ipsis relatiuis conceptu absoluto antecedentibus: quare non conficitur argumento, ut fundetur in absolutis, sed in relatiuis absoluto conceptu.

Ad secundum scite responsum est, non omne quod proprium est personæ constituit personam: origo enim & relatio relatiue adueniunt personæ constitutæ, & non constitunt illam, licet sint propria illius; sicut & in rebus creatis accidens proprium, non est hypostatica proprietas, quia aduenit hypostasi. Cui verò obijcitur, in ipsa proprietate constitute, primò statim occurrere relationem; respondendum est, relationem ibi accipi quasi materialiter cognitam, ut diximus in notationibus: formale autem constitutum est hypostatica proprietas. Illud autem constituit quod primò occurrit in conceptu formaliter, non materialiter. Vel respondetur melius relationem quatenus est forma hypostatica considerari remoto genere relationis, quasi speciem collocatam in genere proprietatis hypostaticæ: cuius adhuc species vltimæ sunt paternitas, filiatio, & spiratio passiva remoto genere relationis. Ad confirmationem respondetur distinctionem, & oppositionem personarum diuinarum, & esse realem, & re ipsa distingui, & opponi relationibus oppositis. Sed nostro modo intelligendi, eam oppositionem relatiuam, puta Patris, & Filij, considerari absoluto conceptu. Nam & Patrem opponimus Spiritui Sancto, quia re ipsa est spirator Spiritus Sancti: cum tamen his conceptibus Patris & Spiritus Sancti non opponatur relatiue.

Ad tertium negamus quod relatiuis conceptus non repugnet formæ hypostaticæ, ut iam disputatum est; nisi loquamur de conceptu relationis confuso sine distinctione proprietatis & originis; quo patet concedimus personam constitui relatiuo conceptu; sed illa constitutio imperfecta est, ut notauimus. Ad confirmationem, impossibile esse ut prioritas originis sine prioritate relationis intelligatur, aut verò

A ipsa origo sine prioritate; atque ideò si de origine disputatio incidat, necesse est quod persona constituta conceptu absoluto antecedit originem, in qua inuenitur prioritas: quod autem relata sint simul natura & intellectu; & eadem sint origine priora, & posteriora, impossibile esse monstrauimus.

Ad quartum negamus, quod in re ipsa sit aliqua constitutio personæ, ut dictum est: deinde illud alterum inficiamur, quod modus noster intelligendi perfectus circa res diuinas adæquetur illis; impossibile enim est adæquari, quia quod quid est, est incomprehensibile: si verò dicas adæquari, dum rem simplicem intelligimus simpliciter intelligentia; falsum est, eam intelligentiam esse perfectam, quia est confusa: & ideò rem simplicem intelligentes pluribus conceptibus perfectius intelligimus.

Ad quintum concedimus totam consequentiam, quoniam relatio conceptu confuso relatiuo constituit personam; eam tamen constitutionem rationis aimus esse imperfectam, & propterea tractari solitam non esse.

Ad sextum respondetur, quod tam nomen personæ quod est absolutum, quam nomen Patris quod est relatiuum idem significat, modo tamen significandi diuerso; & idcirco dum utimur nomine personæ, explicamus relationem quæ ibi latet in conceptu absoluto; & dum utimur nomine relatiuo explicamus formam hypostaticam, quæ latet in conceptu relatiuo; & res in idem redit: quamobrem non sunt diuersa commentanda de constitutione personæ diuinæ in comuni; & istius aut illius personæ diuinæ. Respondetur secundo, quod nomen Patris ut est nomen personæ, est etiam absolutum quoad hoc quod significat absolute conceptu; significat enim diuinam naturam; & est dictum relatiuum ex modo significandi, quia indicat relationem relatiue siue in actu exercitam, quasi in obliquo; ut nomen scientiæ: quod postea declarandum erit, & auctoritate S. Thomæ firmatur.

Ad septimum respondetur, quod habitudo relationis ad subiectum secundum quod est in illo, non est relatio realis formalis quasi addita relationi; sed est relatio transcendens (ut quidam volunt) quæ est res ipsa, quæcūque sit, pendens ab alia, ut albedo quatenus in subiecto, est ipsa relatio transcendens: & ita relatio pendens à subiecto non refertur ad illud alia relatione formali, sed est ipsa relatio transcendens:

37.
Ad 4. arg. ex 1. aduert.

Modus noster intelligendi perfectus non adæquatur rebus diuinis.

De re diuina simplici intelligentia nostra simplex, est conceptus confusus & imperfectus.

38.
Ad 5. arg. ex 2. aduert. n. 13. & 1.

39.
Ad 6. arg. 1. Respons. ex 2. aduert. n. 22.

Nomen personæ, & Patris idem significat, sed diuerso modo.

Declaratur.

2. Respons. ex 5. aduert. n. 22. & 6. aduert. n. 28.

Nomen Patris ut est personæ est relatiuum solum ex modo significandi quia indicat relationem quali in obliquo.

40.
Ad 7. arg. Habitudo relationis ad subiectum est, ut quidam vocat, transcendens quæ est res ipsa ut h. 3. c. 3. n. 10. Exemplum.

Relatio non refertur relatione reali, vt lib. 3. cap. 22. p. 2. n. 1. & 5. In diuinis relatio non refertur ad personam in qua est, nisi sola relatione rationis.

Relatio diuina vt est in aliquo constituit: intellige, vt est forma hypost. quia vt sic, est in aliquo, vt relatio, est ad aliud. In relatione creata hęc non sūt duę rationes formales, vt lib. 3. c. 3. n. 10. In diuina maximē.

41. Coroll. Relationis create vt est in aliquo, conceptus est relatiuus.

Relationis diuina potest esse absolutus.

42. Ad 8. arg. 1. Responf. Forma hypost. in comuni, non est vltimū incōmunicabile: sed singularit. Declaratur ex lib. 3. cap. 15. p. 2. num. 12.

cendens, vt lib. 3. docuimus; & maximē, quia relatio ipsa nō refertur, vt ibidē docuim⁹. Si qua verō est relatio relationis ad subiectū, illa est rationis non realis. At verō in rebus diuinis relatio non refertur ad personam relatione transcendēte, quia non pēdet ab illa; neq; reali relatione, quia non distinguitur ab illa reali distinctione; quare sola relatione rationis ad illā refertur: & ita si relatio diuina cōparata cū persona intelligeretur vt relata, intelligeretur secundū aliquā relationē rationis, qua non potest cōstituere personam. Cum verō dicimus quōd relatio diuina secundū quod in aliquo est, constituit; intelligimus secundū quod est forma hypostatica; quia vt forma hypostatica est in aliquo, & vt relatio est ad aliud. Nam in relatione reali creata esse in aliquo, & esse ad aliud, nō sunt duę rationes formales, vt notauimus; in relatione verō diuina sunt duę formales rationes: quia secundū alterā considerationē est forma hypostatica, & secundū alterā est relatio relatiuo conceptu: & vt significemus relationē diuinā quatenus est forma hypostatica, dicim⁹ relationē diuinam prout est in aliquo.

Itaq; relatio creata prout est in aliquo significat ipsā relationē proprio relatiuo conceptu, cōparatā tamen cū subiecto; vel significat relationem rationis qua ipsa relatio refertur ad subiectū, de qua non est disputatio; aut etiā relationē transcendētē, quę saltē in diuinis rebus nulla est: relatio autē diuina prout est in aliquo potest significare ipsā relationē prout est forma hypostatica non proprio conceptu relatiuo, sed cōceptu absoluto formę hypostaticę. Et hoc sensu concedimus relationem prout est in aliquo constituere personam.

Ad octauū respondetur quōd forma hypostatica cōplectens relatiuas & absolutas considerata cōmunicō conceptu, nō est formaliter vltimū incōmunicabile, cū sit communis in illo conceptu: sed id quod est forma hypostatica singularit. est singulare, & vltimū incōmunicabile. Hoc enim interpretādū est in actu signato, & in actu exercito, sicut de relatiuis diximus lib. 3. nam in actu signato, forma hypostatica cōmunis, non est vltimū incōmunicabile, cū sit cōmunis: sed in actu exercito singularit. est vltimū incōmunicabile, vnius solius hypostasis &

A nulli alteri cōmunis. Secundō respondetur formā hypostaticā dici incōmunicabile re ipsa: quia nulla est in rerū natura quę sit cōmunis: sed esse cōmunē in conceptu nihil prohibet. Præterea hoc ipsū argumentū instat Durand. etiā si relatio relatiuo conceptu constituat personā; & in omni opinione definiētū hypostaticā proprietatem in communi: consequens enim est vt in illo conceptu communi non sit incōmunicabilis.

Ad confirmationē concedimus Durando, quōd sicut hypostasis vt sic, cōstituitur per hypostaticā proprietatē continentē relatiuā & absolutā; ita hypostasis diuina vt sic, constituitur per proprietatē relatiuā: sed negamus constitui relatiuo cōceptu. Cū verō obijcit; differentia rei maximē explicari in cōceptu rei, & ita in conceptu diuinę proprietatis explicandā esse relationē, quę est quasi differentia diuinę proprietatis, qua distinguitur a creatis proprietatibus absolutis: Totū hoc concedimus: sed negamus explicari ibi relationē relatiuo cōceptu formaliter: sed explicatur quidē relatio, vt cognitū materiale sub conceptu formali hypostaticę proprietatis.

C Hoc enim eodē modo relatio est differentia ingrediens conceptū diuinę proprietatis personalis, quatenus est res nō absoluta sed vera relatio, sic tamen cognita conceptu absoluto. Altera verō relatio dignior est & explicatissima, quōd relatio hypostatica remoto genere relationis est proprietates diuinę hypostasis.

Ad nonū argumētū respōdetur, quōd cum dicimus, relatio vt est forma hypostatica, non accipimus formā hypostaticam in genere, vt argumentum probat; hoc enim nō obstat quominus relatio vt est hęc forma cōstitueret cōceptu relatiuo, quāuis vt forma in genere nō cōstituat conceptu relatiuo. Accipimus ergo formā hypostaticā in specie, scilicet diuinā, & vt distinctā a relatione; nō, inquam, re ipsa sed ratione distinctā: quia forma hypostatica diuina vt sic, distinguitur nostro modo intelligendi a relatione cognita relatiuo cōceptu; non tamen cōsequitur vt sit res absoluta, sed est ipsa relatio cognita conceptu absoluto. At verō iuxta secundā interpretationē facilius responderetur, quōd paternitas remoto genere relationis, est quaedam quasi species formę hypostaticę; & ita personę

2. Responf. Est incōmunicabilis re ipsa: cōmunis in conceptu.

Idē arg. instat in opinione Durandi & in omni.

43. Ad confirm. 1. Responf. iuxta 1. modū de quo in 5. aduert. n. um. 24.

Itē ex 6. aduert.

2. Responf. iuxta 2. modū in 5. aduert. num. 26.

44. Ad 9. argum. 1. Responf. Cum dicitur, relatio vt est forma hypost. sumitur forma hypost. in specie, sc. diuina, & distincta a relatione nostro modo intellig.

2. Responf. iuxta 2. modū, vt num. 26

personę diuinę constituuntur per relationes, hoc est, per species relationis re-
nōto ipso genere, vt sunt quedam pro-
prietates specie distinctę.

45.
Ad confirm.
Proprietas
creata absolu-
ta est: diuina ve-
rō cōtinet du-
as rationes for-
males, vt cap.
58. n. 1.

Ad confirmationē respondetur con-
cedendo, quod proprietates creatę abso-
luta cōstituit vt absoluta; quia hoc quod
est proprietates creatę est vna ratio forma-
lis, quę eadē absoluta est; nam esse abso-
lutū est modus entis intrinsecus & non
res addita. At verō proprietates diuina
cōtinet duas rationes formales, scilicet
quod sit proprietates, & quod sit relatio,
et si vtraq; ratio formalis, re ipsa sit rela-
tio; sed nostro modo intelligendi sicut
hec distinguimus, ita intelligimus perso-
nā non constitui per relationem vt est
relatio, sed per eandē vt est forma hypo-
statica. Itaq; quoties dicimus diuinas
personas cōstitui relationibus, est sēlus
identicus; scilicet quod cōstituantur per
proprietates quę re ipsa sūt relationes:
tunc postea inquirimus quanam ratio-
ne formali constituant, relatiuo cōcep-
tu, an absoluto?

46.
Ad 10. arg.
Proprietates
non significat
relatio. ē ratio-
nis siue inten-
tionē, vt in 6
aduertend.

Ad decimū respōdetur, quod et si hoc
nomē, proprietates, significaret relationē
rationis, accipitur tamen loco rei quam
alijs nominibus dicimus formā hypo-
staticam, personalitatē, & subsistentiā. Ne-
gamus tamē significare relationē ratio-
nis siue intentionē; sed potius significat
formā hypostaticā realē additā naturę.

Ad Cōfirm.
ex 6. aduert.

Ad confirmationem respōdimus nota-
tione sexta, quod ipsa ratio formalis sig-
nificata nomine personalis proprietatis di-
uinę, est distincta à ratione formali rela-
tionis, & ideo cognita absoluto cōceptu

47.
Ad vltim. arg.
iuxta modum
vt n. 24.

Ad vltimū respondetur concedendo
quod conceptus formę hypostaticę ab-
solutus, est cōmunis; & ideo relatio po-
nitur quasi materiale obiectū illius con-
ceptus, vt distinguantur formę hypo-
staticę suis nominibus. Est enim proprie-
tates Patris paternitas non vt relatio est,
sed vt est forma hypostatica; & similiter
de proprietate Filij, &c. Quod si obiecias
in ratione formę hypostaticę has pro-
prietates non distingui formaliter, sed
materialiter, quod in diuinis non conce-
dimus. Respondēdum est ipsas relatio-
nes quę sunt quasi materiale in hypo-
statica proprietate, indicare eas proprie-
tates formaliter distinctas; sicut & rela-
tiones formaliter distinguuntur: quia to-
tum hoc complexum, relatio paternita-

Obiectio.

1. Respons.
Relationes
quę sunt ma-
teriale in pro-
prietate hypo-
statica, indicat
proprietates
formaliter di-
stinctas.

Ad vltimū respondetur concedendo
quod conceptus formę hypostaticę ab-
solutus, est cōmunis; & ideo relatio po-
nitur quasi materiale obiectū illius con-
ceptus, vt distinguantur formę hypo-
staticę suis nominibus. Est enim proprie-
tates Patris paternitas non vt relatio est,
sed vt est forma hypostatica; & similiter
de proprietate Filij, &c. Quod si obiecias
in ratione formę hypostaticę has pro-
prietates non distingui formaliter, sed
materialiter, quod in diuinis non conce-
dimus. Respondēdum est ipsas relatio-
nes quę sunt quasi materiale in hypo-
statica proprietate, indicare eas proprie-
tates formaliter distinctas; sicut & rela-
tiones formaliter distinguuntur: quia to-
tum hoc complexum, relatio paternita-

tis vt est forma hypostatica, indicat pro-
prietatē Patris, quasi specie distinctam
à proprietate Filij. Verū iuxta secundam
explicationē, responderetur melius, quod
remoto genere relationis paternitas, fi-
liatio, & spiratio passiuā abstractione
formali intelliguntur, vt proprietates
specie distinctę absolutis conceptibus.
Tertiō respondetur, quod in Deo quid-
quid absolutum est commune est, sed
non est necesse vt quidquid intelligitur
absoluto conceptu sit cōmune; dicimus
enim absoluto conceptu tres res, & tres
personas, quę tamen intelligimus con-
ceptu absoluto: quare nomen hoc, perso-
na, aut hæc res, et si sit absolutū, non est
cōmune; paternitas verō sine conceptu
relatiuo, siue absoluto intelligatur, secū-
dū fidem est propriū non cōmune: quod
autē paternitas intelligatur abstractio-
ne formali conceptu absoluto, non vide-
tur esse negandū; abstrahentiū enim nō
est mēdaciū, vt est in proverbio ex Arist.

Ad cōfirmationē respondetur negā-
do, quod maneat hypostases remotis re-
lationibus; nam relationes intelliguntur
in cōstitutione personę, vel materialiter
iuxta primā explicationem; vel etiā for-
maliter remoto genere relationis, vt pro-
prietates quędā sunt. Et vtroq; modo si
remoueantur relationes, nullę manent
hypostases; quia sine paternitate nulla
est persona Patris, & ita de alijs: sed dū

taxat sequitur quod absoluto conceptu
prius intelliguntur personę, quā relatio-
nes cōceptu relatiuo. Et illud etiā sequi-
tur, quod nos docemus, remotis relatio-
nibus abstractione formali manere hypo-
stases. Quod verō S. Thom. ait remotis
relationibus nō manere hypostases; vel
intelligendū est, quod si per impossibile
nō essent relationes, nō essent diuinę hy-
postases: vel etiā melius interpretandū,
quod remotis per intellectū relatio-
nibus omninō, ita vt neq; relatiuo, neque
absoluto cōceptu intelligatur; explicari
nō posse diuinās hypostases, quę relatio-
nibus cōstituuntur. Nam cōfuso quidē cō-
ceptu hoc nomine personę intelligimus
benē personā siue hypostasim, nihil de re-
lationibus cogitantes, vt supra elucidau-
mus. Sed tamen si cōceptus sit explicā-
dus, necesse est per relationes explicē-
tur. Ad secundam confirmationem res-
pondemus cap. sequenti, eandem fem
disputantes, de qua queritur.

Ad cōfirmationē respondetur negā-
do, quod maneat hypostases remotis re-
lationibus; nam relationes intelliguntur
in cōstitutione personę, vel materialiter
iuxta primā explicationem; vel etiā for-
maliter remoto genere relationis, vt pro-
prietates quędā sunt. Et vtroq; modo si
remoueantur relationes, nullę manent
hypostases; quia sine paternitate nulla
est persona Patris, & ita de alijs: sed dū
taxat sequitur quod absoluto conceptu
prius intelliguntur personę, quā relatio-
nes cōceptu relatiuo. Et illud etiā sequi-
tur, quod nos docemus, remotis relatio-
nibus abstractione formali manere hypo-
stases. Quod verō S. Thom. ait remotis
relationibus nō manere hypostases; vel
intelligendū est, quod si per impossibile
nō essent relationes, nō essent diuinę hy-
postases: vel etiā melius interpretandū,
quod remotis per intellectū relatio-
nibus omninō, ita vt neq; relatiuo, neque
absoluto cōceptu intelligatur; explicari
nō posse diuinās hypostases, quę relatio-
nibus cōstituuntur. Nam cōfuso quidē cō-
ceptu hoc nomine personę intelligimus
benē personā siue hypostasim, nihil de re-
lationibus cogitantes, vt supra elucidau-
mus. Sed tamen si cōceptus sit explicā-
dus, necesse est per relationes explicē-
tur. Ad secundam confirmationem res-
pondemus cap. sequenti, eandem fem
disputantes, de qua queritur.

2. Respons.
iuxta 2. mo-
dū, vt n. 26.

3. Respons.
In diuinis
quicquid abso-
lutum est cō-
mune est, non
se quicquid in-
telligitur abso-
luto conceptu
Exemplum.

2. Modus quo
n. 26. cōfirmā
axioma,

Aristotel.

48.

Ad confirm.
Non manent
hypostases re-
lationibus nō
manentibus vel
materialiter,
vt 1. modo, vel
etiā formaliter,
vt 2. modo
supra.

Remotis rela-
tionibus ab-
stractione for-
mali, manent
hypostases.

Ad S. Thom.
1. Explicatio.

2. Explicatio
melior.

Num. 22.

Ad 2. confirm.
ex cap. seq.

CAPV T. LXI.

Persona diuina non constituitur per originem, sed per relationem.

1. Sentent. titulo opposita, d. Bonau. in 1. d. 27. q. 2. quod persona distinguitur per origines.
2. Sentent. S. Thom. in tit. asserta.
Probatur 1. Distinctiuum est rei intrinsecum, & forma eius constituitur ut ca. 11. 3.
Origo non ita sed est operatio
Probatur 2. per idem.
Origo est ab hypostasi.
1. Confirm. ex S. Thom. & Arist. Res precipue nominatur a perfectione, & si neque est ipsa perfectio rei.
Origo significat rem quasi in fluxu.
2. S. Thom. 1. Consect. Est origo, & relatio constituit & distinguit personas: relatio tamen principaliter facit utrumque.
2. Consect. Relatiuum est proprium nomen personae origo aliquid proprium personae significat, sed non per se formaliter.
2. Confirm.

Disputationem istam huc in locum coniecimus, eo quod erit ex dictis facilius elucidanda, cum non nihil habeat difficultatis in argumentis refutandis. Est autem celebris controversia inter S. Bonauenturam, & nostrum S. Thomam quod ille affirmat personas distingui per originem, hic per relationes. Confirmat S. Th. suam sententiam vno & altero argumento. Primum est, quia id quod simpliciter & absolute distinguit rem, est rei intrinsecum, & est forma sine actus rei; id enim distinguit quod constituit, ut antea demonstrauimus: origo autem ex propria ratione formali non est actus rei, dans esse rei, sed est operatio; prius vero est esse quam operari; ergo origo non distinguit personas simpliciter, & absolute. Secundum argumentum in idem recidit; origo enim nostro modo intelligendi, est ab hypostasi ducta, ut operatio ab operante; ergo origo non constituit hypostasim; ergo neque distinguit; id enim quod constituit, distinguit. Et hoc confirmatur argumento accepto ab eodem S. Thoma 1. p. q. 33. art. 2. ad 2. ubi assumit proloquium illud Aristotelis 2. de anima, textu 49. quod res precipue nominamus a perfectione, & sine, qui est ipsa rei perfectio: sed origo significat rem quasi in fluxu & progressu quodam; relatio vero in quadam permanentia: ergo potius a relatione quam ab origine accipiendum est nomen diuinae personae.

Deinde colligit S. Thom. cum in diuina persona nihil sit, quo possit vna ab alia discerni, nisi origo & relatio; cum origo non distinguat; consequi ut relatio distinguat personas: quia relatio secundum quod est in aliquo intelligitur ut forma intrinseca, & non ut operatio: quare etsi tam origo quam relatio, constituat & distinguat diuinas personas, relatio tamen principaliter facit utrumque. Postea concludit nomen relatiuum esse proprium nomen personae, ut Pater; nomen vero originis ut generans vel genitus, significat quidem aliquid proprium personae, sed non ipsam personam formaliter. Et ista haec est egregia sententiae huius confirmatio; nomina enim personarum sunt Pater, & Filius, & Spiritus

A Sanctus, ut ex literis sacris colligitur, & Sanctus Damascus definit Pontifex: sed haec nomina significant relationes, & non origines; ergo relationes constituent personas formaliter.

Observandum hic est quod cum Sanctus Thomas affirmat relationem principaliter constituere personam, intelligit absolute, ac simpliciter constituere; ait enim prius & principaliter constituit: quod autem prius constituit, simpliciter constituit; quippe id quod est posterius, aduenit constituto. Itaque inuertit sententiam Sancti Bonauenturae, qui credidit personam per originem distingui principaliter, per relationem vero indicari distinctam: quod commutandum est; potius enim relatio distinguit; origo vero indicat distinctam esse personam generantis, & generati.

Cua in re non sunt audiendi qui existimant genitum & Filium esse synonyma; & generari non esse idem quod est genitum esse, sicut moueri & motum esse non esse idem: quare genitum esse accipiunt, ut terminum generationis. At vero si nominum significatio spectetur, moueri & motum esse, vel synonyma sunt, si motum esse significet tempus praesens, vel si significet praeteritum, differunt sola differentia temporis. Et eodem modo differunt generari, & genitum esse: generari autem in diuinis supponitur pro persona, significat autem processionem, & non hypostaticam proprietatem; neque generari est via ad genitum esse, sed ad personam Filij; nam & genitum esse significat ipsam generationem qua Filius est genitus; neque sunt synonyma Filius, & genitus, sed nomen, genitus, significat processionem, nomen Filius personam. Hoc autem perspicue comprobatur, quia nominis abstracti generationis passiuè acceptae concretum est generatum, siue genitum; ergo utrumque nomen significat idem; sicut apud Aristotelem passio, & Pati, siue passum, idem significat. Et oportet disputantem ab istis extricari, proprioque usu nominum philosophico esse contentum.

Degidius in 1. d. 26. q. 2. vult utrumque doctorem conciliare, ut S. Bonauenturae crediderit originem esse principium distinctionis quasi actiuum; quia a generatione habet Filius ut distingatur a Patre, nisi enim procederet non esset distinctus

S. Script. S. Damasc.

3. Confessarij explicatio. Quod prius & principaliter constituit, simpliciter constituit.

S. Bonauenturae assertum: Quod persona origo distinguit principaliter, distincta relatio indicat. Inuertitur a S. Thom.

4. V. asq. d. 158. c. 4. assertum: Genitum & Filium esse synonyma: non sic generari & genitum esse.

Improbatur. Moueri & motum esse vel sunt synonyma: vel differunt differentia solat temporis: similiter generari & genitum esse.

Generari non est via ad genitum esse, sed ad personam Filij, Genitus significat processionem, Filius personam: & non sunt synonyma.

Ostenditur Generationis passiuè coequentum, est generatum. Apud Arist. passio, pati siue passum idem significat.

5. Degidij interpretatio concilians utrumque S. Doctorem.

stinctus: at verò S. Thom. probè asserat relationem formaliter conitituere & distinguere, vt formale principium distinctionis. Sed hæc interpretatio violenta est, & rebus ipsis non congrua: Nam argumenta S. Bonaventuræ quibus probatur quòd origo distinguat, probât esse principium formale distinctionis, vt videbimus. Et præterea licet generatio actiua dicatur vtrumque principium quasi actiuum distinctionis Filij à Patre; tamen hic commetarius non indicat quomodo Pater ipse distinguatur per originem, quæ est in Patre, & Filius per passiuam processionem quæ est in Filio, vt S. Bonauent. vult. Possemus tamen dicere quòd in singulis personis, vel origo actiua, vel processio passiuæ, quæ in illis est quatenus antecedit relationem constituentem personam, suo etiam modo antecederet distinguere personam; quod S. Thom. indicat 1. p. q. 35. art. 4. ad 7. probans Spiritum Sanctum distingui à Filio, quia eorum processionis sunt distinctæ, quasi ipsæ processionis antecedenter distinguant personas, relationes verò distinguant formaliter. Sed hæc quoque doctrina implicata est; quia in Patre origo actiua non antecedit personam: ergo neque antecedenter constituit illam. Neque S. Bonauentura hoc significauit, aut docuit: Neque verò S. Thom. quia cū processio antecedit personam procedentem, recte colligit Filiū & Spiritum Sanctum distingui, quia processionis sunt distinctæ: sed non ideo probatur quòd origo actiua distinguat antecedenter Patrem; cum illa non antecedit personam, sed sequatur, vt dicemus. Mittamus ergo explicationem istam Ægidij.

Aliorum opinionem percenset S. Thom. in 1. d. 26. q. 1. art. 2. qui dixerunt hypostasim distingui origine, personam verò relatione, eò quòd persona sit nomen dignitatis; & Paternitas, sicut & alie relationes, sicut dignitates quædam. Sed iam docuimus, personam in natura rationali idè esse omninò quod est hypostasis; quare id distinguit hypostasim, quod distinguit personam.

Quidam sunt qui adiungunt ad hæc quòd re ipsa non magis relatio quam origo constituat personam diuinam. Sed tamen, vt diximus, in re ipsa nulla est constitutio personæ; neque vlla distin-

ctio relationis, & originis; sed est simplex relatio incomprehensibilis, quam personam hypostaticam, & originem, & relationem relatiuo conceptu explicamus. Si autem loquamur nostro modo intelligendi etiã conceptu confuso quo persona diuina complectitur hæc tria, eius forma constituens est relatio conceptu confuso, vt antea docuimus, & nò est origo, quod capite sequenti magis declarabimus; ergo omnibus modis relatio est, quæ constituit personas diuinas, & simpliciter distinguit.

Ad finem tamen istius capituli refutanda est aliquorum sententia qui cum opinentur (id quod probabile est) personam constitui per originem; & eo solo impellantur argumento, quia origo prior est relatione, nihil omninò, ante originem volunt intelligere in persona diuina. Vnde negant commune proloquium, quòd Pater intelligendo producit Verbum, ne ante originem concedant in Patre intelligendi actum: sed illud pronunciatum Theologorum explicant, quòd Deo intelligente Pater producit Verbum: quæ explicatio quàm sit implicata & indigna viro Theologo, nullus est qui non videat. Nam gerundium illud, scilicet intelligendo, ad eandem personam refertur de qua dicitur, quòd intelligendo producit, vt liquet gramaticis. Præterea isti negant actus notionales, vt disputatum est lib. 2. Præterea nescio quàm diuinam personam intelligendo constituent, quæ possit generare dum adhuc non potest intelligere.

Confirmatio.

S. Ancti Patres hæc questionem minime tractarunt, vt potè non necessariam ad confutandas hæreses; siue enim personas distinguas per origines, siue per relationes, necesse est res distinctas esse; & hoc satis est ad fidei documenta. Nihilominus tamè ex duobus principijs potest peti confirmatio; tum ab eo quod iam constitutum est, relationem distinguere personas; eo enim loco multa recitauimus, in quibus fit mentio relationis, & non originis: tum etiam ab eo, quòd inter diuinas notiones numerantur relationes potius quàm origines; licet origines quoque pertineant ad notiones, quia sunt ipsæ relationes. Confirmatur

Refutatur. ex cap. 60. in 1. aduert.

Item in 2. aduertend.

8.

5. Sententia ad additio: quod nihil ante originem intelligitur in persona.

Negat proloquium, quòd Pater intelligendo producit Verbum. Quomodo illud explicet.

Improbatur eū hæc explic.

Improbatur vt lib. 1. c. 45 p. 1. n. 7. & 10. Improbatur.

9. Patres nò tractarunt hæc quæst.

Ex duobus principijs colligitur mens eorū pro 2. sent. Primum vt cap. 58. n. 2.

Secundum, vt cap. 53. num. 1. & 3.

Violentia cōfetur.

Ratio 1.

Ratio 2.

Additio ad eandem interpretationem.

Pro ea locus S. Thom.

Refellitur.

In Patre origo actiua non antecedit personam.

Ab ea alienus S. Bonauentura S. Thomæ mens.

A processionibus distinctis colligit personarum procedentium distinctionem.

3. Sent. apud S. Thom.

Quòd hypostasis originis, persona relatione distinguitur.

Reijcitur. ex cap. 41. p. 4. n. 4. & c. 45. p. 1. num. 7.

4. Sentent.

Quòd re ipsa non magis relatio quàm origo constituit personam.

Confirmatur
vt n. 2.
Nomina propria personarum significant ipsam proprietatem personarum.

S. August.
Rubertus.
S. T. amas.
explicantur.

10.
Pro eadem 2.
sentent.
S. Thom.

Origo cum relatione intelligitur.

Alb. Magn.
Alens.
Durand.
Marfil.
Gendau.
Richard.
Ag. d.
Heruus.
Comunis opinio.

1. Argum.

Confirm.

S. Thom.

2. Argum.

3. Argum.

firmatur maximè ex eo quòd nomina personarum significant relationes, scilicet Pater, Filius, & Spiritus Sanctus; & Sanctus Damascus definit hæc esse nomina personarum: nomina autem propria personarum significant ipsam proprietatem personarum; ergo relatio per nomen significata est ipsa proprietas quæ constituit & distinguit. Licet ergo S. Augustinus de fide ad Petrum cap. 1. Rubertus lib. 1. de fide cap. 1. S. Damasc. 1. fidei Orthod. cap. 1. & alij Patres personas distinguant per origines; alijs in locis iidem Patres distinguunt illas per relationes, quia eam questionem non admodum curarunt, vt obseruatum est.

Deinde confirmatur sententia ista auctoritate S. Thomæ, quæ maxima est 1. p. q. 40. art. 2. & q. 8. de potent. art. 3. vbi docet personam formaliter constitui relatione; non verò origine, neque relatione illa quæ in origine intelligitur: operatio enim siue origo cum quadam relatione intelligitur. Et in 1. d. 26. q. 2. art. 2. est in eadem sententia. Et Albertus Magnus d. 27. art. 2. Alexand. Alens. 1. q. 65. memb. 3. & 4. Durand. d. 26. q. 1. Marsilius q. 29. art. 1. & Henr. Gandauens. quodlib. 5. q. 8. & Richard. d. 26. art. 4. q. 1. Egidius, Heruzus, & alij Thomistæ & est communis opinio.

C A P V T. LXII.

Argumenta refelluntur.

Pro partibus aduersis arguitur primò: Id quod est posterius aduenit constituto; ergo id quod constituit est prius: cum ergo vel origo, vel relatio constituat vel distinguat, origo quæ est prius necessario constituit, & relatio aduenit constituto. Et confirmatur, quia nomina magis communia sunt magis apta rebus diuinis; sed generas est quid communius, quàm Pater; quia non omne generans, est Pater, sed omnis Pater est generans: ergo generans, quod est communius, est nomen Patris: quod est argumentum secundum apud S. Thomam 1. p. q. 33. art. 2.

Secundò: Origo diuina est quoque essentia & hypostasis, & subsistit, & antecedit relationem; ergo ipsamet origo constituit & distinguit.

Tertiò: origo ex propria ratione for-

A mali intelligitur quodam conceptu absoluto, & persona intelligitur constitui conceptu absoluto; ergo origo est quæ constituit; nam relatio ex propria ratione concipitur relatiuo conceptu; quare relatio vt relatio non potest concipi nisi relatiuè, origo autem vt origo absolute: potius ergo origo constituit quàm relatio.

B Quartò: Vtraque ratio, quæ S. Thom. probat originem non esse formam constituentem, ostendit relationem non constituisse personam. Nam sicut origo non dat esse rei, sed dat esse operans; ita relatio non dat esse absolute, sed esse ad aliud. Et sicut operatio ex propria ratione est ab operante, ita & relatio originis ex propria ratione sequitur personam operantem. Ergo hæc non obstant quominus origo constituat, & distinguat.

C Quintò: Relatio non constituit vt relatio, sed vt forma hypostatica: sed vt forma hypostatica non distinguitur ab origine; nam in sensu identico omnia sunt vnum: ergo non magis relatio, quàm origo constituit.

Sextò: Relatio cum origine non potest comparari nisi distinctis conceptibus prout inter se distinguuntur; sed relatio vt distinguitur ab origine, intelligitur conceptu relatiuo: ergo vt distinguitur non constituit personam; non ergo magis relatio, quàm origo constituit.

Denique remotis proprietatibus, per solas origines intelligimus personas distinctas; ergo origines distinguunt illas.

Aduertenda.

D Ad hanc difficultatem enodandam illud præcipuè aduertendum est, quod antea docuimus, relationem diuinam quia est incomprehensibilis, continere conceptu confuso formam hypostaticam & originem, eo sanè modo quo essentia diuina continet attributa; & sicut vnum attributum non continet aliud in suo conceptu etiam confuso, quamuis sit res eadem, quia vnum non pertinet ad rationem alterius; ita neque origo in suo conceptu etiam confuso continet formam hypostaticam aut relationem, quia hæc non pertinet ad conceptum originis, quod est certissimum argumentum indicans originem non consti-

4. Argum.

5. Argum.

6. Argum.

7. Argum.

8. Aduert. ex cap. 50. n. 13. & 26.

Vnū attributū nō cōtinet aliud in suo cōceptu etiam confuso: vt lib. 1. c. 33. p. 2. num. 2. nec similiter origo formam hypost. aut relationem, vt lib. 2. cap. 51. n. 8. Fundam.

Probatur.

Forma hypost. origo, & relatio sūt vnū es, non absolutū, sed relatiuū, vt cap. 60. n. 13.

Vnde relatio diuina in suo proprio cōceptu confuso cōtinet hęc tria. Nō sic origo.

Generatio ex propria ratione formalitē confusa, nō est forma hypost. sed identicē.

Ex S. Thom. relatio in Deo est nomen relationis & hypostasis: origo nō est nomen hypostasis.

Exemplum. intelligit Deo nō p voluntatē sed p essentiam, quia in ratione formali essentia includitur intellectus conceptu confuso.

Ad difficultatē de qua c. 61. resp. 3. modis

1. Modus ex cap. 60. n. 13. Relatio continet cōceptu confuso formā hypost. & ideo cōstituit personā non sic origo.

2. Modus cap. 60. num. 24. Hic nō formale, sed materia-

constituere personam. Hoc autem ita A persuademus, nam nostro intelligendi modo distinguimus ens in absolutum & relatiuum; es autem relatiuum est ipsa met relatio: Cum ergo in diuina persona contineantur hęc tria, scilicet forma hypostatica, origo, & relatio; & hęc tria sint vnū ens non absolutum, sed relatiuum: consequitur vt relatio diuina in suo proprio conceptu confuso contineat hęc tria. At verò nostro modo intelligendi, originem, verbi gratia generationem, distinguimus à persona & à relatione; quare nullo modo in conceptu confuso originis continetur, aut forma hypostatica personæ, aut relatio. Non igitur possumus nostro modo intelligendi asserere quòd generatio vt forma hypostatica, constituat personam, quia generatio duntaxat identicē est forma hypostatica, quia est res eadem, nō tamen ex propria ratione formali etiam confusa, est forma hypostatica. Vnde notauit S. Thom. quòd relatio in Deo est nomen relationis & hypostasis; origo verò non est nomen hypostasis. Et explicatur res ista exemplo, Deus enim non intelligit per voluntatem quamuis voluntas sit res eadem quę intellectus, quia in ratione formali voluntatis non includitur intellectus: intelligit tamen Deus per essentiam, quia in ratione formali essentia includitur ipse intellectus conceptu confuso. Ita etiam origo non constituit personam, quamuis origo sit res eadem quę est forma hypostatica; quia ipsa origo in suo conceptu confuso non includit formam hypostaticam; bene tamen relatio quatenus est forma hypostatica constituit, quia relatio in suo conceptu confuso continet formam hypostaticam.

Ex istis colligimus tres modos explicandæ questionis: primus est, qui iam proponebatur, quòd relatio non origo constituat personas; quia relatio non origo in conceptu confuso continet formam hypostaticam; vt verè possumus dicere quòd relatio quatenus est forma hypostatica constituit, sicut Deus intelligit per essentiam, quatenus essentia est intellectus.

Secundus modus est vt dicamus in hac questione non inuestigari formale principium cōstituendi personam quòd est forma hypostatica, sed inquiri quasi

materiale, id quod est principium constitutionis personę: sicut formale principium quod disgregat visum est album; si verò vltra inquiramus id quod est materiale, scilicet id quod est album, rectè dicimus non spiritum sed corpus esse album: id ergo quod constituit est relatio, non origo; ratio autem formalis cōstituendi est forma hypostatica, quia relatio vt est forma hypostatica constituit.

Tertius explicandi modus elegantior est, & perspicacior iuxta doctrinam à nobis magis approbatam; scilicet quòd species relationis remoto genere relationis est forma hypostatica diuinarum personarum, quæ sub isto conceptu formali & absoluto distinguitur ab origine; verbi gratia, paternitas non vt relatio est, sed vt est forma hypostatica, est quędam species formæ hypostaticæ, quę vt sic distinguitur propria definitione ab origine, & antecedit originem, & non consequitur illam: quo explicandi modo nulla est in re proposita dubitatio.

Responsio.

AD primum argumentum respondetur concedendo, quòd id quod est primum constituit; sed relatio vt est forma hypostatica est prior origine; quia origo nullo modo est forma hypostatica, sed est operatio hypostasis. Vel respondetur melius quòd species quędam relationis remoto genere, nempe paternitas, filiatio, & spiratio passiuæ quatenus sunt formæ hypostaticæ, absolute sunt priores origine, & nullo modo posteriores. Ad confirmationem respondetur, illa dici nomina magis communia; quę sunt amplioris significationis, vt ens amplius significat quàm substantiam: quo pacto generans non est nomen communius quàm Pater, quòd id significationem formalem, quia relatio non est species originis, vt origo sit nomen communius: sed materialitè, vt aiunt, est aliquod generans quod non est Pater. Pręterea respondetur quòd generatione viventium quę sola reperitur in diuinis, omne generans est Pater: quare etiam materialitè pro rebus pro quibus nomen supponitur, generans non est quid communius quàm Pater.

le principiu cōstitutionis inuestigatur. Exemplum

Quod constituit est relatio: ratio formalis cōstituendi est forma hypost.

3. Modus elegantior, vt ibidem, n. 26.

Ad 1. argum. 1. Responsio. Relatio vt forma hypost. est prior origine. 2. Resp. melior ex c. 6. n. 26

Ad confirm. 1. Responsio. Quę sunt amplioris significationis, dicuntur nomina cōmuniora. Generans hoc modo non est cōmunius quàm Pater, quoad significationem formalem. 2. Responsio.

13. Ad 2. Argum. ex num. 8.

Ad secundum respondetur, quod origo est forma hypostatica solum idēticē, quia est res eadem; sed non quod in cōceptu proprio contineat formā hypostaticā, quā continet relatio; & idcirco non origo sed relatio cōstituit, & distinguit.

14. Ad 3. argum. Constitutio niper sonā cōuenit conceptus absolutus per modū formæ hypostaticæ non verò operationis.

Ad tertium respondetur, quod non quivis conceptus absolutus cōuenit cōstitutioni personæ, nisi sit per modum formæ hypostaticæ; conceptus autem originis etsi sit absolutus, est tamen per modum operationis; quare potius relatio non relatio conceptu, sed ut est forma hypostatica, conceptu absoluto cōstituit.

15. Ad 4. argum. 1. Responf. Relatio ex modo significandi dat esse ut forma.

Ad quartum respondetur quod relatio etsi det esse ad aliud, & quod sequitur operantem; tamen ex modo significandi, dat esse ut forma; & ideo quatenus est forma hypostatica cōstituit. Respondetur secundo, quod relatio divina ex propria ratione formali confusa non solum dat esse ad aliud, sed dat esse ut forma hypostatica; non verò origo, quæ in suo conceptu non includit formam hypostaticam; & ideo relatio cōstituit, origo non cōstituit.

2. Responf. ex n. 8. & 9. 16. Ad 5. argum. Relatio etiā ut forma hypostatica distinguitur ratione ab origine. Exemplum. in attributis.

Ad quintum respondetur, quod relatio etiā ut forma hypostatica, distinguitur ab origine; nam relatio continet formam hypostaticam & originem, & secundum quod est vnum distinguitur ab altero, non distinctione reali, sed rationis. Exemplum est in attributis; nam essentia divina secundum quod est intellectus, distinguitur à volūtate. Relatio ergo non solum ut relatio est relatio conceptu, sed etiā ut forma hypostatica, distinguitur ab origine, & isto modo posteriori cōstituit personam.

17. Ad 6. argum. similiter.

Ad sextū respondetur similiter quod relatio duobus modis distinguitur ab origine, scilicet relatio conceptu ut relatio est, & conceptu absoluto, ut est forma hypostatica, & isto secundo conceptu cōstituit personam.

18. Ad ult. argum.

Ad ultimum respondendum est in quæstione speciali, quæ sequitur.

C A P V T. LXIII.

Remotis relationibus divinis non manent hypostases.

1. Est tit. cap. 61. S. Thom. colligit hunc tit.

Sanctus Thomas colligit istam assertionem ex priori, quam cap. antecess.

A dente constituimus; si enim (inquit) personæ cōstituerentur per origines, remotis relationibus manerent personæ per origines constitutæ; sed quandoquidem constituuntur per relationes, illis remotis non manent hypostases siue personæ.

Deinde subiicit abstractionem quam facimus per intellectum esse duplicem, alteram alicuius vniuersalis, alterā alicuius formæ, quam dicimus abstractionem formalem: in abstractione vniuersalis, non manet particulare, à quo fit abstractio; in abstractione verò formæ, potest manere subiectum à quo forma abstrahitur: exempla perspicua sunt, abstrahitur enim animal ab homine remota differentia rationali, sed non manet homo; abstrahitur ab auro figura circuli, & manet aurum: est etiā autem divina est quasi vniuersale cum personis comparata; & relatio est quasi forma personæ. Si ergo essentia abstrahatur à persona abstractione vniuersalis, remota differentia personali non manet persona, sicut remota differentia specifica non manet species: si verò ipsa relatio, quæ est quasi differentia, abstrahatur à persona abstractione formali, adhuc non manet persona, quamvis remota figura remaneat aurum. Ratio triplex occurrit, prima, quia relatio est quasi forma personæ, sed habet quoque vicem differentie speciei, quia sic habet paternitas ad Patrem, sicut rationale ad hominem, ut supra diximus; remota autem differentia non manet species. Secunda ratio est, quia relatio non comparatur cum persona ut forma cum subiecto, sed ut forma cum eo quod per formam cōstituitur: quare sicut remota albedine non manet album, ita remota paternitate non manet persona. Tertiam rationem notat S. Thomas in 1. sentent. quia omnis res divina subsistit, quare sublata forma nihil manet; verbi gratia, si albedo subsisteret, remota albedine non maneret album formaliter, neque id quod album erat maneret; quia ipsum album esset albedo. Cū ergo paternitas sit res subsistens, remota paternitate neque manet Pater formaliter, neque id quod erat Pater, scilicet persona.

B strahitur enim animal ab homine remota differentia rationali, sed non manet homo; abstrahitur ab auro figura circuli, & manet aurum: est etiā autem divina est quasi vniuersale cum personis comparata; & relatio est quasi forma personæ. Si ergo essentia abstrahatur à persona abstractione vniuersalis, remota differentia personali non manet persona, sicut remota differentia specifica non manet species: si verò ipsa relatio, quæ est quasi differentia, abstrahatur à persona abstractione formali, adhuc non manet persona, quamvis remota figura remaneat aurum. Ratio triplex occurrit, prima, quia relatio est quasi forma personæ, sed habet quoque vicem differentie speciei, quia sic habet paternitas ad Patrem, sicut rationale ad hominem, ut supra diximus; remota autem differentia non manet species. Secunda ratio est, quia relatio non comparatur cum persona ut forma cum subiecto, sed ut forma cum eo quod per formam cōstituitur: quare sicut remota albedine non manet album, ita remota paternitate non manet persona. Tertiam rationem notat S. Thomas in 1. sentent. quia omnis res divina subsistit, quare sublata forma nihil manet; verbi gratia, si albedo subsisteret, remota albedine non maneret album formaliter, neque id quod album erat maneret; quia ipsum album esset albedo. Cū ergo paternitas sit res subsistens, remota paternitate neque manet Pater formaliter, neque id quod erat Pater, scilicet persona.

C prima, quia relatio est quasi forma personæ, sed habet quoque vicem differentie speciei, quia sic habet paternitas ad Patrem, sicut rationale ad hominem, ut supra diximus; remota autem differentia non manet species. Secunda ratio est, quia relatio non comparatur cum persona ut forma cum subiecto, sed ut forma cum eo quod per formam cōstituitur: quare sicut remota albedine non manet album, ita remota paternitate non manet persona. Tertiam rationem notat S. Thomas in 1. sentent. quia omnis res divina subsistit, quare sublata forma nihil manet; verbi gratia, si albedo subsisteret, remota albedine non maneret album formaliter, neque id quod album erat maneret; quia ipsum album esset albedo. Cū ergo paternitas sit res subsistens, remota paternitate neque manet Pater formaliter, neque id quod erat Pater, scilicet persona.

D Observat etiam S. Thom. 1. p. q. 40. art. 3. quod relationes quædam cōstituunt personas, quæ dicuntur personales proprietates,

Prænot. A stractio per intellectū, duplex. 1. Vniuersalis, 2. Formalis. In 1. no manet particulare in 2. manere potest subiectū à quo fit abstractio. Exempla ex cap. 36. n. 2. & 9.

Essentia diuina est quasi vniuersale comparata cū personis: & relatio quasi forma personæ. Titulus Essentiæ abstractæ vniuersaliter, vel etiam relatione formaliter, non manet persona. 1. Ratio. Relatio etiam habet vicē differentie speciei, ut c. 45. n. 5. 2. Ratio. Habet se ad personā ut cōstitutiuū illius. 3. Ratio ex S. Thom.

Cum paternitas sit res subsistens, ea remota nec manet Pater formaliter, neque id quod erat Pater, sc. persona.

3. Aduert. ex S. Thom.

Quaedam sunt proprietates & relationes non personae: qui b^o remotissima non personae, ut ingenitum, & relatio spiratoris.

4. Aduert. ex eodem contra aliquos.

Spiratio actiua non pertinet ad constitutionem Patris, & Filij.

5. Aduert. Ad. S. Aug. interpretatio quorundam, falsa: quod ingenitus est. Sed quaedam persona quamuis Pater non esset.

Refutatur cap. ultimo.

Vera interpret. S. Thomae.

6. 1. Dub. de qua abstractione intellectus loquatur.

S. Thom. Hae duplex est, altera negativa: altera praecisiva.

Respons. De utraque loquitur.

Data abstractione, secundum

proprietates, & illis sublatis non manent personae; quaedam vero non constituunt, quibus per intellectum remotis adhuc manent personae: ut ingenitum est proprietas Patris significans negationem; quae tamen non ingreditur constitutionem personae; & relatio spiratoris est communis Patri & Filio, quare non constituit unam aut alteram personam: his ergo remotis adhuc Pater intelligitur per sona.

Vbi licet advertere quam perspicue S. Thom. affirmat spirationem actiuam non pertinere ad constitutionem personae Patris aut Filij, contra aliquorum rudem philosophiam, qui aiunt personalitatem Patris continere collectionem proprietatum, scilicet paternitatem, & spirationem actiuam simul.

Aduertendum etiam est quomodo S. Doctor interpretetur dictum illud S. Augustini 5. de Trinitate cap. 6. vbi ait quod si Pater Filium non genuisset, nihil prohiberet eum dicere ingenitum, quamuis Patrem non diceremus; videtur enim significare quod ingenitus esset quaedam persona quamuis Pater non esset: & nonnulli ita arbitrati sunt S. Augustin. existimasse, quem decepti sequuntur. Hoc tamen est impossibile, quia ingenitum significat solum negationem, quae non constituit personam, ut cap. ultimo disputabimus. Ait ergo S. Thom. 1. p. q. 40. art. 3. ad 3. S. Augustinum loquutum fuisse non de persona diuina Patris; sed communi philosophandi ratione de quacunque persona, quia bene potest intelligi, quod ille sit ingenitus, qui Pater non est, siue sit haec persona, siue alia.

Sed tamen circa haec nonnulla dubia occurrunt: primum, quia disputatio ista haec versatur circa abstractionem intellectus; ista autem abstractio est duplex, quaedam dicitur negatio, quae unum de alio negamus, ut quod homo non sit rationalis: quaedam vero est sola praecisio rationis, quae disiungimus ea quae coniuncta sunt, unum aliquid cogitando omisso altero: ut cogitamus animal omisso rationali cum quo animal est coniunctum. Explicandum ergo est de qua abstractione S. Thom. loquatur: & haud dubie videtur dicendum esse, loqui illum de utraque abstractione intellectus; nam de illa priori abstractione, quae negamus rem aliquam

existere, nulla esset disputatio: si enim in Deo non essent ullae relationes, sed sola absoluta, non essent personae, neque distinctio personarum, quam fides Christiana dicit esse per relativas proprietates. Disputatio vero est cum Catholicis, utrum maneat personae remotis siue abstractis relationibus. Intelligendum ergo est de secunda abstractione praecisidente unum ab alio, quae unum consideramus sine alio.

Tum aliud dubium se obijcit. Nos enim intelligimus tres personas diuinas absoluto conceptu; conceptus autem absolutus est abstractus a relatione, quia non consideratur relatio in conceptu absoluto personae, ut dictum est; ergo remotis relationibus, manent personae in intellectu.

Ad hoc dubium videtur dicendum esse, abstractionem intellectus eam dici, in qua unum non continetur actu in conceptu alterius, ut rationale non continetur actu in conceptu animalis, neque aurum in conceptu circuli: quare homo non abstrahitur a rationali, quauis conceptu suo confuso hominis non significet rationale, quia in illo conceptu confuso continetur actu rationale, & quod actu continetur in conceptu, non abstrahitur ab illo, etsi distincte non representetur sed confuso. Concedimus ergo quod tres personas diuinas intelligimus conceptu absoluto, sed non abstrahuntur a relationibus, quae ibi continentur actu in illo conceptu confuso, ut explicatum est: quare si a conceptu actuali remoueamus relationes, ita ut explicates totum conceptum actualem personae, non includamus relationes; nulla erunt personae diuinae; & hoc indicat S. Thom. in 1. dist. 26. q. 1. art. 2. remotis relationibus non manere hypostases, quia ipsae relationes sunt quae subsistant. Praeterea cum personae sint plures, & conueniant in conceptu personae; ut singulae personae constituantur, necesse est intelligere istam Patrem, illam Filium, aliam Spiritum Sanctum, ad modum iam explanatum, quibus relationibus remotis, scilicet paternitate, filiatione, & spiratione passiva, nulla manent personarum differentiae: quare scite dixit S. Thom. loco eodem, quod si non essent relationes, Deus esset persona, ablatis scilicet distinctionibus trium personarum.

fidem non essent personae.

Praecipue loquitur de 2. de qua est disput. apud Catholicos.

7. 2. Dub. contra inscriptionem huius cap.

8. Respons. Abstractio in intellectu ea est in qua unum non continetur actu in conceptu confuso alterius. Exempla. Homo non abstrahitur a rationali.

Relationes continentur actu in conceptu confuso personarum. ex c. 60. n. 13. Remotis totaliter relationibus a conceptu actuali personarum, nullae erunt personae. S. Thom.

Probatio.

Ex S. Thomae si non essent relationes, Deus esset persona non tres.

Sed

Sed insurgit aliud dubium. Nam si-
militer si à conceptu confuso personæ
remoueamus originem, ita vt actu non
contineatur in illo, remouebitur etiam
relatio originis; ergo remouetur perso-
na remota origine; ergo origo consti-
tuit.

Respondendum est concedēdo, quòd
in conceptu actuali personæ continetur
origo, si loquamur de conceptu integro
personæ; & ita si remoueat origo à di-
uina persona oportebit remouere rela-
tionē; & remota relatione tollitur per-
sona, vt argumentum probat. Non ta-
men sequitur quòd origo cōstituat, quia
origo non cōtinetur in cōceptu actuali
personæ vt forma hypostatica. Nam per-
sona vt antecedit originem, non clau-
dit illam in suo conceptu actuali, quia
persona diuina quatenus distinguitur
ab origine, & antecedit illam, solam re-
lationem vt formam hypostaticam in-
cludit. Et ita in illa prioritate rationis
remota origine per intellectum, adhuc
manet persona; id enim quod est prius
intelligitur absque posteriori; licet aliàs
persona diuina in toto suo conceptu
confuso, & non prout antecedit origi-
nem, sed absolutè, etiam originem con-
tineat.

Ex quibus colligimus (id quod cap.
antecedente inquirebatur) quòd non
intelligamus personas distinctas per so-
las origines remotis relationibus; quia
cum origo non sit forma hypostatica,
non intelligitur constituere personas,
sed aduenire constitutis; quare origo se-
sola non distinguit. Remota ergo origi-
ne à conceptu actuali personæ, quo cō-
ceptu persona antecedit ipsam originē,
adhuc manet persona. Attamen si à to-
to conceptu integro personæ remoue-
retur origo, neque persona maneret;
quia sine origine non esset relatio ori-
ginis. Et ista sunt perspicaciùs attendē-
da. Difficilius est quod S. Thom. docet
in 1. d. 26. q. 1. art. 2. remotis relationi-
bus neque personas manere, neque es-
sentiam: quod intelligendum videtur
esse, de remotione quæ aufert non solum
conceptum, sed rem: cum enim diuina
relatio sit ipsa essentia, non potest au-
ferri seu interire, nisi ablata simul essen-
tia.

Ultimo loco refellit S. Thom. quos-
dam qui dixerunt remotis relationibus

A non manere personas, manere tamen
hypostases; cum hypostasis in natura ra-
tionali sit idem quod persona: quare vt
maneret hypostasis & non persona, ef-
set tollenda natura rationalis, non mu-
tanda proprietates; siue enim proprietates
sit origo siue relatio, proculdubio ea pró-
prietates quæcunque sit constituit hypo-
stasim in natura rationali; ergo consti-
tuit personam; hypostasis enim in natu-
ra rationali, est persona; & manente
eadem proprietate, si natura desineret
esse rationalis, hypostasis desineret esse
persona. Inscitè igitur philosophantur,
qui aiunt per origines constitui hypo-
stases, per relationes personas, cum in
eadem natura rationali hypostasis sit
ipsa persona.

B Aduertendum ergo est quòd hypo-
stasis quæ non est persona, ab ea hypo-
stasi quam dicimus personam, non dif-
fert per differentias, sed per ipsam natu-
ram, cuius est hypostasis; quia ergo na-
tura est loco differentia, manente natu-
ra eadem, vel hypostasis est irrationalis
naturæ, & nullo modo persona; vel est
rationalis naturæ, & est omninò perso-
na.

C A P V T LXIII.

Explicatur ordo rationis inter actus
notionales, & proprietates
personarum.

Hoc loco aduertendum est, actum
notionalem, & originem, siue pro-
cessionem vsurpari pro iisdem; proprie-
tatem etiam dici ampliori nomine, quæ
personam non cōstituit, vt spiratio acti-
ua. Idem ergo est querere inter actum
notionalem, & proprietatem ordinem
rationis; atque inter originem & rela-
tionem. Quarè iuxta doctrinam à S.
Thoma traditam, relatio prout est for-
ma hypostatica in Patre antecedit actum
notionalem siue originem, scilicet ge-
nerationem actiuam, & vt est relatio
consequitur. In Filio verò actus notio-
nalis siue processio, antecedit relationē
etiam vt est forma hypostatica; natiui-
tas enim antecedit personam genitam:
ergo & proprietatem personæ antecedit:
quomodo verò natiuitas antecedit
personam genitam in Deo, declaratum
est lib. 2.

refutatio, vt c.
62. n. 6.

Hypostasis in
natura rationali
est idē quod
persona.

Manente eadē
proprietate, si
natura rationalis
desineret, hypo-
stasis desineret
esse perso-
na.

13.

Aduert.
Hypostasis quæ
non est perso-
na, à persona
per naturā dif-
fert, nō per dif-
ferentias.

1.

Prænot.
Actus notiona-
lis, & origo, si-
ue processio v-
surpatur hic
pro iisdem.
Proprietates la-
tius patet.
Sensus quæst.

Affertio ex
S. Thom.

Relatio vt for-
ma hypost. in
Patre antecedit
generationē, vt relatio,
consequitur in
Filio natiuitas
antecedit rela-
tionem etiā vt
est forma hy-
post. antecedit
enim personā
genitā, vt lib. 2
c. 28. n. 9. & 13.
& cap. 61. n. 29.

Sed

9.
Dub. contra
inscriptionem
cap. 61.

10.
Responf.
Remota origi-
ne à conceptu
integrali perso-
næ, tollitur re-
latio, atq; adeo
persona.

Origo non cō-
tinetur in cō-
ceptu actuali
personæ vt for-
ma hypost.

Ostenditur.

11.
Coroll. vt cap.
62. n. 9.

Remotis re-
lationibus nō
intelligitur
distincte per-
sonæ per solas
origines.

Remota ori-
gine à concep-
tu actuali, quo
persona illam
precedit, ma-
net adhuc per-
sona.

S. Thom.
explicatur.

12.

Additur ex
S. Thom.
cuiusdam sent.

1. Comparatio Patris cum Filio.

3. Aduert. Sicut vnum attributum alterius, & sic prius cognitione: ita in constitutione personarum.

In hac constit. intelligitur natura innitens communicabilis per intellectum.

Hec communicabilitas est adaequata ratio vt coniungamus statim paternitatem cum natura infinita.

2. intelligitur persona ex natura, & paternitate constituta. S. Damasc. elucidatur.

3. Natura vt potentia realis huius personae vt generet, vt lib. 2. cap. 26.

4. Persona generans.

5. Ex p. opposita cogitatur natiuitas coniuncta cum natura vt processio personae.

Origo actiua est quasi ratio processiois passiuae.

5. Cogitatio declaratio.

Genitum est relatum sequens hypostaticum.

Sed vt totam istam seriem ordinemq; rationis perspicuum oculis mentis vno aspectu subiiciamus, conferemus primū Patrem cum Filio; deinde vtrumque cū Spiritu Sancto.

Aduertendum igitur est, quod sicut vnum attributum est ratio alterius siue causa cognitionis, & ita vnum est prius altero naturali ordine cognitionis nostrae; ita & in constitutione diuinarum personarum procedendum est. Et primò statim accipimus diuinam naturam vt infinite communicabilem per intellectum, quae cōmunicatio cum non possit intelligi nisi inter personas distinctas ipsa infinita communicabilitas per intellectum, est ratio adaequata vt cum natura infinita coniungamus statim paternitatem, vt formam hypostaticam constituentem personam. Deinde intelligimus personam constitutam ex natura, & paternitate. Quod significauit S. Ioānes Damasc. lib. 1. fid. Orthod. c. 5. obscuris verbis, *Necessitas (inquit) natura est, monadem Deitatis esse principium.* hoc est, necesse esse, vt in natura cōmunicabili, intelligamus statim monadem, id est, personam vnam, quae sit principium aliarum personarū in ipsa Deitate subsistentium. Postea agnoscimus naturam ipsam cōmunicabilem per intellectum esse potentiam istius personae realem vt generet, sicut lib. 2. declaratum est. Tūc vltra intelligimus generationem actiuam, siue personam istam generantem.

Post hac verò ex parte opposita intelligitur primo loco natiuitas: sicut enim in rebus creatis generatio actiua est prior generatione passiuā, quamuis sit eadē mutatio; ita in diuinis, vbi origo actiua, & processio passiuā sunt res distinctae, ipsa origo est quasi ratio processiois passiuae; & ista est ab illa, & illa prior est, ista posterior in intellectu. Intelligimus ergo ex parte rei genitae, primò natiuitatem coniunctam cum diuina natura, non vt formam constituentem personam, sed vt processionem per quam procedit persona.

Vbi aduertendū est, quod prius quam intelligatur cōcretum istius processiois; verbi gratia, prius quam intelligatur genitus; intelligitur persona constituta: genitum enim est relatum quoddam quod sequitur hypostaticum, siue personam; natiuitas verò diuina etiam si sit

A res subsistens in sensu identico, no tamē intelligitur vt subsistens, & ita non denominat personam procedentem, nisi antecedenter, & persona procedēs non denominatur nata natiuitate quasi forma quam habeat, sed quia procedit per natiuitatem, solo relatiuo conceptu. Et idcirco S. Thom. 1. p. & q. 3. de potent. ar. 3. ad 7. & opusc. 2. aliās 5. cap. 64. docet quod generatio actiua supponit personam generantem: passiuā verò siue natiuitas praecedit genitum in quantum dicit relationem, & Filium vt dicit formam hypostaticam. Idem sentit Aegidius d. 27. 1. p. principio, q. 2.

B Igitur primò intelligitur natiuitas cōiuncta cum essentia diuina vt cum forma rei communicabilis, & ipsa essentia coniuncta cum natiuitate vt forma per illam communicabilis est passiuā potentia generationis, cuius actus est Filius genitus. Quamobrem ordine intelligēdi prius cogitatur potentia passiuā generationis, quae est essentia cum generatione coniuncta tanquam cum actu illius potentiae; simulque intelligitur ipsa generatio passiuā, quae est operatio istius potentiae: cuius potentiae, & operationis terminus est filius genitus. Ergo post generationē intelligimus filiationē vt formam hypostaticam. Tum postea ipsam personam constitutam ex natura, & relatione. Et sic constitutis duabus personis intelligimus vltimò in illis, relationes duas simul relatiuo conceptu, scilicet paternitatem, & filiationem, quae fundantur in origine & processione.

C Aduertendum est autem quod diuina essentia coniuncta cum generatione passiuā intelligitur vt potentia passiuā, quod lib. 2. declarauimus; coniuncta autem cum filiatione vt est forma hypostatica intelligitur vt principium formale constituens suo modo personam, vt hoc lib. elucidatum est. Et hac secunda coniunctio est posterior intellectu; quia filius de essentia gignitur tanquam de passiuā potentiae; cuius potentiae actus est filius genitus, iuxta doctrinam lib. 2. traditam.

D Eundem ferè ordinem obseruat Tarantus apud Dionysium in 1. d. 27. q. 2. art. 1. vbi ponit loco primo formam hypostaticam. Secundo potentiam notionalem. Tertio originem. Quarto demū relationem. Et consentit Scotus in quodlib.

Natiuitas non intelligitur vt subsistens, & ita non denominat filium natum, nisi antecedenter, & solo relatiuo conceptu. S. Thom.

Aegidius 6.

Declaratio 1. Pot. passiuā generationis est essentialis. vt lib. 2. c. 28.

Huius pot. actus est filius genitus.

5. Cogitatum est hac pot. simulque operatio eius, sc. generatio passiuā.

6. Filiatio, vt forma hypost. quae est terminus illius potentiae, & operationis.

7. Persona cōstituta ex natura, & propriet.

8. Relationes vt sic, duae simul.

Adnot.

Duplex coniunctio essentialis.

1. cum generatione passiuā, vt n. 6.

2. cum filiatione vt est forma hypost. & formale principium constituens personam.

2. est posterior intellectu.

Ratio.

8.

Tarantus.

Scotus.

Rada. ad idem
2. Comparatio
Patris, & Filij
cu Spiritu Sa-
cto.

Aduert.
Non potest intel-
ligi ratio relatio
spiratoris ante
actum spirandi,
quia non est
forma hypost.
constituens.

Exp. spirantis
2. intelligitur
pot. vna spirandi
in utraque per-
sona.

Illatum, vt li-
bra. 2. c. 38. & hic
56.

1. Actus spirandi.
2. Ex p. opposi-
ta spiratio pas-
siva cum pote-
tia passiva con-
iuncta, vt n. 6.

Relatio Sp.
Sancti vt for-
ma hypost.
Vlt. Relatio
spiratoris, &
Sp. Sancti, tra-
que relatio co-
ceptu.

In solis perso-
nis procedenti-
bus processio
antecedit rela-
tionem etiam
vt formam h/
post.
At semper an-
tecedit relatio-
nem vt relat.
Relatio spirat.
semper intelli-
gitur relatio
conceptu, & est
ultima cog-
nitione.

Corollar.
1. 2.

lib. 9. 4. que explicat Rada controu. 22.
Reliqua est comparatio Patris, & Fi-
lij quatenus spirant, cum Spiritu San-
cto, quem spirant, siue quem spirando
producent. Et aduertendum est quod
ex parte principij producentis non pre-
intelligitur relatio spiratoris ante actum
spirandi; relatio enim que fundatur in
origine actiua, antecedit illam quate-
nus ipsa relatio est forma hypostatica
constituens personas; relatio autem
spiratoris non est forma hypostatica
constituens: quare ante actum notio-
nalem spirandi non preintelligitur re-
latio spiratoris. Primum ergo quod pre-
intelligitur ex parte principij spirantis,
est natura infinita communicabilis per
voluntatem, que in Patre, & Filio est
vna eademque potentia spirandi: vbi
etiam facile liquet quod spirator non
sit aliquod individuum natura; vt libro
2. & hoc libro 4. demonstratum est;
sed Pater & Filius prout eadem origine
siue spirandi actum producant Spiritum
Sanctum, vel ad ipsum referuntur, sunt
spirator vnus. Primum ergo commune
in principio spirandi est ipsa potentia
spirandi. Deinde actus notionalis spi-
randi. Tunc ex parte opposita sequitur
spiratio passiva, siue processio cum po-
tentia passiva coniuncta, ad eum mo-
dum, quo declarauimus natiuitatem se-
qui generationem actiuam. Tunc vlti-
rius sequitur relatio Spiritus Sancti,
prout est forma hypostatica, ex qua &
natura constituitur persona. Vltimo,
relatio spiratoris, & Spiritus Sancti, v-
traque relatio conceptu, simul in in-
tellectu oritur nostro modo intelligen-
di. Itaque solum in Patre relatio vt for-
ma hypostatica antecedit originem, si-
cut persona ipsa antecedit originem
actiuam; in personis autem proceden-
tibus processio antecedit relationem
etiam vt formam hypostaticam, sicut
antecedit personam. Semper tamen re-
latio vt forma hypostatica, antecedit
relationem vt relatio est, siue relatio
conceptu. Relatio vero spiratoris, quia
non est forma hypostatica nullumque
constituit subsistens, nunquam intelli-
gitur conceptu absoluto, sed duntaxat re-
latiuo, & id est vltima cognitione co-
sequens originem, in qua fundatur.

Ex istis colligitur quomodo intelli-
gendæ sunt dæ propositiones sumptæ

A ex S. August. 5. de Trinit. cap. 3. & 7.
que sibi videntur inuicem repugnare;
Pater quia Pater est generat, & Pater
quia generat est Pater: vtraque enim est
vera in sensu causali quasi a priori. Nam
Pater quia Pater, scilicet quia est hæc
persona, quam Patrem vocamus, gene-
rat, & quia generat, est Pater relatio
conceptu quia generatio fundat rela-
tionem paternitatis. Itaque in illa pro-
positione, Pater est nomen personæ; in
ista, est nomen relationis, vt ex dictis li-
quet. Verum S. August. eod. b. cap. 7. ge-
nitum & Filium synonymicos videtur
accipere; neque enuocasse in sensu cau-
sali, sed quasi identico hæc verba, *Ideo
enim filius quia genitus, & quia filius
vtraque genitus*, vt explicat S. Thom.
dist. 27. q. 1. art. 3. ad 1.

C A P V T LXV.

*Nomen persona significat in Deo. res-
tionem quatenus est forma
hypostatica.*

Illis, quæ modò disputabantur, hæc
questio coniuncta est, quæ potest co-
modè explicari, tamen presserit mul-
tos Doctores difficultate sua. Sunt au-
tem prius euetrendæ falsæ opinioniones, vt
vera constituantur.

Prima sententiâ asserit nomen hoc,
persona, significare essentiam: & S. Tho.
in 1. d. 23. q. 1. ar. 3. refert quosdam di-
xisse nomen personæ vsque ad tempora
Boetij significasse essentiam; & q. 9. de
potent. ar. 4. ait eam videri esse opinio-
nem Magistri sententiarum. Sed tamen
aiunt ab Ecclesia fuisse accommodatum
ad hoc, vt significaret communi quadam
significatione non solum essentiam, sed
res quæ habent essentiam, scilicet Patrem,
& Filium, & Spiritum Sanctum; & idcirco
dici tres personas, non essentias tres;
quia nomen, essentia, relictum est in sua
significatione, nomen autem, persona, tra-
ductum est ad tres res significandas in
essentia eadem. Et ita videtur sensisse
S. Aug. lib. 7. de Trinit. c. 4. & 5. Nam S.
August. totâ quest. de Trin. hac vna di-
stinctione versauit, vt relatiua multipli-
caret, & absoluta reuocaret ad vnum.
Et quia non ita planè animaduertebat
relationem ipsam posse intelligi con-
ceptu absoluto; nomen personæ dixit

Conciliantur
dæ propositiones
S. August.

Eiusdem aliæ
dæ.

Explicatur dæ
S. Thom.

1. Sent.
Nomen per-
sonæ significa-
ri essentiam.
Quidam apud
S. Thom.
Apud eundem
Magist.

1. Sent.
Nomen per-
sonæ significa-
ri essentiam.
Quidam apud
S. Thom.
Apud eundem
Magist.

Addunt ab Ec-
clesia accomo-
datum fuisse vt
significet res
etiam quæ ha-
bent essentiam.

Idem sentit
S. Aug.

Fundam. 2.

Fundam. 2.

Magist.

3. Improbatur à S. Thom. Nominib. uti debemus iuxta propriam significationem.

Censuratur ab Alenf. ut errori proxima.

Ad 1. fundam. ex cap. 59. p. 2. Ad 2. fund. Nomina communia quæ in diuinis significant relationem siue absoluto, siue relativo conceptu, multiplicatur.

Exemplum nominis, res.

Hoc non est intelligendum de reatiuis communibus communitate reali sed de commu-

significare aliquid ad se, quia non est nomen relationum; neque enim Pater est persona Filij, ut ipse arguit; quare credidit hoc nomen significare essentiam. Præterea hoc nomen aduertebat esse commune, quia Pater est persona, & Filius persona; sicut Pater est Deus, & Filius Deus: sicut ergo non sunt tres Dij, ita neque tres personæ dicendæ. Cui argumento proposito nihil respondet; sed illud duntaxat, quod quia necessitate quadam essent dicendi tres, cum non haberemus nomen quo diceremus tres, ne diceremus tres Deos, nec tres essentias; placuit nomine nouo personæ, accommodata significatione dicere tres personas. Poterit cui placuerit legere S. Augustinum, & Magistrum eademmet disputantem libro 1. dist. 25.

Istam verò sententiam improbat S. Thom. 1. parte, quæstione 29. art. 3. nomine auctoris suppresso; quoniam (inquit) nominibus debemus uti iuxta propriam significationem; aliàs non sedaremus hæreticorum calumniam, sed potius accenderemus. Si igitur nomen personæ significaret essentiam solum, non essent dicendæ diuinæ personæ tres; quia iuxta nominis significationem, dicerentur essentia tres: quare Alexand. Alenf. 1. parte, quæst. 56. artic. ultimo docet esse errori proximum, si quis asserat personam significare formaliter essentiam, quia personæ tres essent essentia tres: sed hoc dictum postea expendemus. Argumenta verò quibus utebatur S. Augustinus, iam disputatione Doctorum refutata sunt. Nam & ratio potest intelligi nomine & conceptu absoluto: & nomen commune quod significat relationem, siue absoluto, siue relativo conceptu multiplicatur in diuinis personis. Sunt enim relationes tres, & res tres, ut S. Augustinus fatetur, cum tamen nomen, res, non sit relatiuum. Quæ autem sunt communia communitate reali, non multiplicatur, propter unitatem diuinam; & ideò spiratio actiua, quæ est communis communitate reali non multiplicatur, sed est vna in duabus personis. Itaque etiam in relatione aliqua diuina est communitas realis, quæ non multiplicatur; sicut absoluta non multiplicatur. Relatiua autem quæ sunt communia communitate

A rationis, ut ratio, origo, proprietas, siue relatiuo, siue absoluto conceptu possunt multiplicari; dicimus enim tres res, tres relationes, & personas tres: quod statim explicabimus.

Haud dubiè igitur affirmandum est nomen personæ etsi sit absolutum, non tamen significare solam diuinam essentiam; quia non essent tres personæ: sed simul cum essentia significare relationes, in quibus ceruitur numerus personarum, ut docuimus.

B Secunda igitur opinio est à Sancto Thoma commemorata in sententijs, & quæst. 9. de potent. artic. 4. quod nomen, persona, in diuinis significat simul & ex æquo essentiam, & relationem. Sed cum confitendum sit vtrumque significari nomine personæ diuinæ: fieri tamen nulla ratione potest ut vtrumque significet conceptu vno, quemadmodum docuit Aristoteles 4. Metaphysic. text. 10. & 18. Necesse est igitur ut alterum significetur directè, & alterum indirectè & in obliquo quasi coniunctum cum præcipuo significato.

C Ex confutatione autem istius sententiæ deriuantur opiniones duæ: quidam enim aiunt essentiam significari directè, & relationem in obliquo. Cuius sententiæ assertores fuere Alex. Alenf. 1. p. q. 56. memb. 2. & S. Bonau. d. 25. q. 1. Marfil. quæst. 26. ar. 2. quibus videtur adherere Ioan. Capreol. dist. 25. q. 1. ar. 1. & Bartholom. Torres quæstione. 29. art. 4.

Alij verò vtramque partem thesisi conuertentes aiunt relationem significari in recto, & essentiam in obliquo: quos S. Thomas affirmat propius accessisse ad veritatem, quasi non illam attigerint.

D Est igitur sententia Sancti Doctoris 1. parte, quæstione 29. artic. 3. nomine personæ significari relationem ut subsistentem, directè; in obliquo autem significari essentiam, siue naturam diuinam. Persona enim significat aliquid subsistens, quod est in natura distinctum: ratio autem diuina subsistit, & ea sola distinguitur in natura diuina, cum natura sit vna: ergo nomine personæ significatur directè ratio subsistens: natura autè in qua subsistit, significatur in obliquo. Et confirmatur, quia persona est rationalis naturæ hypostasis: & hac

nibus communitate rationis

4. Assertio contra 1. sent. Persona non solam essentiam sed relationem etiam significat.

5. 2. sent. apud S. Thom. significari ex æquo essentiam & relationem. Confutatur. Non significatur vtrumque conceptu vno. Arist.

6. 3. sent. Essentiam significat directè, relationem in obliquo. Alenf. S. Bonau. Marfil. Capreol. Torres.

7. 4. sent. opposita tertie propius accedit ad veritatem ex S. Thom.

8. 5. sent. S. Thom. 1. assertum au-gens 4. sent.

Probatur. Persona significat aliquid subsistens quod est in natura distinctum.

Confirm. ex defn. personæ

& hac ratione natura ponitur in obliquo. Opinione igitur asserentiū nomine personæ significari relationem directè, Sanctus Thomas non refutavit; sed exposuit, & auxit illam, addendo quòd significet relationem non per modum relationis, sed ut subsistentem.

Qua in re non placet quorundam commentarius, qui aiunt nomen personæ significare non essentiam, non relationem, sed substantiam, hoc est hypostasim. Quæ fuit antiqua opinio refutata à S. Thoma de potent. quæst. illa 9. art. 4. verum enim est personam significare hypostasim, sed hoc nobis nihil explicat divinæ personæ, quo possimus dicere personas tres: sed necesse est declarare quòd nomen personæ divinæ significat relationem ut subsistentem, quæ ut sic est hypostasis & persona.

Sed non parum difficile intellectu est, quod S. Thom. 1. p. citata, 2. loco affirmat nomen personæ divinæ, etiam in recto significare essentiam quatenus est hypostasis, & in obliquo relationem qua hypostasis distinguitur. Ioan. Capreol. in 1. dist. 25. quæst. unica, art. 5. conclus. 3. & Sylvest. in confiato, q. 29. art. 1. explicant nomine personæ significari essentiam per identitatem, quia ipsa persona est essentia; & hoc videtur concordare cum verbis Sancti Thomæ, dum ait significari essentiam quatenus ipsa essentia est hypostasis. Sed tamen hic commentarius non placet; nam si nomina divina significant per identitatem, omnia confundimus; significabit enim nomen iustitiæ sapientiam, & nomen relationis essentiam. Præterea in his, quia propter identitatem dicuntur significari, nihil cernitur propter quod unum dicatur significari in recto, & alterum in obliquo; quare ergo essentia per identitatem significata dicitur in recto significari, & non potius relatio conceptu absoluto, quæ formaliter significatur nomine personæ?

Cogitandum igitur est quod hoc libro docuimus, relationem divinam non convenire naturæ subsistenti, sed quasi asserre secum subsistens: quod quidem subsistens relatione constituitur, sed subsistit non solum relative, sed etiam absolute secundum essentiam divinam, ut antea quoque admonuimus. Illud igitur subsistens quod est

A relatio, si consideretur ut absolute subsistit secundum essentiam, principaliter & in recto significat essentiam subsistentem; & significat in obliquo relationem qua constituitur illud ipsum subsistens incommunicabile. Et idcirco dixit Sanctus Thomas quòd significatur in recto essentia prout ipsa est hypostasis: quasi diceret non significari subsistens commune quod est essentia; sed subsistens incommunicabile quod est hypostasis; non tamen consideratum secundum proprietatem constituentem in recto, sed secundum essentiam in recto, quatenus absolute subsistit secundum essentiam. Et hic est præclarus commentarius Sancti Thomæ quod dicitur significari in recto ipsum subsistens siue relatio, siue essentia.

Ex iisdem colligitur intelligentia illius sententiæ Sancti Thomæ, quòd persona significat relationem per modum substantiæ; & quod Sanctus Augustinus ait quòd nomen, Pater, significat essentiam Patris, explicat Sanctus Thomas quòd significat essentiam quatenus est hypostasis. Nam ut relatio secundum essentiam subsistit absolute, ita relatio divina est hypostasis subsistens absolute secundum essentiam, & essentia quoque divina, quia est relatio, est hypostasis. Vtrumque ergo est verum, & quòd relatio significatur per nomen substantiæ, siue essentia subsistentis; & quòd essentia secundum quòd est relatio, est hypostasis: sed absolute loquendo, nomen, persona, potius significat relationem in recto, & essentiam in obliquo, quam ordine inverso.

Verum adhuc videtur esse questio ista oculatius perscrutanda. Nam persona divina est quid constitutum ex natura, & proprietate personali, quæ est divina relatio; ergo illud constitutum significatur directè; natura autem siue essentia, & relatio significantur in obliquo. Et confirmatur hoc, quia nomina habent propriam significationem à prima institutione; at verò nomen personæ est institutum ad significandum compositum aliquid ex natura, & proprietate personali; ergo hoc idem significat persona divina, scilicet aliquid constitutum ex natura, & relatione, quæ est personalis proprietas. Et hoc

est relatio ut absolute subsistit, significat in recto, essentiam subsistentem, in obliquo relationem, quæ eisdem subsistens incommunicabile.

Verus com. ad 2. assertum S. Thom.

Significatur in recto ipsum subsistens siue relatio, siue essentia.

12. Colligitur intelligentia aliorum.

S. Thom.

Relatio divina est hypostasis, subsistens absolute secundum essentiam, & essentia quoque divina quia est relatio, est hypostasis.

Absolute, persona potius relationem significat in recto & essentiam in obliquo, quam e contra.

13. Vtriusque affertur declaratio. Nomen personæ constitutum ex natura & proprietate significatur directè natura, & relatio in obliquo.

Confirm. Nomen, persona, est institutum ad significandum compositum ex natura & proprietate, quæ est relatio.

Hoc assertum est explicatio, & additio ad 4. sent.

9. Commentar. Vsq. disput. 127. cap. 2. significari non essentiam, nec relationem, sed substantiam. Refutatur à S. Thom.

10. Assertum au gens 3. sent.

Commentar. Capreol. Sylvest. per personam significari essentiam identice. Proco verba S. Thom.

Improbatur 1.

Improbatur 2.

11. Provero comment. advert. 1. cap. 54. p. 2. an. 3.

vt c. 41. 2. 5. & 8. Illatum subsistens quod

S. Thom.

Idem

clarius.

Ad 2. assertum explicatio.

Vtrumque concretum Deus Pater, nomine vno dicitur persona.

Hoc nomine, vtrumque significatur in recto diuersis rationibus, essentia vt hypostasis, & relatio vt subsistens.

14.

Ex dictis

1. Dub.

Quomodo non significantur essentia tres?

2. Dub.

Quid significetur precipue

15.

Ad 1. Dub.

1. Praenot.

Nomen significat quod in conceptu representatur: supponitur etiam pro eo quod in conceptu non representatur.

1. Exempla hominis.

S. Thom.

2. Exempla albi.

Aristot.

Ex S. Thom.

albi non supponitur pro corpore, sed copulat illud sub significato seu connotat illud.

Supponitur nomen solum pro directe contentis sub forma signif. vt in 1. exemplo.

16.

idem insinuat Sanctus Thomas in parte, docens nomen personae significare relationem per modum hypostasis, vt subsistentem; quo pacto significatur non relatio nomine abstracto, sed relatum nomine concreto: & quaestione 9. de potentia clarius affirmat significari non relationem, sed relatum: dum vero ait simul significari essentiam in recto vt est hypostasis; non essentiam nomine abstracto, sed Deum ipsum nomine concreto significari indicauit. Et vtrumque concretum nomine vno dicitur persona; quod optimè explicatur nomine isto, Deus Pater. Et hoc significatum nominis vt indicaret Sanctus Thomas, dixit vtrumque significari in recto diuersis rationibus, essentiam vt hypostasis, & relationem vt subsistentem. At vero vt declararet nomen personae posse multiplicari, obseruauit personam esse ipsam relationem subsistentem, quae in Deitatis natura multiplicatur.

Sed ex hac doctrina enascuntur duo dubia. Alterum si nomine personae vtrumque significatur in recto, quomodo possint dici tres personae quin significemus tres essentias? Alterum quid significetur precipue, essentiam, an relatio.

Circa primum dubium constituendum est nomen significare id quod in conceptu representatur; supponi vero etiam pro eo quod non representatur in conceptu, vt homo significat habentem humanitatem, hoc enim representatur conceptu istius nominis: supponitur autem pro Petro, & Paulo, qui non representantur illo conceptu, vt docet Sanctus Thomas quaestione illa de potentia. Album etiam significat solum albedinem, quae representatur conceptu proprio istius nominis: supponitur autem pro corpore, quod non significat: alias significaret duo, contra Aristotelis doctrinam, & conceptus nostri vnitatem. Imò Sanctus Thomas eo loco ait nomen album non supponi pro corpore, sed copulare corpus suo significato; quod solent dicere recentiores connotare; supponi enim nomen solum pro illis quae directe continentur sub forma significata, vt nomen homo pro Petro, & Paulo.

Sed adhuc considerandum est, quod

A plura possunt cognosci conceptu confuso, aut distincto: ea autem quae sunt actu in re significata essentialiter siue intimè, significantur conceptu proprio rei non distinctè sed confuso; verbi gratia, homo significat animal rationale; sed neque animal, nec rationale distinctè; sed vtrumque confuso conceptu. Quae igitur sic significantur vt essentialiter, siue intimè contenta in re significata, directe quidem significantur, sed non distinctè: vt nomen, homo, directe significat naturam animantis, & rationalem. Sed si explicetur conceptus, dum ad alterum aciem mentis dirigimus, alterum intelligimus in obliquo: vel enim intelligimus naturam sensitivam contractam per rationale; vel rationale indirectè, coniunctum tamen cum sensitiva natura; & vtroque modo explicamus conceptum hominis: possumus etiam explicare eundem conceptum, vtraque parte compositi in obliquo intellecta, vt cum dicimus hominem esse compositum ex natura sensitiva & rationali.

Similiter igitur nomen hoc diuinae personae vtrumque significat directe, essentiam, & relationem simul, conceptu tamen confuso: quo quidem accidit significari plura per modum vnius constituti ex pluribus: quia illud vnum constitutum est quod conceptu nominis representatur. Sed quia essentia, & relatio continentur actu eodem conceptu, illa quoque significantur directe, non tamen distinctè, sed confuse. Explicato autem conceptu nominis, cum alterum intelligitur directe, alterum in obliquo intelligitur, & vice versa; vel vtrumque etiam in obliquo; cum dicimus personam diuinam esse quoddam constitutum ex natura & proprietate, & hoc est (nisi fallimur) quod docet Sanctus Thomas, quaest. 9. de potent. artic. 4. quod nomen, persona, in Deo significat relationem materialiter, id est, non conceptu relatiuo, & distincto: & relationem, nomine abstracto, includi in obliquo ipso nomine personae. Et eodem art. ad 17. ait nomen personae significare quid relatiuum, quod proprietate & natura subsistit: vbi significatur proprietate & natura in obliquo.

Itaque primo dubio respondemus, quod si essentia significetur in recto, hoc

2. Praenot. Quae sunt actu intimè in re significata, proprio conceptu rei significantur, directe, sed confuso.

Sic nomine, homo, directe significatur animal rationale, confuso conceptu.

Explicato conceptu hominis potest animal intelligi directe, ratione in obliquo, vel e contra.

Exempl. idè. Etiam vtraque pars compositi in obliquo potest intelligi.

Exempl. idè.

17. Similiter nomine, persona diuina, directe significatur essentia, & relatio simul confuso conceptu

Explicato conceptu personae potest alterum intelligi in obliquo, vel vtrumque etiam.

Hae est mens S. Thom.

Idem

18.

Resolutio. Explicato conceptu personae

si essentia significetur in recto, non multiplicatur persona.

Ratio. Si explicatur relatio in recto natura in obliquo, multiplicatur.

Ratio. Simplicitas sunt tres personae, sed non omnibus modis tres sunt.

Ad 2. Dubium. Cum sunt duo significata directe, precipuum est quod est ultimum.

Ratio. Resolutio. Proprietas est precipuum significatum, hoc est ultimum: natura est precipuum, hoc est, nobiliss.

Formale signific. precipuum est proprietas.

20. De conceptu personae singularis quae est an significet relationem in recto.

Ratio dub.

21. Alia quest. precipua.

Sitne conceptus Patris, ut persona est, absolutus.

Prænot. Pater significat Deum Patrem, quia est nomen personae, quae constituitur ex Deitate, & paternitate. Et quidem iuxta opinionem, quae nobis magis probatur, facilis se se offert responsio: quod conceptus istius nominis

hoc est, si explicetur conceptus distinctus personae, secundum quod est Deus, non multiplicatur, quia non sunt distincti. Si tamen in recto explicatur relatio, & natura in obliquo, sunt multae personae, quia sunt multae relationes subsistentes in eadem natura: & quia nomen personae principaliter significat relationem, ut personalem proprietatem, quod statim subiiciemus; ideo absolute loquendo sunt tres personae, & simpliciter sunt tres, sed non omnibus modis tres personae, ut antea docuimus.

Circa secundum dubium advertendum est, quod cum nomen significat duo directe, illud est precipuum quod est ultimum, quia complet definitionem rei significatae per nomen: licet non sit precipuum, hoc est, nobilissimum in re ipsa. Nomen igitur personae significat proprietatem personalem principaliter; quia illa est ultimus actus constituens personam, & complens rationem formalem illius: natura tamen est precipuum, hoc est, nobilissimum quod constituit personam, tam in rebus creatis, quam in diuinis. Et hoc ipsum docet Sanctus Thomas, questione 9. de potentia, art. 6. ad 4. nomine personae non significari essentiam diuinam quasi formale significatum precipuum, sed significari proprietatem distinguentem.

Sed facit nouam difficultatem conceptus cuiusque personae diuinae singularis, verbi gratia Patris, aut Filij, qui videtur esse absolutus, ut statim dicemus: quod si absolutus est, non poterit significari relatio in recto, sed in obliquo; conceptu enim absoluto, non significatur directe relatio, sed forte in obliquo, ut nomine, scientia, indicatur in obliquo relatio ad scibile.

Prior igitur disputatio illa suscipienda est, Vtrum conceptus istius nominis, Pater, ut est nomen personae, sit absolutus? Considerandum hoc nomine significari non solam relationem, sed simul essentiam. Pater enim ut est nomen personae significat Deum Patrem; quia est nomen personae, quae constituitur ex Deitate, & paternitate. Et quidem iuxta opinionem, quae nobis magis probatur, facilis se se offert responsio: quod conceptus istius nominis

A sit absolutus, quia significat Deitatem & paternitatem simul conceptu absoluto, remoto genere relationis, quatenus paternitas est quaedam forma hypostatica, ut declaratum est. At vero secundum alteram opinionem, quae ad paternitatem non remouet genus relationis: necesse est ut audito nomine Patris intelligatur relatio in genere proprio relationis; ergo conceptu relativo. Sed obstat quod hoc nomine simul intelligatur Deitas, quae non potest intelligi relatio conceptu. Sed neque vno conceptu clauditur relatum, ut relatum simul & absolutum: nisi relatio intelligatur in obliquo, ut nomen scientia, significat habitum mentis cum relatione ad scibile in obliquo.

Huius questionis duobus modis videmur facere satis. Primum, si respondeamus quod argumentum concludit, conceptum nominis esse absolutum, & Deitatem significari in recto, relationem vero in obliquo. Nam conceptu relatio non potest significari aliquid absolutum, quod non representatur conceptu relationis: conceptu tamen absoluto potest simul indicari relatio in obliquo; quia est insitus modus intelligendi, ut intelligendo referamus; & ideo ipso conceptu absoluto indicatur relatio, ut conceptu scientiae relatio ad scibile: qua forte ratione Sanctus Thomas 1. parte, questione 29. artic. 4. dixit relationem per modum relationis significari in obliquo, & relationem ut subsistentem conceptu absoluto, ait significari directe; relatiue autem significari in obliquo: magis tamen nobis placet horum verborum diuersus commentarius antea traditus.

Secundo respondemus conceptum istius nominis personalis esse relatiuum, & significare simul Deitatem: nam etsi conceptu relatiuo non possit representari absolutum distincte, quod argumentum conuincit; potest tamen significari confuso: sunt enim quaedam nomina quae id quod est ultimum significant distincte; ut nomen personae significat distincte personalitatem; licet simul significet naturam specificam, non distincte, sed confuso: ergo nomen Patris significat distincte relationem Patris, Deitatem vero etiam significat directe, sed confuso: vtrumque igitur significat

Resolutio. Est absolutus, simul essentia & paternitate significans.

In altera opinione, ibi, n. 24 & cap. 59. p. 2. Difficultas.

1. Respons. Conceptus nominis est absolutus, & Deitas significatur in recto, relatio in obliquo.

Fund. Conceptu relatiuo non potest significari aliquid absolutum: sed conceptu absoluto potest indicari relatio in obliquo.

Ratio. Ad S. Thom. commentarius.

Alius coment. melior. n. 17.

2. Respons. Conceptus nominis Pater, est relatiuus, & simul significat Deitatem. Fund. soluens. aliud pro 1. respons.

Hoc nomen relatione Patris significat distincte, Deitatem etiam directe, sed confuso

nificat directè, sed alterum distinctè, A alterum confusè, non explicato concep- tu.

24. Nominè per- sonè significa- tur relatio di- rectè, non vt relatio, sed vt subsistens, & vt proprietatis su- sistentis.

Nominè autem personæ perspicuum est relationem significari directè, cum hoc nomine relatio non significetur vt relatio, sed vt subsistens, aut vt proprietatis subsistentis: utroque modo significatur relatio directè. Quibus dictis duas illas quæstiones absolutas esse censemus.

25. Expèditur sct. Scoti.

Sed adhuc nobis est quæstio cum Scoto qui negat nomine diuinæ personæ significari relationem; sed ait significari relationem materialiter, significari autem formaliter proprietatem personalem communem absoluto, & relatiuo. Et Sanctus Thomas quæst. 9. de potentia ait relationem significari materialiter,

Pro ea locus S. Thom. cit. n. 17. 26. eius impro- b. ex Durando. Falsa est, vt ca. 60. n. 26. 2. Improbatio ex cap. 59. p. 2. à n. 12.

Darand. dist. 23. quæst. 1. improbat opinionem Scoti, quia arbitratut nihil esse commune relatiuo, & absoluto. Nos verò etsi commune analogum his attribuamus; probauimus tamen proprietatem hypostaticam, quæ significatur nomine personæ diuinæ, non esse aliquid commune relatiuo & absoluto, cum sit proprietatis singularis, & sit re vera relatio. Sed credimus Scotum alio sensu longè diuerso dixisse proprietatem hoc nomine significatam esse communem relatiuo, & absoluto.

Non est cōtra Scotum.

Huius mens.

Arbitratur enim nomen personæ rebus ipsis, quæ personæ dicuntur, esse appellatiuum, non quidditatiuum: & illa appellatio personæ est communis Petro, & Paulo, qui sunt res absolutæ; & Deo Patri, & Filio, qui sunt res relatiuæ. Et idcirco ait hoc nomen personæ diuinæ significare materialiter relationem, scilicet rem illam, quæ verè est relatio, verbi gratia Patrem, aut Filium; sed non formaliter, quia formaliter significat appellatiuum illud quo Pater, & Filius dicuntur personæ. Et illud appellatiuum ait esse commune relatiuo, & absoluto, non quidditatiuè sed denominatiuè, vt aiunt, sicut album est commune cygno, & niui.

27. Recolenda ex cap. 16. n. 12, & cap. 19 p. 3. sent. Scoti. de supposito

Igitur vt isthac opinio Scoti expendatur, recolendum est ipsum ex propria quidem sententia existimasse personam siue suppositum constitui negatione: quare in 1. dist. 25. quæst. 1. nomen personæ diuinæ credidit significare for-

maliter negationem dependentiæ. Quæ opinio multis argumentis improbata à nobis est de supposito creato disputantibus. Verùm ipse Scotus dist. 27. quæst. 1. & dist. 35. quæst. 1. ait si mutanda sit sententia vt nomen personæ significet aliquid positium, materialiter significati relationem, formaliter tamen proprietatem communem absoluto, & relatiuo. Quamobrem illud positium, quod significat nomen personæ, videtur Scotus sentire, non esse ipsam relationem diuinam formaliter, sed materialiter.

B

Primum concedimus relationem relatiuo conceptu non constitutere diuinam personam, sed vt hypostaticam proprietatem: qua ratione diximus intelligi ibi relationem tanquam obiectum materiale: & eodem modo potest dici relatio significari materialiter nomine personæ diuinæ; quia in conceptu personæ continetur vt materiale obiectum. Sed modò non quærimus quo conceptu relatio contineatur nomine isto personæ diuinæ relatiuo, an absoluto: sed quomodocunq; significetur, relatio siue vt relatio relatiuo conceptu, siue vt proprietatis conceptu absoluto, quæritur vtrum significetur nomine isto diuinæ personæ? & quidem Scotus videtur opinari nomen personæ non significare ipsam rem, quæ est persona, nisi materialiter; quare & nomen ipsum diuinæ personæ non significabit relationem etiam vt proprietatem hypostaticam, nisi materialiter, vt rem quæ est personalitas: formaliter autem ait significari illud appellatiuum quod nomen personæ addit ad rem, quæ est persona. Quod fortè credidit S. Thom. quæstione illa 9. de potentia. Ait enim nomen personæ significare subsistens distinctum in natura, quod materialiter est hoc aut illud.

C

D

Nihilominus dicendum est nomen, persona, formaliter significare ipsam rem quæ est persona, & ipsam rem quæ est proprietatis: aliàs significaret formaliter aut negationem, aut relationem aliquam rationis siue intentionem: sed significat rem illam sic cognitam cum negatione, aut relatione; ita vt res ipsa quæ est persona, & quæ est personalitas significetur nomine, persona, vt antea docuimus. Et ea est sententia S. Thom. 1. p. q. 29. art. 4. vbi.

constitutione per neg.

Idem addit, in sentent. huic opposita dicendum quod persona materialiter relationem, formaliter proprietatem significat commune relatiuo, & absoluto. Hoc additum est ea sententia de qua n. 25.

28. Admittitur ea sententia prout cōsona dictis c. 60. n. 24.

At modò non est quæst. quo conceptu nomine personæ contineatur relatio: sed an significetur nomine illo?

De hoc proponitur ea sententia Scoti.

quod res quæ est persona & relatio etiã vt forma hypostaticam significatur: formaliter, verò, appellatiuum quod addit ad rem quæ est persona.

Fauet locus S. Thom. n. 15.

29. Contra hanc sententiam assertio Persona formaliter significat rem quæ est persona, & rem quæ est proprietatis.

Offèditur L. ex c. 46. n. 14. S. Thom.

4. vbi.

4. ubi docet nomen diuine personae vi propriae significationis significare relationem. Et solutione ad 2. ait intellectu siue conceptu diuinae personae relationem intelligi. Et solutione ad 3. clarius ait relationem ingredi definitionem diuinae personae: quae autem definitionem ingrediuntur, nomine & conceptu rei definitae formaliter significantur, non materialiter. Quare in hoc quidem ab Scoto dissidemus, ut liquet ex dictis: neque verò potest intelligi in opinione Scoti, quid significetur nomine personae formaliter; si non significatur negatio, aut relatio proprietatis, neque verò res ipsa quae est personalitas: Nam praeter haec nihil est quod possit nomine personae significari; neque illud appellatiuum, quod comminiscetur, aliquid est praeter haec.

C A P V T. LXVI.

Nomen, Spiritus Sanctus, significat simul relationem & naturam.

1. Spiritus à flatu dicitur. Accommodatur processioni Spiritus Sancti.

2. Nomen Spiritus Sanctus, ut complexum, est commune 3. personis. Val simplex, est proprium Spiritus Sancti.

3. Ex S. Thom. spirare & spirator significant originem, non relationem. Ex consuetudine relationem etiam significant. Sicut nomina in usu Doctorum aequiuoca.

4. Quae est de Sp. S. ut nomen proprium.

Nomen, Spiritus, dicitur à flatu de qua nominis notatione lib. 6. disputabimus. Accommodatur processioni Spiritus Sancti, qui dicitur Spiritus quasi efflatus; conuenit enim operationi voluntatis haec similitudo, ut ibidem ostendemus.

Si nomen Spiritus Sancti accipiatur, ut quoddam coniunctum siue complexum, ut vocant Dialectici, est commune tribus personis, quia Pater est Spiritus Sanctus, & Filius similiter. Si verò accipiatur ut simplex nomen, sicut respublica, mutata significatione est proprium nomen personae diuinae, & dicitur Spiritus quasi spiratus: qua eadem significatione nomen est proprium diuinae personae.

Notat etiam S. Thom. quòd verbum hoc spirare significat originem non relationem; & spirator, siue spiratus similiter significant originem, vel processionem. Sed tamen consuetudo loquendi effecit iam, ut & relationem his nominibus significemus; & sunt nomina in usu Doctorum aequiuoca, modò originem, modò relationem significantia.

Hoc igitur loco disputamus duntaxat, utrum istud nomen Spiritus Sanctus, prout est nomen proprium perso-

Anae diuinae significet relationem solam formaliter, an verò relationem & naturam? Quod ut melius explicemus, vocandum etiam in medium est illud alterum dubium, an Verbum in Deo significet relationem?

Bartholomaeus Torres, fortè ut nomen istud coaptaret rebus diuinis, existimauit verbum etiam creatum significare relationem. Et quidem verbum scriptum siue prolatum voce absque dubio significat relationem rationis, est enim signum ex hominum instituto, cuius significatio est relatio rationis; & haec est forma significata per nomen. Sed tamen verbum mentis, de quo Torres loquebatur, est forma intelligibilis producta per intellectum, quam constat esse rem absolutam in qua fundatur relatio realis ad intellectum producentem, ut lib. 2. declaratum est; ita tamen ut verbum formaliter non sit relatio, sed forma absoluta qua intelligimus. Quare merito sententia illius ab omnibus improbatur, ut potè in re perspicua à veritate abhorrens: & ita sentit S. Thom. de Veritate q. 4. art. 5. ubi etià ait quòd Verbum nihil est aliud quam sapientia genita: sapientia autem aliquid absolutum est. Idem sentit Capreol. d. 27. q. 2. art. 1. conclus. 5. & Ferrar. 4. contra gent. cap. 135. Bonauent. 1. p. Verum est quòd verbum relatiuè dicitur; est enim verbum loquētis: & est relatiuum secundum dici, ut scientia.

Et ad hoc pertinet quod S. Thom. ait 1. p. q. 34. art. 3. ad 4. quòd verbum principaliter significat relationem ad dicentem: neque enim eo loco definit, verbum formaliter significare relationem; sed cum obijceretur verbum significare relationem ad creaturas, & propter relationes diuersas multa esse ponenda verba in Deo. Respondet, magis principaliter verbum significare relationem ad dicentem, quam ad creaturas: & propter relationem vnā ad dicentem non esse opus ut sint verba plura, sed vnū: quod erat satis soluendo argumento. At verò de formali significatione verbi nihil definit eo loco. Praeterea loquitur ibi de Verbo diuino, quod fatemur significare relationem, ut statim explicabimus, scilicet conceptu absoluto.

Praeterea ut nomen hoc, verbum, coaptemus diuino Verbo, multò melius

Dub. praeiudicium: An Verbum in Deo significet relationem?

5. 1. Sentent. Torres. affirmat etià in creatis. Quoad verbum scriptum vel prolatum, approbatur certò.

Quoad verbum mentis, improbatur ab omnibus.

Lib. 2. c. 14. p. 1. n. 5. & c. 15. n. 9 & cap. 18. p. 2. num. 3.

S. Thom. Verbum est sapientia genita quae est quae absolutum Capreol.

Ferrar. S. Bonauent. Verbum relatiuè dicitur; & est relatiuum secundum dici.

6. S. Thom. explicatur 1.

Explicatur 2.

7. Assertio contra 1. sentent.

8. Aduert. ex cap. 65.

1. Aduert. ex cap. 65.

Pater & Filius apud nos sunt nomina simpliciter & relatiua, in diuinis simpliciter absoluta.

Ratio.

9. Aduert.

Verbū, est nomē concretū, significans terminū intellectiōnis.

Ratio assert. Quod in nobis procedit est forma intelligibilis, & quid absolutum: in Deo est relatio subsistens.

Exemplum nominis persona.

Verbū cōmune creato, & increato significat absolute conceptu terminū intellectiōnis, vt supra.

10. Sentēt.

Caietani. affirmat in Deo Verbum significare solā relationem.

Ratio.

Eius cōmēt. in Ioan. 1.

Arguitur à Cathar.

dicimus verbum creatū significare formam absolutam; Verbum autem diuinum significare relationem.

Aduertendum ergo est id quod cap. præcedēte statuimus, istud nomen personam diuinam significare simul relationem & naturam; relationem, inquā, conceptu absoluto, vt est forma hypostatica: quare nomen, Pater aut Filius, quod apud nos est simpliciter relatiuū, vt est nomen personæ diuinæ est simpliciter absolutum; quia significat Deitatem absolute conceptu, & relationem vt subsistentem absolute conceptu. Quāobrem quanuis verbum significetur absolute conceptu, maximè quadrat nomē ipsum Verbo diuino: ita vt significetur ipsa relatio absolute conceptu.

Aduertendum enim est quod verbū, est quoddam nomen concretum, quo significamus id quod per intellectiōnē procedit; ipsa enim forma intelligibilis est terminus intellectiōnis & res procedens. Igitur in nobis totum hoc est absolutum, scilicet forma ipsa intelligibilis quæ est id quod procedit; in Deo verò id quod procedit est relatio ipsa subsistens habens formam absolutam. Quare sicut nomen, persona, apud nos significat quid absolutum, in Deo autem significat relationem; & vtroque significat absolute conceptu. Ita verbū creatum significat quid absolutum; Verbum autem Diuinum significat relationem; & vtroque absolute conceptu. Verbum autem commune creato, & increato significat absolute conceptu id quod per intellectiōnem procedit abstractum à relatiuo & absolute: quare vt nomen istud accōmodemus Verbo diuino melius dicimus, apud nos significare quid absolutum, scilicet formam intelligibilem quæ procedit; quod verbum in Deo est relatio subsistens, ipsa enim relatio est forma intelligibilis, sicut est Deus in Deitate subsistens, & persona, vt potè procedēs à Patre; nihil enim in Deo procedit nisi relatio.

Thom. Caiet. 1. p. q. 34. art. 3. opinatur Verbum in Deo significare solam relationem, quia est nomen personæ; & illud quod legimus Ioan. 1. *Verbum erat apud Deum*, Græcè dici *Verbum erat ad Deum*, quasi relatiuè; de quo commentatio arguitur ab Ambrosio. Cathar. lib. 1. annotationum in Caietanum. Nam

A Patres interpretantur significari per nomen Verbi in Patre, nō relationem. Quod ad rem est; nō videntur posse negari quod Verbum significet ipsam naturam intelligibilem simul cum relatione; neque nō ideo personale erit, vt elucidatum est.

Est igitur differentia inter nomen Filij & Verbi; primum apud nos, hæc maximè distant; quia Filius est hypostasis & formaliter est relatiuū; verbum autem est accidens & forma absoluta. At verò in Deo, Filius est nomen aliquando relatiuū significans solam relationem, & aliquando personale est; Verbum autem semper est nomen personale, quia significat formam intelligibilem procedentem; quæ nō est sola relatio, sed est relatio simul & essentia: Præterea Filius vt nomen personale, significat naturam diuinam in ratione intelligibilis, vt lib. 2. declaratum est. Sed tamen in hoc conuenit vtrumque nomen personale, quod significat in obliquo relationem relatiuū conceptu prout est ad aliud; quia in conceptu personæ Filij, dum vtimur nomine Filij exprimitur in obliquo ordo ad Patrem, & in conceptu Verbi explicatur etiam relatio ad dicentem. Et similiter vtrumque nomen significat in recto relationem nō relatiuū conceptu, sed vt subsistentem conceptu absolute, vt declaratum est.

His explicatis nomen Spiritus Sancti perscrutandum est; & quidē si haberemus nomen proprium significans formam illam, quæ per dilectionem procedit; omnia quæ dicta sunt de verbo quadrarent in illud nomen; vt potè si amorem dicamus. Sed, amor, est nomen equiuocum, quod significat aliquando actū diligendi; aliquando ipsum terminum dilectionis apud eos autores, qui in dilectione aiunt esse terminum: quæ posteriori significatione, amor in nobis est nomen absolutum, & significat rem absolutam; in Deo autem est quidem nomen absolute notionis, siue conceptus; sed tamen significat relationem simul & naturam; naturam, inquā, in ratione diligibilis; & cætera accommodanda sunt quæ de Verbo diximus.

Nomen autem, Spiritus Sanctus, simile est nomini Filij, quia significat naturam diuinam, & relationem siue originem spiritalis; differunt tamen, quia nomen Filij

Hæc sententia rejicitur ex dictis

11. Differentia inter nomē filij & verbi.

1. Apud nos.

2. In diuinis. Filius est aliquando relatiuū, aliquando personale.

Verbū sepe est personale.

Ratio.

Filij, vt est nomen personale, significatio ex lib. 2. c. 21. n. 7. & c. 41. p. 2. num. 14.

Inter vtrūq.

1. cōueniētia

2. Cōueniētia. Significatio recto relatione, vt subsistētē absolute conceptu.

12. De quæstion. præcipua.

Si terminus dilectionis haberet nomen propriū de illo idē diceretur, quod de Verbo.

Amor est æquiuocum.

Significat aliquando actū diligendi, aliquando terminū dilectionis apud quosdam.

In 2. signif. est in nobis nomen absolute: in Deo absolute conceptus & c. vt in Verbo.

13.

Nomen Sp. S. simile est nomini Filij, vt personale est.

LIBER QUINTVS
DE VSV NOMINVM
DIVINORVM.

QVONIAM in mysterio Trinitatis elucidando maxime polienda est loquendi consuetudo; & ad regulas etiam dialecticas confirmada; visum est nobis in vnum locum congerere disputationes cunctas de nominibus diuinis, & de vsu nominum diuinorum, qua inscriptione librum hunc notamus: hoc autem merit operis pretium, ut quaestiones dialecticas complexi, reliquam disputationem his quasi leuioribus impedimentis repurgatam, liberamque relinquamus.

CAPVT I.

De nominum analogia.

QVoniam equiuoca ab arte reijciuntur, prima statim quaestio est nobis necessario a dialecticis pendenda de equiuocis, vel potius de nominum analogia, & quidem celeberrima & inter doctissimos etiam viros nunquam non dubia. Caput dividimus in partes quinque.

Prima pars: *De equiuocorum, analogorum, & uniuocorum discretionem.*

Secunda pars: *Opinio Thomae Caietani circa analogia infirmatur.*

Tertia pars: *Nomen, ens, non est uniuocum.*

Quarta pars: *Nomen, ens, analogum est uno conceptu, & ratione vna.*

Quinta pars: *De unitate conceptus, & abstractione analogorum.*

PARS PRIMA.

De equiuocorum, analogorum, & uniuocorum discretionem.

QVoniam nomina sunt nota siue signa affectionum vel notionum, quae sunt in mente, ut docet Aristot. lib. 1. periherm, sicut ipsae notionem quas dicimus conceptus, signa sunt aut similitudines rei significatae per nomen: prima consideratio nominis, qua maxime perspicitur significatio, visque ipsa nominis, versatur circa conceptum mentis & circa formale obiectum ipsius conceptus, quod est ratio significata per nomen, & ratio obiecta appellatur. Sed ad explicandas Doctorum opiniones summo opere implicatas, necesse est premittere notionem uniuocorum, & equiuocorum, & analogorum; ut sciamus quibus nominibus unitatem conceptus attribuant, aut denegent: & hoc ipsum agemus prima ista parte capitis.

Est igitur obseruandum, Aristotelem ante praedicamenta, ut nomina equiuoca, quae usum disputandi impediunt, reijceret, de uniuocis, & equiuocis differuisse; neque verò de nominibus sed de rebus significatis per nomina disputauit; hoc enim modo melius dignoscitur quae nomina uniuoca sint, quae equiuoca. Res igitur uniuocae dicuntur quasi vna voce significatae siue vocatae, & idcirco uniuocae appellatur; res vero equiuocae equiuocatae dicuntur siue aequae significatae. Si verò nomina dicas uniuoca & equiuoca, uniuoca sunt quae vna voce significant; equiuoca quae aequae plura significant, siue vocant; & idcirco equiuo-

1. Nomina sunt signa conceptuum. Aristotel. 1. Consideratio nominis qua maxime perspicitur eius vis & significatio, versatur circa conceptum, & obiectum formale seu rationem obiectam.

2. Aristotel. ante praedicamenta non de nominibus uniuocis & equiuocis differuit sed de rebus per illa significatis. Etimologia harum vocum si de rebus dicantur.

Item si de nominibus dicantur.

æquiuoca appellantur quas nominum notationes statim explicabimus.

3. Definitio rerū vniuocarum.

Definitio æquiuocarum.

Prior declaratur.

Posterior declaratur.

Ex Boet. Res nō tā sūt, quam dicuntur vniuocæ, vel æquiuocæ.

4. Ex Simpli. dicuntur vniuocæ, quia significatione vna, cum vna voce sunt coniunctæ.

Æquiuocæ, quia æque cōueniūt in vna voce significationibus diuersis.

Synonima.

Paronima.

Homonima.

5. Inter vniuocæ & æquiuocæ sunt media, diuersa æquiuocæ à consilio.

Ex his quæ dā ad vniuocæ accedunt.

Alia ad æquiuocæ.

Ratio cur hæc dicantur æquiuocæ consilio, æquiuocæ verò

Res vniuocæ definiuntur ab Aristotele quarum nomen commune est, & secundum nomen ratio substantiæ hoc est essentia, eadem. Æquiuocæ res quarum solum nomen commune est, sed secundum nomen ratio substantiæ, hoc est essentia, diuersa. Res igitur quæ habent nomen commune, & rationem, quæ significatur per nomen, etiam commune, vniuocæ sunt: quæ autem solum nomen commune habent, quia ratio significata per nomen non est communis, sed diuersa, sunt æquiuocæ: vel potius dicuntur res vniuocæ & æquiuocæ, quia nihil in rebus est, vniuocas vel æquiuocas esse, sed denominatio rationis, quatenus per nomina significantur, vt notat Boetius: quare non tam sunt, quam dicuntur siue nominantur res vniuocæ, aut æquiuocæ.

Observat autem Simplicius in prologo suæ Logicæ res dici vniuocas, quia significatione sunt cum vna voce coniunctæ, quia vna voce vna ratio communis significatur. Æquiuocæ autem res non sunt significatione coniunctæ cum vna voce, quia ablata vna significatione adhuc manent aliæ significationes; & idcirco dici res æquiuocas quia æque cōueniunt in voce vna significationibus diuersis. Dicuntur autem vniuocæ Græcè synonyma (quæ autem nos Latinè dicimus synonyma, Græcè dicuntur paronima, vt gladius & ensis) & quæ Latinè dicimus æquiuocæ, appellantur Græcè, homonima.

Sed quoniam inter ea quæ sunt extrema, vt plurimum inveniuntur media: ita etiam inter vniuocæ, & æquiuocæ media sunt; quibus, scilicet nomen commune est, ratio verò significata per nomen neque est omninò eadem, sed neque omninò diuersa. Hæc verò media quædam accedunt ad vniuocæ, quia ratio eadem est sed non omninò eadem, vt sunt ea quæ vno conceptu siue intelligentia cōeunt; quædam accedunt ad æquiuocæ, quia ratio significata per nomen, est diuersa, diuersis intelligentijs, sed non est omninò diuersa, sed est cum aliqua similitudine diuersa. Et hæc omnia nomina quasi media, vocantur amplissimo nomine æquiuocæ consilio; æquiuocæ enim simpliciter quibus ratio omninò est di-

A uersa, casu seu fortuito conueniunt in solo nomine: quibus verò est ratio diuersa, sed non omninò diuersa, iam habent inter se aliquam cognationem, vt consultò videantur eodem nomine copulari; & idcirco dicuntur æquiuocæ consilio. Vbi aduertendum est quòd æquiuocæ consilio dicuntur eæ res quæ inter se cognatæ sunt, vt propter cognationem rerum in eodem nomine conueniant. Nam si quis imponens nomen, res quæ nō sunt cognatæ, ratione aliqua siue consilio coniungat; vt si in memoriam proauorum, aut ad inuocandum Diuorum aliquem, vocet filium Franciscum, aut Ioannem, non facit nomina quæ consilio æquiuocæ dicimus, sed casu vel fortuna æquiuocæ.

Sunt igitur consilio æquiuocæ omnia nomina metaphorica, & reliqua quæ per aliquem tropum à sua significatione dimouentur, aut traducuntur: tropus enim est immutatio significationis nominis rebus significatis conueniens. Sunt etiã consilio æquiuocæ quæ attributione, vel proportione dicuntur, vt postea explicabimus. Et hæc omnia amplissimo nomine solent dici analogæ, quia significatione nunc disputamus vtrum diuina nomina sint analogæ.

Iam verò differendum est de analogorum distributione; quæ solent diuidi in analogæ attributionis & proportionis.

Analogæ quæ nunc appellamus attributionis, dicuntur ab Aristotele ad vnum, vel ab vno; & illa dicuntur ab illo analogæ, quæ proportionis dicimus, vt licet obseruare ex lib. 4. Metaph. text. 2. & lib. 7. text. 14. & 15. & lib. 12. text. 19. & 2. poster. text. 2. & præcipuè ex 1. Ethicor. cap. 6. quem usum loquendi Græci interpretes tenuerunt. Verum est quòd illa verba 5. Metaph. cap. 6. Analogia quacūque ita se habet vt aliud ad aliud, vel iuxta versionem Bestarionis, quacūque se habet vt ad aliud, S. Thom. Alex. Ales. & Ioan. Scotus interpretantur de analogia attributionis, nō solius proportionis. Alij verò interpretantur de analogia proportionis principali: quo pacto cōmentantur Græci. Sed vsurpatione Latinorum iam consueta, etiam quæ ad vnum sunt, analogæ dicuntur; & nomine proprio analogæ attributionis. Illa igitur nomina quæ ad vnum sunt

simpliciter, dicantur à casu.

Aduert. Æquiuocæ à consilio dictæ res propter cognationem, in eodem nomine cōueniunt.

Cōsultò coniugens nomine res nō cognatas, nō facit æquiuocæ consilio, sed casu.

Exemplum. 6.

Æquiuocæ consilio dicuntur omnia metaphorica nomina, & per tropum translata & quæ proportione vel attributione dicuntur. Cōmuni nomine dicuntur analogæ, quæ signific. hic videntur.

7. Diuisio analogorum in analogæ attributionis, & proportionis. 8.

Priora. ab Aristot. dicuntur ad vnum vel ab vno.

Posteriora dicuntur analogæ ab eodem Aristoteli. Idem.

à S. Thoma. Ales.

Scoto explicatur 1. vt secus loquatur.

Explicatur 2. à Græcis vt cōsone loquatur.

Vsus Latinorum quis.

Ab Arist. dicta analogia appellatur a analogia proport. Ratio.

Aduert. In ista diuisione non continetur analogia secundum esse seu in aequalitatis.

Aristotel. S. Thom. Caietan.

Declaratur. In quouis genere est una pars prima.

Idem. Genus per differentias quibus est habitus nobilitatis maioris vel minus.

Auerroes. S. Thom. Hec analogia non cernitur in conceptu communi nominis. Potest inueniri in uniuoco.

Dub. cur in aequalitate illa specierum non reperitur in mente?

Respons. Ea inaequalitas non est in communitate naturae, sed in speciebus collatis inuicem.

Definitio analogorum attrib. Horum diuisione a S. Thom. In quibus est habitus unius ad alterum in alijs duobus ad tertium.

sunt, dicuntur a nobis analogia attributionis; quae uero Aristot. analogia dixit, appellamus analogia proportionis; cum sane analogia Graece, sit Latine proportio.

Aduertendum tamen est in hac analogorum distributione non contineri ea quae Aristotel. 7. Physicor. text. 31. & 10 Metaph. text. 26. docet subesse in natura generis, quae S. Thom. in 1. d. 19. q. 5. art. 2. vocat analogia secundum esse, & Thomas Caiet. de analogia nominum cap. 2. appellat analogia inaequalitatis. Est enim quaedam proportio inter species eiusdem generis, ut una sit prima & nobilissima, quasi mensura ceterarum. Imò, ut bene notat Caiet. tractat. de analogia, cap. 1. ipsa natura generica per differentias quibus contrahitur, hoc obtinet, ut magis aut minus nobilis sit, est enim nobilior natura sensitua in homine quam in leone. Vnde Auerroes comment. 2. 12. asserit in genere esse priora & posteriora, sicut ponimus in analogis. Sed haec proportio siue dicatur inaequalitatis, siue etiã aequiuocatio, est tantum secundum esse, ut S. Thom. notat, & non cernitur in conceptu communi nominis: quare potest inueniri in nomine uniuoco, ut animal, planta. Nos uero loquimur de analogis quorum analogia in ipsis nominibus & conceptibus reperitur.

Quod si queras cur illa inaequalitas quae rebus est insita, non cernatur in conceptu mentis? Respondendum est eã inaequalitatem non esse naturae communis in ipsa communitate, quia nihil re ipsa commune est. Sed conferentes unam speciem alteri, inaequalitatem deprehendimus. Communitas autem naturae genericae quae in intellectu est, ab omni inaequalitate sciuncta est: & ideo apprehenditur uniformi conceptu & significatur nomine uniuoco.

Analogia igitur attributionis siue ad unum, ea sunt in quibus unum est principale significatum nominis, ceteris uero nomen ipsum tribuitur, quia ad illud principale habent aliquam habitudinẽ. Ideo enim dicuntur ad unum vel ab uno, scilicet ab uno deducta, vel ad unum comparata. S. Thom. diuidit haec analogia q. 7. de potent. art. 7. fin. in quibusdam enim est habitus unius ad alterum, in alijs est duorum ad tertium. Unius ad

alterum habitus cernitur dum animal sanum & pulsus sanum dicimus, quia pulsus dicitur sanus quia est signum animalis sani: at uero idem nomen sanum de pulsu & urina dicitur, quatenus utrumque est signum sani, scilicet cum habitudine ad animal sanum; & haec est habitus duorum ad tertium.

Vbi aduertendum est, quod urina & pulsus conueniunt in eodem conceptu uniuoco, quo dicuntur sana; quia significant sanum esse animal: sed sunt analogata dum comparatur cum ipso nomine sanum, quod etiam animal sanum significat. Idem clarius perspicitur in hoc nomine homo, omnes enim homines picti, homines sunt, per habitudinem ad ipsos ueros homines; & multi Caesares picti, per habitudinem ad unum Caesarem uerum.

Aliqui sunt qui haec analogata plurimum ad unum appellant nomine distincto, ut salutaria ad sanum. Sed tamẽ haec nullo modo sunt analogata, imò uniuocata sunt; cum nomen, salutare, non significet animal sanum, sed significat res quae salutem conferunt, una omnino ratione. Nam etsi in his sit habitus ad sanum; habitus non facit analogiam, nisi ipsa res ad quam est habitus significetur per nomen. Alias scientia esset nomen analogum, quia significat habitudinem ad scibile: sed quia nomen ipsum, scientia, quandoque accipitur pro rebus scitis; tunc in ea significatione nomen erit analogum, quod significat facultatem sciendi, & rem scitam. Salutare uero nullo modo est analogum, cum salutem non significet, sed ea quae salutem conferunt, conceptu prorsus uniuoco.

Quidam sunt qui haec a analogata attributionis diuidunt secundum genera causarum; quaedam enim sunt quae a causa efficiente; quaedam uero quae a finali, quaedam etiam quae a materiali deducuntur. A formali enim causa erunt nulla analogata deriuari, quia penes formam attenditur uniuocum non analogum. Sed haec distinctio superuacanea est; tunc quia est materialis, nihil enim attinet ad nomen analogum, significetne causam hanc vel illam; & quandoque significat non causam, sed effectum: tum quia non complectitur omnia analogata attributionis; nam pulsus dicitur sanus, non quia est causa aut effectus, sed signum sanitatis, & homo pictus eodem modo.

Omnia

Exemplum priorum. Exempla posteriorum.

Aduert. Urina & pulsus uniuocata sunt analogata, comparata ad sanum dictum de animali simile.

Improbatur Ratio. Habitudo non facit analogiam, nisi res ad quam est habitus significetur per nomen.

Ostenditur. Scientia pro habitudine ad scibile non est analogum. Pro facultate sciendi & rebus scitis, maxime.

Juxta quosdam analogorum attributio diuisio fecit causa efficiens, materialis, finale, non formalem.

Improbatur 1. Ratio. 2. Ratio. Improbatur 3. quia inaequalitatis.

18. Differentia series in

Omnia etiam nomina quae per tropum dicuntur ad haec analogia attributionis possunt reuocari; ut quod carina nauim significet per synecdochen, & Bacchus vinum per metonymiam; quauis forte his nominibus figuratis non conueniant, quae de analogis attributionis praescripta traduntur.

Analogia proportionis, quae Aristoteles sola analogia dixit, iuxta nominis notationem, quia analogia proportio est; deducuntur a proportione non simpliciter, sed a proportione duarum proportionum; nam cum inter ea quae ad unum sunt sine per attributionem dicuntur, sic quaedam habitudo sine proportio; illa etiam essent analogia. Sed accipimus proportionem proportionum, quam S. Th. vocat proportionalitatem, quasi proportionum aequalitatem, siue comparationem proportionum. Haec autem cernitur in numero clarissime, quia sicut se habent tria ad sex proportione dupla, ita quatuor ad octo eadem proportione. Igitur eodem modo in quibusdam analogis proportionum proportio attenditur; nam ut homo risu solutus iucundus est, ita pratum floribus ornatum iucundissimum aspectu est; & idcirco cum pratum dicitur ridere quia floret, in hac analogia proportio est proportio, quia sic se habet pratum cum floribus, ut homo cum risu: est ergo haec analogia quatuor terminorum, ut ait Th. Cajet. c. 2. quia est duarum proportionum, & in duabus proportionibus quatuor res comparantur.

Vbi aduertendum est, quod hoc nomen, numerus, non est analogum proportionis; quia licet in numero inueniatur proportio, tamen ea non continetur in huius nominis significatione; Nam hoc nomine, numerus, intelligimus omnes numeros absque vlla proportione: hoc vero nomine ridentis non intelligimus hominem & pratum, nisi cum quadam proportione. Praeterea ipsum nomen, proportio, in genere quantitatis non est analogum; quia significat omnem proportionem, absque analogia proportionis inter illas; sed eodem omnino conceptu proportionis; est enim in genere quantitatis aequale & inaequale nomen uniuocum, & proportio similiter. Sed haec Dialecticis relinquamus.

Asignandae igitur sunt differentiae inter analogia creata attributionis & proportionis adhuc amplius elucidandae ex

dicendis c. 6. p. 3. a. n. 9. & c. 1. p. 1. a. n. 6. ubi de analogia attributionis ponitur. & ratio prioris futura ex c. 6. & 7. 1. Differentia sola priora dicuntur ad unum. 19. 2. Differentia; In his prioribus unum principale existitur ex proprijs seu unum primu ordine reru. & simul modo significandi. Unde in illis sepe est ordo prioris & posterioris indicatus per nome. 1. Exemplu ridentis.

Secundum discrimen apertissime ex hoc ipso colligitur. In analogis attributionis est unum quid principale, quod nome suum sibi precipue vendicat; ceteris vero nome attribuitur cum quadam habitudine ad primum; & ita in his analogis semper est ordo prioris, & posterioris indicatus per nome. In analogis vero proportionis sola comparatio proportionum per se existitur, & nihil ibi est principale ex proprijs istius analogiae; g. pratum ridet, & ridet homo; risus quidem principaliter inuenitur in homine; sed hoc non prouenit ex analogia proportionis quae duntaxat id postulat, ut sicut se habet homo ad risum, ita & pratum se habeat ad flores. Et explicatur hoc clarius, nam persona in specie humana est analogum; & tamen non est una persona principaliter significatum nominis; sed omnia eque significatur; & tamen analogice, ut postea obseruabimus: quare in his analogis non sepe est prius & posterius; ut persona non dicitur prius de vna quam de alia; ridere vero dicitur prius de homine quam pratum, quia de pratum dicitur per metaphoram; sed hoc non est necessarium ad analogiam istam proportionis.

Tertium discrimen facile ex iisdem colligitur, quod in analogis attributionis quae dicuntur ad unum, per illud idem definiuntur, ad quod dicuntur, quia in ipsa nominis significatione indicatur illa habitudo, quam oportet definitione explicare. In analogis vero proportionis hoc non est necessarium ex proprijs illius analogiae: quare principium viae, & temporis, & loci, & originis omnia analogia sunt, & nullum illorum definitur alterum, quia est analogia proportionis.

Vbi aduertendum est quod in his analogis proportionis, ipsa proportio non indicatur per nomen; nam si per nomen indicaretur, oporteret unum per alterum definire, aut utrumque per alterum, ut relata definimus: sed tamen inuenitur in rebus ipsis significatis, quatenus conueniunt in nomine communi analogo; quia

analogia creata attrib. & ratio prioris futura ex c. 6. & 7. 1. Differentia sola priora dicuntur ad unum.

19. 2. Differentia; In his prioribus unum principale existitur ex proprijs seu unum primu ordine reru. & simul modo significandi.

Unde in illis sepe est ordo prioris & posterioris indicatus per nome. 1. Exemplu ridentis.

2. Clarius personae in specie humana.

Illatum: In posterioribus non semper est prius & posterius: ut est in prioribus.

Exempla eadem.

20. 3. Differentia. Priora, definiuntur per illud unum ad quod dicuntur.

Ratio est 4. differentia. Hoc non est necesse in posterioribus.

Principium viae, temporis, loci, & orig. sunt analogia port

21. Aduert. In his proportio ipsa non indicatur per nome Ratio.

Inuenitur in rebus signif. conuenientibus in comunianologo Ratio.

Normina per tropum dicta ad analogia attrib. reuocantur. Exempla.

16. Analogia proportionis deducuntur a proportione duarum proportionum. Ratio.

S. Thom. eadem proportio vocat proportionalitatem. 1. Exemplum in hoc nomine, numerus.

2. Exemplum in hoc nomine, ridentis.

Hae analogia est 4. terminorum. Ex Cajet. ratio.

17. Aduertend. Hoc nomen, numerus, non est analogum, quia proportio significati non continetur in signif. huius nominis. Ratio.

Secus de hoc nomine, ridentis. Hoc nome, proportio, in genere quantitatis non est analogum. Ratio.

Idem de aequalitate & inaequalitate.

18. Differentiarum inter a-

nihil illis est commune nisi ipsa proportio, vt postea declarabimus. Et ideo supra diximus proportionem numerorum non contineri in hoc nomine, numerus; quia scilicet non conueniunt numeri in sola proportione, sed in specie subalterna quantitatis, quae dicitur numerus.

Ex quibus potest colligi quartadifferentia istorum analogorum; nam quae sunt attributionis in ipsa nominis significatione habitudinem ostendunt ad vnum primum; quam non habent analogia proportionis ex propria ratione analogia; quia in significatione nominis non explicatur proportio, licet in re inueniatur.

Alij adijciunt aliud adhuc discrimen, quod analogia proportionis necessario significant formam aliquam in suis analogatis, quam non est necesse vt analogia attributionis significant. Sed hoc videtur esse falsum; nam ridere significat in prato viriditatem propter quam dicitur ridere; Sicut sanum significat in pomo causam salutis, propter quam dicitur sanum, & in prato non est vera forma ridendi, sed aliquid loco formae, sicut in pomo non est ipsa sanitas, sed aliquid loco sanitatis propter quod sanum dicitur. Thom. Caietan. alia documenta tradit de analogis quae parte cap. sequenti confutanda sunt.

Est tamen adhuc animaduertendum, vtamque analogiam scilicet attributionis, & proportionis simul in eodem nomine posse reperiri; verbi gratia, ens, analogum est substantiae, & accidentis, per attributionem, quia accidens est ens cum habitudine ad substantiam; tum per proportionem, quia sicut substantia se habet ad suum esse, ita & accidens ad suum esse. Ridere etiam analogum est proportionis, vt explicabimus, & simul attributionis, quia viriditas prati dicitur risus cum quadam habitudine ad risum hominis: sed neque omne analogum attributionis est proportionis simul, vt liquet, quia sanum est duntaxat attributionis analogum: neque analogum proportionis est necessarium cum attributione coniunctum; nam principium siue persona sunt duntaxat analogia proportionis.

Vltimum superest dubium in his analogis in quibus attributio & proportio simul cernitur, quoniam istarum analogia alteram antecedit nostro modo in-

telligendi? Dicendum est priorem esse analogiam attributionis; tum quia in ea est aliquid primum, a quo caetera pendunt; a primo autem initium intelligendi facimus: tum quia illa est simplicior; est enim analogia attributionis duorum terminorum, proportionis vero analogia est in terminis quatuor, vt diximus; simpliciora autem priora sunt. Explicatur exemplis. Si enim quis percontetur, quid sibi velit quod dicitur pratum ridere? primum est quod respondemus, pratum florere, in quo exprimitur analogia attributionis, ridere enim significat hominis admirantis letitiam, & per attributionem floriditatem: est autem causa attributionis, quia sicut se habet homo ad risum, ita pratum ad flores. Quod si obijcias causam esse priorem, & hoc nomen institutum fuisse ad significandam amantiam ob causam proportionis, & ita proportionem esse priorem quam attributionem: respondendum est, istam esse causam institutionis humanae, vt risus significet viriditatem prati ob illam proportionem, sed in significando prius exercetur ipsa attributio quam proportio, vt probauimus. Similiter Deum dicimus sapientem, non vt nos sumus, sed per essentiam sapientem; in quo significatur analogia attributionis. Postea explicatur res haec magis, dum intelligimus Deum sic se habere ad sapientiam essentialem, vt se habet homo ad accidentalem, proportionem quadam. Et ita analogia proportionis est posterior.

SECUNDA PARS.

Opinio Thomae Caietani circa analogia infirmatur

Haec secunda parte capituli in animum induximus explanare intellectui difficillimam opinionem Thomae Caietani 2. cap. de analogia, eamque radiis conuelleret, & in gratiam studiosorum has quasi salebras rescicare.

Caietan. igitur quodam tractatu de analogia, c. 2. vbi de analogis attributionis disputat; docet ea non habere vnum conceptum; & dici quidem nomina analogia de suo primo significato nomine & ratione; de alijs vero quibus attribuitur nomine tenus dici: & vt insinuat c. 3. consequens est, vt ab his analogis non sumamus argumentum: nomina enim subie-

Resolut. Prior est analogia attributionis. Ratio 1. Ratio 2. Est simplicior: quia duorum terminorum vt num. 16. Simpliciora sunt priora.

Ostenditur in exempli dantis.

Obiect.

Respons.

Ostenditur in exempli dantis.

De analogis attributionis Caietani

1. assertum. Eius pars. Ea non habet vnum conceptum. 2. Pars. Rad. de 1. Gen. nif. dici nomine, & ratione de alijs nomine tantum. 3. Pars. Ab his non sumamus argumentum.

32. Differ. Priora in nominis significatione ostendunt habitudinem ad vnum primum non ita posteriora. 23. 5. Differ. iuxta alios: Posteriora necessario significant formam in suis analogatis: priora non ita. Improbatur. In prato non est forma ridendi: sicut nec in pomo sanitas. 24. Aduert. 1. Assertum. Vtraque analogia in eodem nomine reperiri potest. 1. Exemplum ent. s. 2. Exemplum ridentis. 2. Assertum. Non semper vtraque inuenitur simul in eodem. 1. Exemplum de sano. 2. de principio, siue de persona. 25. Dubium circa 1. assertum.

4. Pars. Eadē esse circa vnum numerum, nō positiuū, sed negatiuū. Declaratur ex discrim. inter animal, & sanum.

Sanū vnū est negatiuū, id est non plura.

non ita analogorum proport. oppositas esse conditiones.

1. Conditio Secunda. Tertia.

Quarta.

3. 1. Partis, & ex conseq. aliarū improbatio.

4. 1. Aduert. 1. Certum: Quædā analogata sunt pluriū conceptuum. Exemplum de leone.

Leo, & fortitudo differunt genere, vnde nō explicatur ea de definitione conceptus, est ipsa ratio formalis rei quasi brevis definitio. Quædā analogata vnus conceptus, vt ens, persona, principium.

Et a pluribus conceptibus non sunt apta argumentationi. Afferit præterea hæc analogata attributionis esse circa vnum numero; quā vnitatem numericam per negationem exponit, verbi gratia animal non significat vnum numero positiuū, id est, hoc animal aut illud, neque etiā significat vnū numero negatiuū, ita vt non sint plura animalia contenta sub hoc nomine animal; sanum verò et si nō significat vnum numero positiuū, quia non significat hoc sanum aut illud; significat tamen vnum numero negatiuū, ita vt animal sanum & ponam sanum non sint plura sana; vnum enim est sanum quod est animal. Itaque hæc nomina analogata significant vnum negatiuū, hoc est, significant id quod non est multiplicabile in analogatis. Cum autē has ponat conditiones analogorum attributionis; videtur planè annuere, quòd analogata attributionis oppositas partes obtineat; scilicet quòd sint vnus conceptus: quòd non solo nomine dicantur de analogatis; & quòd arguendi arti inferuiat: & quòd non significant vnum numero negatiuū, sed aliquid multiplicabile; dicimus enim tria principia, & personas tres; quæ sunt analogata attributionis.

In hac opinione iam illud displicet, quòd asserat Caietan. analogata attributionis non posse conuenire in conceptu vno.

Observandum verò est non omnia analogata esse vnus conceptus, & hoc est certum & per se evidens; leo enim significat animalis speciem, & significat etiam fortitudinem. Itaque proprius conceptus istius nominis exprimit naturam leoninam, quæ si definitione explicetur, nullo modo continet fortitudinem; est enim leo animal & substantia; fortitudo autem qualitas est, & differunt genere: non est ergo intelligibile quòd eadem definitione explicetur leo & fortitudo; conceptus autem rei est ipsa ratio formalis rei, quasi brevis definitio; ergo hoc nomen, leo, duobus conceptibus significat quandam speciem animantis, & quandam speciem qualitatis: sunt ergo quedam analogata quæ æquiuocis viciniora sunt, quia pluribus conceptibus sua analogata completantur: alia verò vno conceptu vt ens, persona, principium.

A Certum etiam est, quædam esse analogata attributionis, & proportionis simul, vt diximus; & illorum alia esse pluribus conceptibus aptata, vt ridere, quod de homine & de prato dicitur; alia verò vni conceptui subesse, vt ens. Quare intelligendus est Thom. Caiet. quòd hæc analogata sint vnus conceptus, non propter attributionem, sed quia aliàs sunt analogata proportionis. Et quidē verū est nullū esse analogū vnus conceptus, in quo nō sit proportio; in omnibus enim analogis quæ vna definitione continentur, est proportio comparatio. Verum quoq; est quòd analogata proportionis nunquā inuenitur in pluribus conceptibus, nisi sit attributionis simul, vt ridere. Sed quòd analogata attributionis plures conceptus afferat, non assentimur; Nam hoc est commune vtriq; analogis, quòd inueniatur in pluribus conceptibus, & in vno. Et probatur ratio; quoniam attributio hoc solum postulat vt vnum sit primum, & alia posteriora. At verò in eodem conceptu vtraque possunt conuenire priora, & posteriora, scilicet substantia & accidens; Deus & creatura; ergo in ipsa attributione potest esse conceptus vnus.

B Aduertendum igitur est, quòd in analogis attributionis, res significata per nomen conuenit aliquando soli principali analogato, in alijs autē analogatis minus principalibus quandoq; nō inuenitur res significata per nomen, sed causa, aut effectus, aut signū rei. Verbi gratia, sanū significat sanitatē principaliter, hæc autem in solo animante inuenitur: in pulsu verò signū sanitatis, & in pomo causa sanitatis. Et his nominibus analogis non subijcitur conceptus vnus, sed conceptus plures, vt liquet, cū nō sit eadē res significata in analogatis, & quia nomen ens est analogū attributionis, quod principaliter significat substantiā, & minus principaliter accidentiā: quidā existimant accidentiā nō esse entia nisi nomine tenus, vel (quod aiunt) extrinseca denominatione, quā fuisse opinionē Parmenidis dixit Simplicius 1. Physic. & Aug. Nyph. disp. 1. & idem tenet Agid. 4. metaph. q. 4. & 5. & alij. Et hoc insinuare videtur etiā Caiet. dum ait analogata attributionis significare vnum, ita vt res significata per nomen non multiplicetur: consequitur enim vt substantia &

Qq 2 accidens

5. Ex analogis, quæ simul attrib. & proport. sunt, quædam sunt plurium conceptuū, alia vnus.

Ad Caietan. interpretatio. In omni analogo vnus conceptus est proportio.

Analogia proport. nunquā inuenitur in pluribus conceptibus nisi si mul sit attrib.

Analogia attrib. nec sepep afferit plures conceptus: sed commune est vtriq; quæ analogis quòd sit in pluribus, & in vno. Probatur.

9.

2. Aduert. In analogis attrib. res significata conuenit aliquando soli principali analogato, ceteris vero non res sed causa effectus, aut signū rei.

Exemplum de leone. In his sunt plures conceptus.

Hinc de ente 1. sct. accidentiā non esse entia nisi nomine tenus, vel denominatione extrinseca.

Parmenid. apud Simplicius & Nyph.

Agid. Caietan.

vbi supra n. 2. idem insinuat

In comēt. ad 1. p. docet oppositum.

Fortē varius est in hac re. Hic sent. ait proprium esse analogorū attrib. vno conceptu significare primum, alio, vel alijs, cetera.

7. 2. Sententia Fon/ec.

1. Eius dictū. Accidētia esse entia non pro ut analogā attrib. sed proport.

2. Dictum. ēs vt analogū proport. vnū habere conceptū, vt attrib. duos saltem.

Huius sent. Improbatio. Sicut albedo, ita humanitas nō est id quod est, sed quo aliud est.

Etiā dū explanatur analogia proport. quæ est cum attribut. cōiuncta exprimitur hic defectus, scilicet ex parte accidētis in sap. port. deficient.

Modus predicandi quo accidens dicitur nō ens, se non ens simpliciter sed ens secundū quid, nō tollit unitatē conceptus in vtraque analogia.

8. Pro. & vera sentent.

Hic defectus predicationis, entis ex analogia attrib. oritur.

Ratio.

accidens non sint duo entia, sed substantia sit vnum ens, & accidens duntaxat nominetur ens, vt pomū nominatur sanum. Ipse tamen Caiet. 1. p. q. 13. art. 5. docet ens intrinsecē dici de substantia & accidēte; quare nō solo nomine putat dici de accidēte; & fortē vari⁹ est, & sibi non cōstat in opinione ista. Hi sanē Doctores hoc existimāt proprium esse illorum analogorum attributionis vt vno conceptu significant id quod est primū, ceteris autem rebus alio vel alijs conceptibus tribuantur.

Sunt verò quidam, qui affirmant accidētia esse entia, & ita dici debere; sed tamen si consideretur in eis analogia attributionis, non esse entia nisi extrinseca denominatione; esse verò entia propter analogiam alteram proportionis, qui certē Caietanum hac in re videtur consequi; aiunt enim ens quatenus est analogum attributionis, supponi pluribus conceptibus; quatenus verò proportionis est, vni conceptui subesse; quare analogia attributionis semper subijci duobus conceptibus. Sed hoc quoque est falsum; nam in analogia attributionis dicitur accidens non esse ens, quia non est id quod est, sed quo aliud est: scilicet albedo est non ens quod est, sed quo Petrus est albus; quo etiam passio humanitas non est ens, quia non est id quod est. Hic ergo defectus entis, est in causa, vt accidens dicatur non ens: sed idem defectus declaratur in analogia proportionis, quæ est cum attributione coniuncta; ergo etiam in ea analogia proportionis accidens non est ens; & nunquam erit conceptus entis vnus. Probat minor propositio; quia dum explanatur, quod sicut se habet substantia ad suum esse, ita accidens ad suū esse, exprimitur ipsa proportio deficiens; quia accidens non est id quod est simpliciter, sed est secundum quid; ergo hic modus dicendi quo dicimus accidens non ens, scilicet non ens simpliciter, sed ens, secundum quid, non tollit unitatem conceptus in ipsa analogia attributionis; sicut neq; in analogia proportionis; in qua cōstitetur unitatē conceptus.

Dicendum igitur est hunc defectum predicationis entis ex analogia attributionis oriri; nam vbi est sola analogia proportionis, est simpliciter communis predicationis, vt primū & persona de ijs

A de quibus prædicantur, cōmuniter dicuntur, & simpliciter: sed tamē defectus iste qui oritur ab analogia attributionis, etiā in analogia proportionis inuenitur quādo vtraq; analogia cōiuncta est. Neque nomen idē analogum duabus analogijs, propter illas subijcitur duobus conceptibus; sed in vno & eodem conceptu exercetur, & cernitur duplex genus analogiæ; vt in conceptu vno & eodē entis est analogia attributionis & proportionis. Reflexi verò ad eundē conceptum entis meditamur duas analogias duobus conceptibus nō duobus conceptibus entis, sed duobus conceptibus representantibus analogias duas, quæ in diuersis cōparationibus, & cōsiderationibus discernuntur: nominis autē entis conceptus est vnus & idem; in quo analogia est duplex. Quare existente conceptu vno entis, quod accidens sit ens vel nō sit ens, in vtraq; analogia siue attributionis, siue proportionis eodem modo explicandū est: accidens enim est verē & formaliter ens, & nō sola denominatione extrinseca; aliās etiam in analogia proportionis nō esset ens, vt probatum est; sed tamen non est ens simpliciter. At verò quæ sūt analogia rebus diuinis & creatis, simpliciter sunt vtriusq; cōmunia, etiam si ibi sit aliqua analogia attributionis: quia vnū analogatū non definitur per aliud, & ideo res significata cōuenit vtriusque simpliciter. Sed hoc est singulare in attributione nominum diuinorum, vt postea docebimus.

Sunt ergo analogia quædā attributionis vnus conceptus; & quæ nō solo nomine, sed vno etiā conceptu sua analogata cōplectuntur; & a quibus licet ducere argumentū; & quæ significant aliquid cōmune multiplicabile neq; hæ sūt differentiæ inter hæc analogia attributionis, & ea quæ sūt proportionis, vt Th. Caiet. vult: licet verū sit, quod in his analogijs attributionis vnus conceptus sēper inuenitur coniuncta analogia proportionis, vt explicatum est.

Aliud est quod affirmat Caiet. eodē cap. 2. analogum scilicet attributionis significare primum suum significatū distincte, & nihil aliud significare: sed præterea significare habitudinem sui significati distincte; & alias habitudines ad illud confusè. Verbi gratia, sanum significat solam sanitatem, & præterea significat

Etiā in analogia proport. inuenitur, quādo vtraque cōiuncta est.

Ens propter duas analogias nō subijcitur duobus conceptibus entis, sed vni.

Ad hūc reflexi formamus duarū analogiarum duos conceptus.

Ipse ens, vnus est conceptus in quo exercetur & cernitur duplex analogia.

3. & veratē. In vtraque analogia accidens est formaliter ens secundum quid, & nō ēs simpliciter.

Quæ sūt analogia diuinis & creatis, simpliciter sunt vtriusque cōmunia. Ratio.

9. 1. Asserti, 4. partibus totidem dicta opposita.

10. Caietani 2. Assertum. 1. Eius pars Analog. attrib. solū significare suū 1. significatū distincte.

2. pars. Pro vtraq; exemplū sani.

Pro vtraq; p. exemplum sani-
mal in quo est, quam significat distinctè,
est enim propria habitudo formæ signi-
ficatæ per nomen, Cætera autem quæ di-
cuntur sana, habent suas habitudines ad
sanitatem, pomum habitudinem causæ,
& vrina habitudinem effectus, vel signi;
has ergo habitudines nomen, sanū, sig-
nificat confusè.

II.
Improbatur
quoad I. p.
Sequeretur sa-
num esse vni-
uocum.
A significa-
to formali su-
mitur vni uoc.
Esset vni uo-
cum et si signifi-
caret plures ha-
bitudines ad sa-
nitatē, ex ipso
Caictan.
Saltē sequere-
tur sanū animal
& sanū pomum
differre sicut de
nominatiua,
seu sanū vt sig-
nificat vtrūq;
esse denomina-
tiuum.
Sanum esse
æquiuocū aut
analogum pro-
batur euiden-
ter.

In analogis plu-
riū conceptuū
non significa-
tur vni nūme-
ro negatiue,
nec vna forma
cum diuersis
respectibus: sed
plura pluribus
conceptibus.
Exemplū.
Canē celestē
& marinū
& terrestrenū
dicimus canes
tres.
Pomum & ani-

Hoc igitur secundum est, quod in Ca-
ictano improbemus, scilicet quod ana-
logum attributionis significet vñ tan-
tum, videlicet principale significatū dū-
taxat; verbi gratia, quod hoc nomen, sa-
num, solā sanitatem significet. Hoc au-
tem apparet esse falsum: nam si hoc no-
men, sanum, solam sanitatem significa-
ret, esset vniuocū; à significato enim for-
mali sumitur vniuocatio; nam et si signi-
ficaret respectus plures ad sanitatē, esset
vniuocū, vt postea ipse Caictanus disse-
rit: aut saltē sanū animal & sanū pomū
differrent, sicut denominatiua, scilicet
non differrent formā significatā, sed ha-
bitudine ad formā vt sanū & sanitas; no-
men autē, sanū, vt significat animal sa-
nū & pomū sanū, denominatiuum non
est, cum sit nomen idem; denominatiua
autem sunt nomina plura. Neq; dubiū
est, sanum æquiuocū esse, aut analogum:
& probatur euidenter; cum enim audio
pomū esse sanū, aliquo conceptu intel-
lectum informo; ille autē conceptus qui
respondet nomini sanū, non est concep-
tus formalis sanitatis; intelligerē enim
pomū habere in se sanitatē; ergo est cō-
ceptus alius, siue simplex, siue duo con-
ceptus, quo aut quibus intelligo pomū
esse causam sanitatis: sanum autem, &
causa sanitatis diuersi cōceptus sunt; &
vtriq; cōceptui subijcitur idem nomen,
sanū: ergo hoc nomen, sanum, non signi-
ficat solam sanitatem. Quare in ijs ana-
logis quæ habent plures conceptus, nō
significatur vñ numero negatiue, nec
significatur vna forma cū diuersis res-
pectibus, v. g. vna sanitas, vt Caict. vult; sed
potiūs significatur plura plurib' cōcepti-
b', quæ vno nomine nō possūt numerari:
sicut enim canē celestē, & marinū, & ter-
restre, non dicimus canes tres; quia no-
men, canis, in tota amplitudine signifi-
cationis nō significat vñ vno & eodem
nomine numerabile; ita pomum & ani-
mal non dicimus duo sana, quia sanum
non significat vñ quid, quod possimus

A numerare eodem nomine sanum, sed sig-
nificat sanitatem, & causam sanita-
tis duobus conceptibus. Sunt ergo plu-
ra significata nominis analogi, etiam e-
ius quod est per attributionem; & non
vnum tantum, vt Caictanus credit.
Tertium quoque assertum refuta-
mus, quod analogum attributionis sig-
nificet illos respectus, qui in attributio-
ne cernuntur, etiam eos quibus cætera
dicuntur ad vnum, & hoc idem videtur
refutare idem Caictanus cap. 3. quia
(inquit) esset nomen vniuocum, scilicet
ex ea parte qua istos respectus significa-
ret; relatio enim siue respectus saltem
in rebus relationibus vniuocum est.
Sed nos longè diuersa ratione impug-
namus Caictanum: asserimus enim il-
los respectus quibus dignoscitur analo-
gia attributionis, non esse res significa-
tas per nomen; licet aliquando accidat
aliquem istorum conceptum siue rela-
tionem aliquam ex istis per nomen sig-
nificari. Nomē enim, ens, significat sub-
stantiam sine respectu ad accidens, qui
tamen respectus consideratur in analo-
gia; in quacunque enim comparatione
sunt duo extrema relata siue collata: &
significatur accidens cum respectu ad
substantiam; sed nō significatur ipse res-
pectus ad substantiam; sed res absoluta,
scilicet accidens cum respectu siue rela-
tione in obliquo, vt lib. 3. edocuimus.
Nomen verò, sanum, significat sanitatē
in animante, sed non significat ipsam re-
lationem sanitatis ad animantem: & sig-
nificat in pomo qualitatem, qua natū est
ad sanitatem conferendam. Et in pulsu
hoc idem nomen significat relationem
rationis, scilicet significat ipsum indicium
sanitatis; quæ est propria relatio quæ in
analogia consideratur, qua pulsus dici-
tur sanus, id est sanitatis index. Sed sūt
pleraque alia analogia attributionis in
quibus non hoc accidit, vt relatio ad
vñ principale significetur per nomen
analogū. Nulla ergo necessitas inest no-
mini analogo, vt significet relationes in
quibus cernatur analogia; sed significat
res ipsas quas mente apprehēdimus au-
dito nomine: & analogam quidem attri-
butionis, saltem in rebus creatis, signi-
ficat sua analogata cū quadam relatio-
ne: hoc enim attributio ipsa designat:
sed non necessariò significat ipsam re-
lationem, vt ostendimus.

mal non dici-
mus duo sana.
3. Assertum est
2. asserti p. 2.
Contra illud
ratio ipsius
Caictan.
Relatio saltem
in rebus, v-
niuocum est.
Alia ratio.
Res, ectus qui-
bus dignosci-
tur analogia
attrib. nō sunt
res significatæ
per nomen: li-
cēt aliquis ali-
quando signif.
1. Exemplū
entis.
Non signi-
ficat respectū.
Significat ac-
cides cum res-
pectu in obli-
quo, vt lib. 3. c.
I. p. 1. n. 2.
2. Exemplum
sani.
In pulsu signi-
ficat relationē
rationis, sc. in-
diciū sanitatis
Pleraq; alia a-
nalogia attrib.
nō significant
relationem ad
vñum princi-
pale.
Analogum at-
trib. saltem in
creatis, signifi-
cat sua analog-
ata cum rela-
tione.

13. Coroll. In analogatis minus principalibus relatio ad principale analogatum, indicatur tamen in obliquo; quia verbi gratia, qualitas potest ad salutem conferendam conducens, quæ significatur nomine sani, non potest percipi sine ordine ad sanitatem; & hoc forte voluit Caietanus. Similiter cum leo dicitur de homine forti, quæ est analogia proportionis, nomen, leo, non significat fortem per conceptum leonis, sed per conceptum fortis; qui tamen conceptus non solum fortem declarat, sed fortem ut leonem, sic ut propter proportionem respiciat leonem; cum enim hominem appellamus leonem, intelligimus fortem ut leonem: in qua intelligentia cernitur proportio. Diuersis tamen conceptibus, hoc nomen, leo, significat animal istud, & fortem. Quod autem audito nomine leonis, ille conceptus, fortis, leonem respiciat, videtur experimento constare; ita enim fortem intelligimus, de leone simul aliquid cogitantes; neque enim intelligimus simpliciter fortem, sed quasi leonem fortem; & ita est venustas in tropo. Siue igitur hæc allusiones vno conceptu in mente efficiantur, siue pluribus conceptibus, illud certum est nomina ista analogia non vnum significare, sed plura pluribus conceptibus.

1. Exemplum in analog. attrib. Hæc forte mens Caiet. 2. Exemplum in analogia proport. Cum hominem appellamus leonem intelligimus fortem ut leonem.

14. De vnitatem conceptus entis. 1. Sentent. Caietani. à se dissidens in 1. p. 2. asserti & in 1. p. 1. asserti applicata ad ens.

15. Huius sentent. 1. assertum. Plures esse conceptus entis taliter quod singulis conceptibus contineantur omnia entia; scilicet vnum aliquod genus, v. g. substantia, distinctum, & aliqua confusum.

2. assertum simile de quantitate.

In analogatis ergo minus principalibus licet non significetur relatio ad principale analogatum, indicatur tamen in obliquo; quia verbi gratia, qualitas potest ad salutem conferendam conducens, quæ significatur nomine sani, non potest percipi sine ordine ad sanitatem; & hoc forte voluit Caietanus. Similiter cum leo dicitur de homine forti, quæ est analogia proportionis, nomen, leo, non significat fortem per conceptum leonis, sed per conceptum fortis; qui tamen conceptus non solum fortem declarat, sed fortem ut leonem, sic ut propter proportionem respiciat leonem; cum enim hominem appellamus leonem, intelligimus fortem ut leonem: in qua intelligentia cernitur proportio. Diuersis tamen conceptibus, hoc nomen, leo, significat animal istud, & fortem. Quod autem audito nomine leonis, ille conceptus, fortis, leonem respiciat, videtur experimento constare; ita enim fortem intelligimus, de leone simul aliquid cogitantes; neque enim intelligimus simpliciter fortem, sed quasi leonem fortem; & ita est venustas in tropo. Siue igitur hæc allusiones vno conceptu in mente efficiantur, siue pluribus conceptibus, illud certum est nomina ista analogia non vnum significare, sed plura pluribus conceptibus.

Verum ut veniamus ad vnitatem conceptus entis, miror sane Caietani in hac quaestione nunquam sibi consentientem; nam cum asserat analogum attributionis vnum tantum significare, & nomen ens esse analogum attributionis; consequens erat ut diceret nominis istius esse vnum conceptum, sicut & vnum significatum. Negat hoc tamen, & asseuerat nomen entis non vni conceptui subijci, sed pluribus, eodem tractatu, cap. 2. & 6.

Præterea id quod magis admirandum est, plures conceptus attribuit nomini entis, ad eum modum ut singulis conceptibus contineantur omnia entia: verbi gratia, in conceptu entis quo distinctè representatur substantia, ait confusè representari omnia accidentia; & in alio conceptu quo distinctè representatur quantitas, ait representari confusè substantiam cum alijs accidentibus; & ita partitè distribuit nomen entis per conceptus singulorum generum, ut illius generis sit singulatim distinctus conceptus qui est cæterorum confusus.

A Addit, præter hos conceptus nullum alium conceptum esse entis quasi commune; & (id quod consequens est) affirmat nullam esse abstractionem entis, de qua re disputabimus.

Contra quam sententiam Francisc. Ferrar. videtur obiecit Caietano, quod euerteret vnum conceptum entis quem posuerat lib. de ente & essentia.

Respondet autem Thom. Caietanus, rem obscuram obscurioribus declarans. Ait enim analogum duobus modis posse intelligendo comprehendere; primum ut intelligamus res ipsas quæ fundant analogiam, & ita intelligimus vnum analogum conceptu distincto, & cætera confusè duntaxat ut dictum est. Alio modo intelligimus non tam res, quam ipsam rem analogiam; & hæc intelligentia fundatur in ipso nostro modo intelligendi. Exemplum primi sit os, quod analogicè dicitur de osse animantis terrestri, & de spina. Itaque vno conceptu intelligimus os ut sustinet carnem, & siue ut intelligimus spinam piscis quæ eius carnem sustinet; & ita res distinctas consideramus vno conceptu secundum quod in analogia conveniunt; scilicet secundum quod sustinere carnem inuenitur in vtroque. Exemplum secundi, hoc nomen sustinens carnem, quod convenit osi & spinæ; & est ipsa analogia in vtroque fundata. Et in vtroque exemplo conceptus analogi est imperfectus, & non distinctus: in primo exemplo est imperfectus conceptus ossis, quia significat distinctè os, confusè verò spinam. In secundo exemplo est conceptus imperfectus, quia ipse conceptus si explicetur, est simul conceptus ossis & spinæ. Ex quibus colligitur quod in vtroque exemplo conceptus analogi perfectus, distinctus, & adequatus non est vnus sed plures; conceptus autem imperfectus, in adequatus, & confusus potest esse vnus. Et ita concordat suas opinioniones, quod lib. de ente & essentia dixerit entis esse conceptum vnum, scilicet imperfectum: & in lib. de analogia non esse conceptum vnum, scilicet perfectum & adequatum.

C Ex quibus colligitur quod in vtroque exemplo conceptus analogi perfectus, distinctus, & adequatus non est vnus sed plures; conceptus autem imperfectus, in adequatus, & confusus potest esse vnus. Et ita concordat suas opinioniones, quod lib. de ente & essentia dixerit entis esse conceptum vnum, scilicet imperfectum: & in lib. de analogia non esse conceptum vnum, scilicet perfectum & adequatum.

D Ex qua doctrina esto vera sit aut falsa, hoc solum colligimus, quod Caietani nomini entis attribuit vnum conceptum imperfectum. Sed hoc quoque non concordat cum doctrina eius. Nam in hoc tractatu

16. Assertum. nullum esse alium conceptum entis quasi commune nullamque abstractionem.

17. Obiectio Ferrar. contra Caiet.

18. Respons. Caietani. Analogum vel esse res quæ fundant analogiam vel analogiam ipsarum rerum.

Exemplum primi, os.

Exemplum secundi, sustinens carnem.

Docet in vtroque exemplo conceptum analogi esse imperfectum & non distinctum.

Colligit in vtroque exemplo conceptum perfectum, distinctum & adequatum non esse vnum imperfectum confusum, & inadequatum, potest esse vnum.

Hinc ad obiectionem.

19. Pugnabitur contra entis attributionem conceptum imperfectum vnum cum assertis, n. 15. Ostenditur.

tractatu de analogia, vt modò commemorauimus, enumerat nominis entis, plures conceptus imperfectos, vtpotè qui singulatim repræsentant vnum distinctè, & alia còfusò. Et affirmat præter hos conceptus nullum esse alium conceptum communem entis: ergo conceptus communis entis etiam imperfectus, non est vnus, sed plures sunt.

Prætermisâ igitur dictorum discrepantiâ, ipsa asserta expendenda sunt. Et primum assertum quòd conceptus entis repræsentet substantiam distinctè, & accidentia confusò, falsitatis euidentissimè conuincitur. Eius enim & substantia nomina sunt non synonyma, sed diuersæ significationis, cum nomè, ens, sit magis commune, vt liquet: quare neque conceptus vtriusque nominis est idem sed diuersus. Ille ergo conceptus nominis entis à Caietano excogitatus, qui distinctè repræsentat substantiam, & accidentia confusò, aliqua ratione differt à conceptu substantiæ proprio; ergo præter substantiam quam significat distinctè, aliquid amplius significat distinctè, & non solum confusò. Probatur còsequentiâ manifestè, quia id quod est confusum in conceptu, continetur in eo quod est distinctum; vt animal & rationale continetur in homine: sed nomen entis & còceptus entis quem ponit Caietanus, significat aliquid confusò, quod non significat nomen & conceptus substantiæ: ergo in ipso significato distincto vtriusque nominis scilicèt entis & substantiæ est aliquod discrimen, quod Caietanus nullum assignat.

Et ille quidem non discernit significata distincta istorum nominum substantiæ & entis: quod tamen oportuit facere, siquidem conceptus non est idem cū non sint synonyma; sed duntaxat reddit rationem ob quam conceptus ille entis repræsentans substantiam distinctè, repræsentet accidentia confusò; quia scilicèt conueniunt in quadam proportione.

Hoc tamen argumentum futile est valdè: nam etsi hæc sint aliqua proportione conuincta; non tamen sequitur vt còceptus vnus cetera repræsentet: vniuocata enim non solum proportione, sed similitudine perfecta coniuncta sūt; & tamen conceptus vnus non repræsentat cetera, vt conceptus hominis nō

A repræsentat leonem: si enim ipsa proportio significaretur per nomen & conceptum, possent simul res plures in eo repræsentari, quatenus proportione sūt vnum; sed illud nomen non esset conceptus vnus aut alterius rei; sed esset nomen ipsius proportionis, quod nomè repræsentaret ipsam proportionē. Quâ ob causam antea docuimus, relationes quæ cernuntur in analogia, non significari per nomen.

Post hæc quòd conceptus substantiæ confusò significat cetera accidentia, explicandum est: est enim confusus conceptus potentialis, qui est vniuersalis continens in sua confusione particularia; & est conceptus confusus actualis, quod est definitum continens confusò partes definitionis: neutro autem modo conceptus substantiæ confusò continet accidentia; cum neque per accidentia diuidatur vt quid commune, neque vt definitum per illa definiatur: ergo nihil ad rem est confusio illa conceptus substantiæ, qua non ostenditur ens esse commune omni enti.

Deindè substantia cum sit prius cognitione quàm accidens, non includit accidentia etiam relatione aliqua obliqua; & primum analogatum quod non pendet à posterioribus, non explicatur per ordinem ad illa: ergo còceptus substantiæ distinctus etiam in obliquo non indicat accidentia. Prætereâ etsi Caietano daremus còceptum substantiæ, qui habitudine aliqua repræsentaret cetera accidentia, nihil hoc faceret ad analogiam: Nam ens illo conceptu non posset prædicari de accidentibus: accidens enim non est substantia quocūque modo cognita, sed est ens distinctum à substantia: erit ergo ens æquiuocè & solo nomine, sicut pomum solo nomine est sanum; quod nullus dixerit, qui sit particeps philosophiæ. Et confirmatur, quia si conceptus quantitatis distinctus qui sit confusus cæterorum, est quoque conceptus entis, vt Caietanus vult; & ens isto conceptu non potest prædicari de alijs, sed de sola quantitate: & idem dicendum de còceptu qualitatis, relationis, & cæterorum: certè ens nullo conceptu commune est omnibus entibus; nisi sola voce commune; vtpotè nulla ratione communi prædicabile de multis: quod etiam Caietanus confiteretur in

Exemplum vniuocatorum

23.

2. Confutatio Conceptus còfusus, vel potèntialis, scil. vniuersalis, vel actualis, sc. definiti.

Neutro modo conceptus substantiæ continet confusè accidentia.

24.

3. Confutatio. 1. Analogatum quod non pèdet à posterioribus non explicatur per ordinem ad illa.

4. Confutatio.

Etsi daretur is conceptus substantiæ, nihil id faceret ad analogiâ, cum accidens non sit ens illo còceptu, seu non sit substantia. Confirm.

Ex 1. sequitur 3. assertum. sc. ens sola voce commune esse omnibus entibus.

Ex ijs assertis inferitur conceptum còmunè entis etiam imperfectum non esse vnū, sed plures.

20.

1. Asserti. 1. Confutatio eadem.

Ens & substantia sunt nomina diuersæ significationis, quare conceptus distinctus vtriusque est diuersus.

Còceptus entis què ponit Caiet. præter substantiâ significat aliquid etiâ distinctè, si còfusè illud significat.

Id quod est còfusum in còceptu, continetur in eo quod est distinctū.

21.

Caiet. debet discernere significata distincta substantiæ, & entis.

Eius fund. pro 1. asserto.

21.

Futile ostenditur. Ex proportione aliquorum non sequitur quòd còceptus vnus cetera repræsentet.

5. Confutatio.

co tractatu, negans omnem abstractionem entis, ut dicemus. Denique arguitur contra conceptum istum entis sic acceptum; ens enim nomen est commune non solum substantiæ & accidenti, sed partibus quoque substantiæ, quæ simpliciter non sunt substantiæ; sicut accidentia non sunt entia: est etiam commune Deo & rebus creatis. Alius ergo conceptus entis præcipuus meditandus est, qui sit conceptus distinctus significati principalis; cæterorum autem confusus. Quod si Deus est principale significatum entis, cõceptus entis proprius, erit conceptus Dei distinctus, & cæterorum confusus; quod nullam habet verisimilitudinem; neque enim singula opus est confutare: quod si Deus non est principale significatum entis, quod tandem illud erit? non erit ens creatum, quia hoc est commune substantiæ, & accidenti; Caietanus autem negat nomine entis significari aliquid commune illis: est ergo principale significatum entis in sua amplitudine, substantia creata distinctè cum quodam respectu confuso ad Deum & ad accidentia: quod peræque dissimile vero est, & rationi dissentaneum; aliàs Deus non erit ens simpliciter, sed per attributionem ad substantiam creatam: & quod est primus ens, non erit simpliciter ens.

Sequitur conceptum entis proprium esse conceptum Dei distinctum, & cæterorum confusum.

Substantia creata non est principale significatum entis, aliàs Deus non esset ens simpliciter, sed per attributionem ad creatam substantiam.

25. Responf.

Contra, inferatur intentum, sc. esse unum cõceptum entis.

26. 2. Assertum simile primo.

Potest tamen responderi pro Caietano eam analogiam entis ut est commune Deo & creatis non esse attributionis, sed proportionis: aut saltem esse cuiusdam attributionis peculiaris in qua non seruantur leges aliorum analogorum attributionis, ut parte vltima cap. elucidabimus. Sed nihilominus colligitur, ens, ut est commune Deo & creatis, habere conceptum unum, qui non representet unum analogatum distinctè, & aliud confusè: sed quod representet vtrumque confusè sub aliqua ratione communi. Nihil ergo prohibet hoc ipsum affirmare de ente ut est commune substantiæ, & accidenti, scilicet quod non significet substantiam distinctè, & cætera accidentia confusè; sed omnia hæc confusè, sub vna ratione communi entis.

Ad secundum pronunciatum Caietani accedimus asserentis conceptum quoque quantitatis distinctum in quo continentur cætera res confusè, esse con-

A ceptum entis. Et hoc quoque falsum esse commonstramus.

Nam audito nomine entis omnes informamus intellectum eodem conceptu entis; vel ergo iste conceptus in omnibus nobis est conceptus substantiæ, aut in omnibus est qualitatis, aut quantitatis. Dices, in omnibus esse conceptum substantiæ, quia est analogum attributionis in quo primum analogatum significatur distinctè. Contra; ergo conceptus entis est vnus, siquidem apud omnes idem est. Deinde conceptus qualitatis, quatenus qualitas ens est, est etiam conceptus entis, & eadem proportione significat substantiam & cætera, ut Caietanus docet; ergo ut sic, est primum analogatum quod cætera continet; ergo singula analogata sunt prima, quod non potest intelligi; fieri ergo non potest ut singula entia in suo conceptu distincto, contineant omnia confusè; aliàs singula analogata essent prima, quæ alia in suo conceptu distincto continerent confusè. Hoc autem est impossibile: quamuis enim primum analogatum contineret omnia quæ pendent ab illo, & omnia quæ pendent ab illo continerent ipsum primum analogatum; non tamen posteriora analogata inter se comparata continerent se ipsa inuicem; cum à se inuicem non pendeant: non ergo conceptus singulorum, est conceptus omnium.

Falsum est ergo quod Caietanus docet singularum rerum conceptus, esse conceptus proprios entis; & nullum præter illos esse conceptum entis; sed concedendus est proprius cõceptus communis; qui non sit proprius alicuius entis, ut ille vult; sed communis omnibus, & nulli proprius. Præterea in analogia proportionis, in qua Caietanus ait, omnes conceptus esse æquè distinctos, quia non est analogatum primum ad quod referantur; efficitur ut audito nomine analogo non idem conceptus sit apud omnes, sicut etiã accidit in æquiuocis: nam audito hoc nomine, principium, si nullus est conceptus communis omnibus principijs, sed sunt plures conceptus, & nullus illorum est præcipuus, siquidem non est ibi analogia attributionis; nulla ratio efficit, ut vnus potius conceptus quam alium audito hoc nomine habeamus in mente: sed erunt in diuersis ijs qui audiunt diuersi conceptus nominis eiusdem.

D

27. 1. Refutatio. In omnibus est idem conceptus entis.

Responf.

Contra, inferatur intentum, sc. esse vnus cõceptum entis 2. Refutatio

Sequitur singula analogata esse prima.

Posteriora analogata saltem se inuicem non continerent, cum à se inuicem non pendeant.

3. Refutatio efficax.

Sequitur etiã analogata proportionis non habere certum conceptum apud omnes, ac proinde in definiendo, & arguendo esse reijcienda, sicut æquiuoca.

eiusdem. Ergo analogia proportionis non poterunt definiri: quæ enim nomina distinctis conceptibus subiecta sunt, non sunt apta rebus definiendis. Quare analogia proportionis, quæ sunt maximè recipienda in definiendo, & arguendo, ut ipse Caietanus rectè docet, essent rejicienda; siquidem non habent certum conceptum apud omnes. Et hoc est per ualidum argumentum contra opinionem Caietani.

A nomina, & demonstrationes essent sophisticæ.

At verò in responsione, quam Caietanus reddidit Ferrariensi adhibito exemplo ossis & sustinentis carnem, videtur addere, his dictis alium nouum conceptum entis; non illum quo intelliguntur res ipsæ fundantes analogiam; nam de eo conceptu quo res ipsæ intelliguntur, hætenus disputatum est: sed alterum conceptum nouum, quo intelligitur analogia fundata in rebus; & hunc conceptum esse communem rebus ipsis & confusione; & rem significatam esse communem; ut in exemplo ossis, si loco ossis ponamus aliud nomen quod significet sustinens carnes. Ego verò miror quàm subtilitè ac solertè in istis rebus Caietanus hallucinatus sit. Nam hic conceptus sustinentis carnem, iam non est conceptus ossis, sed est conceptus causæ; sustinere enim carnes causam significat: imò neque est conceptus analogiæ; conceptus enim analogiæ est conceptus cuiusdam relationis, quæ dicitur analogiæ: est tamen conceptus fundans analogiam; quia analogia inter os & spinam fundatur in hoc, quod utrumque sustinet carnem. Sed iste conceptus in quo fundatur analogia, non est analogus: sustinere enim carnes uniuocum est ossi & spinæ.

B Præterea etsi Caietanus excogitauerit illud nomen in osse & spina commune; nihil adhuc inuentum est quod significetur commune substantiæ & accidenti, nisi ipsum ens. Nam si dicas utrumque sustinere esse: hoc ipsum est esse ens. Sed quod sufficit ad totum hoc improbandum illud est, quod ponat Caietanus duos conceptus entis, alterum rerum, alterum analogiæ. Nam si iste conceptus analogiæ est unus conceptus entis, de ipso nos omnes disputamus, alterum omninò non nouimus. Si verò non est conceptus entis, sed relationis cuiusquam, nihil ad rem est; neque conceptus entis dicendus est; siquidem hoc nomen, ens, non est impositum ad significandum, nisi ens. Confirmandum est ergo id quod dixerat libr. de ente, & essentia, scilicet eas habere conceptum communem & confusum in quo res ipsæ continentur: & nullum esse conceptum entis, quem ponit tractatu de analogia. Et cessat omnis questio.

C Hæc igitur quæ à Caietano quasi diuinando potuimus percipere; non sola

29.
Respons.
Caietani.
tradita n. 18. ad
dit alium nouum
conceptum entis,
communem, sc. ipsius
analogiæ rerum.

Improbatur 1.

Conceptus analogiæ, est conceptus relationis.

Conceptus sustinentis carnem est conceptus fundans analogiam.

Hic non est analogus.

Improbatur 2.

Solutio refellitur.

Improbatur 3.

Conceptus analogiæ si non est entis, sed relationis, non est ad rem.

Vera sent.
Caiet. alibi.
Ens habet communem & confusum conceptum in quo continentur res.

30.

obscuri-

28.
3. Assertum.

Confutatur 1.

In hac substantia est ens, si idem de eodem enuncio, utrumque est synonymum, aut ens æquiuocum.

Si aliud, conceptus sunt distincti.

Confutatur 2.

Nomen, ens, aptum est argumentationi & uniuersali propositioni. Secus si diuersis conceptibus subijceretur.

Ostenditur exemplo in argum.

N. 8. & 27.

T. Thom.

Illud tertium quod affirmat præter istos conceptus distinctos, nullum esse alium conceptum entis, nulla vi defendi potest aut propugnari: cum enim enuncio substantiam esse ens, vel idem de eodem enuncio, vel aliud: si idem, synonyma sunt, quod falsum esse liquet; aut certè ens est nomen æquiuocum; ut cum enuncio canem terrestrem esse canem, idem dico de eodem, & diuersis quidem nominibus non synonymis, sed tamen altero uniuoco, altero æquiuoco; ergo si ens dicitur de substantia ut idem de eodem, vel hæc sunt synonyma, vel alterum æquiuocum est: quod si non idem de eodem enuncio, neque utrorumque synonymis aut æquiuocis; necesse est conceptus esse distinctos, alterum nominis entis, alterum nominis substantiæ. Præterea nomen, ens, aptum est argumentationi, & uniuersali enunciationi: dicimus enim omnino ens esse verum aut bonum: quod si nomen, ens, diuersis conceptibus subijcitur, nulli argumentationi, aut enunciationi uniuersali conficiendæ aptum est: ostendo rem ipsam exemplo, & propono argumentum; Omne ens est unum, si nomine entis concipias substantiam; tunc procedo, accidens est ens; ergo est unum. Argumentum est in quatuor terminis, scilicet, substantia, accidens, ens, unum; nam in minori propositione cum dico, Accidens est ens, non intelligitur quod accidens sit substantia: itaque si ex nomine entis non oritur conceptus tertius, qui neque sit substantiæ, neque accidentis; absque dubio nulla est abstractio arguentibus idonea. Quod autem conceptus entis sit communis, iam supra probatum est; est ergo tertius, scilicet distinctus à conceptu substantiæ, & accidentis. Et hoc ipsum indicat S. Thomas, q. 2. de potent. art. 7. probans hæc nomina non esse purè æquiuoca, quia aliàs nihil nouissemus de Deo, nisi uana

Notandum.

31.
2. Sent.
Ferrariensis.
1. A. Tertium cōsonu u Caiet. vt n. 12.
Sanum in po mo non signi ficare causam sanitatis, sed ha bitudinem ad sanitatem.

Contra
S. Thomae
2. Afferunt cōsonū Caiet. vt n. 15.
1. Pars
Conceptus en tis perfectos el se plures.

Refutata est n. 8. 27. & 28.
Quoad 2. p. imitatur Caiet. in respō. n. 18. dum explicat conceptū en tis imperfectū.
Attribuit eti vnum solum conceptum cōmunē imper fectum, quate nūs est id quod fundat esse.

Non disidet à se ipso, vt Caiet. n. 19.

Huius: afferit 2. pars
Improbatur.

Ex ea sequitur ens esse nomē æquiuocum.

Caiet. hoc effugiens inci dit in asserta, n. 15.

32.
Aliud assertū *Caietani.*

obscuritate displicent, sed à vero etiam A abhorrentia iudicamus. Atque equidē semper inuiti Caietano contraimus; à quo tam multa doctē, argutissimēque tradita didiscimus: sed officij nostri est à falsis absterere addiscentes.

Franciscus Ferrar. lib. 1. contra gent. cap. 54 simile sentit ijs quæ improba uimus in Caietano: docet enim hoc no men, sanum, non significare in pomo causam sanitatis, sed habitudinem ad sanitatem: contradicēte S. Thoma ibi dem, ac docente prius, sanum, dici de pomo, vt de causa sanitatis secundum ordinem rerum; vbi apertē insinuat no men, sanum, in pomo significare causam siue facultatem sanandi; non verò an tlogicos respectus, vt Ferrar. cum Caietano vult. Docet præterea Ferrar. con ceptus entis perfectos plures esse, scilicet substantiæ, quantitatis, qualitatis. Quod antea cōmicimus haud dubiè falsitatis. Imitatur etiā Caietanū in illa ana logia duplici, quam declarauit exemplo ossis: dixit enim os vt sustinens carnem imperfectē declarare naturam ossis; & illum conceptum ossis, vt sustinentis carnem esse imperfectum & communē ossi, & spinæ; hanc eandem doctrinam imitatur Ferrar. attribuens enti con ceptum communem imperfectum, qua tenūs ens est id quod fundat esse non explicando naturam substantiæ, aut ac cidentis. Sed tamen Ferrar. hunc solum conceptum imperfectum entis permit tit: perfectos autem plures, scilicet sub stantiæ, quantitatis, qualitatis, & ceterorum generum. Qua in re non discor dat à se ipso, vt Caietanum à se se dis sentientem superius ostendimus. Sed aliās errat maximē: quia si conceptus substantiæ quem declarat nomen, ens, non sit simul imperfectus cōceptus alio rum generum, vt Caietanus docet, con sequens est, vt absque vlla tergiversa tione ens sit nomen æquiuocum pluri bus cōceptibus adæquatis representā tibus res plures absque ordine inter se: quod Ferrar. non ponderauit. Caieta nus autem hoc effugiens argumentum incidit in aliud barathrum, excogitan do plures conceptus entis, quorum sin guli representarent vnum genus distin ctē, & cætera genera confusō. Hæc autē omnia fabulæ sunt, & somnia.

Perspiciat tamen ipse Caietanus se

se expedit à quæstione ista, concedens Entis concep tum quid no minis, esse vñ; quid rei, plu res.

Vbi considerandum, quo in loco vni tatem conceptus imperfecti entis clau dat per hoc, quod representantur in il lo conceptu plura vt similia sunt in hoc quod fundant esse, non explicatis na turis singulorum. Ipse autem concep tus imperfectus, est quid nominis apud Ferrar. siquidem est conceptus vnus, quem ille asserit in hoc nomine entis esse conceptum quid nominis, purā cō ceptum indicantem quid significet no men. Sed hinc nos arripimus veræ sen tentiæ confirmationem. Nam hic con ceptus, quem ille vocat quid nominis, est proprius conceptus entis, & adæqua tus: conceptus enim substantiæ, quanti tatis, & qualitatis sunt enti inadæquati; cum nomen ens adæquet illos omnes simul, & à nullo illorum singulati n adæ quetur: neque enim opus est vt concep tus adæquatus explicet distinctē natu ram singulorum, quæ in conceptu com muni continentur: vt conceptus animæ tis non explicat naturam hominis, aut leonis: ita & conceptus entis quem Fer rar. nobis permittit, non explicat natu ram substantiæ, aut accidentis; sed non ideò non est adæquatus. Sponte igitur cæcotiunt Doctores isti clarissimi in lu ce meridiana.

Et hoc ipsum probatur, quod aliquis sit conceptus entis primus, & adæqua tus, & distinctus. Nam quodlibet nomē habet adæquatum conceptum vel vnū, vel plures; adæquatus enim conceptus nominis est, qui nomini in significando adæquatur; nomen autem significat res medio conceptu; & ita conceptus est ip sa ratio nominis, seu medium formale, quod necesse est esse adæquatum. Itaq; aliud est, rem esse adæquatam concep tui, & aliud conceptum esse adæquatum nomini: contingit enim non intelligere rem ita perfectē vt illa est, & ita cōcep tus non adæquatur rei; sed non contin git rem nominare, nisi vt concipimus; & ita conceptus est adæquatus nomini: verbi gratia Deitati non adæquatur cō ceptus

Entis concep tum quid no minis, esse vñ; quid rei, plu res.

33.
2. Pars expen denda.

Prænot.
Conceptus im perfectus de quo n. 31. est quid nominis apud Ferrar. 2. Ostenditur. Hinc vera sēt. vt n. 29.
Probatur 1.

Ille concep tus est propri us entis, & adæ quatus: alij se substantiæ, & quætitatis, sunt ei inadæquati.

Non opus est vt conceptus adæquatus ex plicet distin ctē naturam singulorum in communi cō ceptu conten torum.

Exemplum.

34.
Probatur 2.
Quodlibet no men habet adæ quatum cōcep tum vel vnum vel plures.

Ratio.
Conceptus est ratio nominis seu mediū for male, quo me dio nomen sig nificat rem. Quin rei adæ quatus sit cor ceptus, adæqua tur nomini.

Ostenditur.
Exemplum Dei tatis.

Nomen, ens, si unum habet conceptum adaequatum, continet omnia analogata confusa.

2. Pars Improbatur. Conceptus imperfectus rei dicitur qui vel non explicat partes diuisionis in diuiso potentia contentas, vel partes definitionis actu in definito contentas. Substantia, & accidentia non sunt partes definitionis entis: unde nec continentur actu in conceptu entis: nec hic ex hoc cap. est imperfectus.

35. Sent. dat. 3. conceptus. Ex Ferrar. confusam unum distinctos plures. Ex Caietan. unum partim distinctum, partim confusum.

am satis confusata est. Intra eam, ens unum suis analogatis, & singularis esset analogum trium conceptuum.

36. & vera sent. n. 29 & 33. Ens habet unum conceptum apud omnes, eumque communem

ceptus noster, sed conceptui Deitatis ipsum nomen Deitatis adaequatur. Nomen ergo, ens, habet adaequatum conceptum, vel unum vel plures; si plures adaequatos equiuocum est, & non potest definiri; si unum adaequatum, in illo continentur omnia analogata confusa, & nullum distincte; est enim conceptus communis, in quo omnia conueniunt. Praeterea conceptus imperfectus rei dicitur, vel quia non explicat partes diuisionis, quae continentur in diuiso in quadam potentia, vel quia non explicat partes definitionis, quae iacent actu in definito: simplicem enim conceptum rei vel diuisione vel definitione explicamus. Et potest explicari definitione, quod diuisione non explicatur: sed substantia, & quantitas, & caetera accidentia, non sunt partes definitionis entis, ut liquet: ergo non continentur actu in conceptu entis; neque vero idcirco conceptus entis est imperfectus, quia non continet illa actu. Imo hac in re ita se habent analogata unius conceptus sicut & uniuoca, quia non explicatis partibus diuisionis, per definitionis partes declarantur.

Ex his duabus opinionibus quidam fecerunt tertiam; ponunt enim entis conceptus tres. Alium duntaxat confusum, & eum esse unum. Alios distinctos omnino, non unum, sed plures. Tertium conceptum partim distinctum, partim confusum. Primos duos conceptus accepere a Ferrar. ille enim, ut commemorauimus, agnoscit plures conceptus distinctos adaequatos & perfectos entis, & unum imperfectum inadaequatum & confusum. Tertium conceptum deproferunt ex Caietani officina, scilicet representantem unum genus distincte, & alia genera rerum confusa. Et hoc iterum arguere opus non est. Illud certe consequens est in hac 3. opinione, quod nomen entis omnibus suis analogatis, sit adhuc analogum trium conceptuum; & quod singula illorum representet tribus conceptibus. Et hoc quidem est opinionis miraculum, & portentum.

His igitur opinionibus debilitatis, certum esto, nomen entis unum habere conceptum apud omnes, eumque communem: quemadmodum ex doctrina S. Thomae loquendum erit.

Confirmatio.

A Quid conceptus entis sit unus, colligitur ex placitis Aristotelis, & S. Thomae, ut parte sequenti cap. commostrabimus. Eaque est sententia Ioannis Scoti qui ens putat esse uniuocum, ne dicam unius conceptus. Est etiam Thomistis receptissima, Ioan. Capreol. in 1. d. 2. q. 1. conclus. 1. & 9. Heru. quodlib. 2. q. 7. Paul. Sonein. 4. Metaph. q. 1. Dominic. Soto in sua logica, & est Doctoribus admodum communis.

PARS TERTIA.

Nomen, ens, non est uniuocum.

Ioan. Scotus in 1. d. 3. q. 1. & 3. & lib. 3. d. 8. q. 2. opinatur nomen ens, esse uniuocum: & omnia entia esse uniuocata hoc uno nomine. Et hoc idem arbitratur de nominibus attributorum, quae sunt Deo & creaturis communia, nempe quod sint etiam uniuoca.

Contra Scotum multi conantur ostendere ens non esse uniuocum. Hoc probant aliqui, quia ens esset genus; omne enim quod est simplex & uniuocum, est uniuersale; ens ergo si esset uniuocum, esset uniuersale; & cum non sit species, aut differentia, genus esset: quare decem genera quae conueniunt in ente, non essent summa genera; & Deus esset in genere; quia continetur conceptu entis: quod utrumque falsum est. Et quod ens non sit genus, testatur Aristot. 6. Topic. cap. 3. Huic argumento respondet Ioan. Scotus in 1. d. 8. q. 3. transcendetia non esse uniuersalia logica. Et quidem uideretur uerosimilis responsio. Nam & quidam sunt qui uniuersale decernunt esse uniuocum & definitum, ut transcendentia, & attributa excludant. Et quidem genera summa, quia non differunt differentijs, non sunt species entis, etsi ens uniuocum esset: attributa quoque negabunt esse genera, quia non sunt entia definita, quamuis sint uniuoca.

Thomas Caietanus de ente, & essentia, q. 3. probat ens non esse uniuocum, quia bis repeteretur in definitione: nam cum definitio hominem esse animal rationale; animal resolveretur usque ad ens, & rationale usque ad ens: est enim resolui apud Philosophos, explicari id quod est in conceptu usque ad ultimum. Sed neque hoc argumentum uehementer

37. Arist. S. Thom. Scotus.

Capreol. Heru. Sonein. Sot.

1. sent. Scot. Ens esse uniuocum.

Idem de nominibus attributorum Deo & creaturis communibus.

2. Contra Scot. ratio quorundam sequi ens esse genus.

Ens non est genus ex Arist. Responsio Scoti.

Transced. noel se uniuersalia. Uerosimilis ostenditur.

Ens licet uniuocum esset non habet in generibus summis differ. quibus contrahitur. Sic attributa

3. 2. Ratio Caiet.

Sequi ens repeti in definitione.

Resolui quid?

1. Respons.

Ens non pertinet ad aliquam definitionem quidditativam.

2. Respons. Res eadem non debet poni bis in definitione, quali explicat definitum.

Partes definitionis resolvendo, & utcumque explicando, non inveniuntur inveniuntur in singulis.

3. Respons. Scot.

Est verosimilis reuocatio. Sicut homo per albedinem est ens per accidens, ex S. Thom. ita per rationale est ens denominatum essentiali differentia.

3. Ratio aliorum sequi genera summa consistere duplici entitate.

Infirmatur.

Ens in modis intrinsicis sumorum generum est tineretur ex licate, ut commune est, inteligitur confuso.

Ens eodem conceptu clauditur in genere, & differentia, & tamen non duplicatur cum generis a differentia sola ratione discernitur.

ter vrget, tum quia ens non pertinet ad aliquam definitionem quidditativam, & essentialem; quae autem non definiuntur quidditative, definiuntur utcumque: tum maxime quia res eadem non debet poni bis in definitione, quasi explicans definitum. Quod si partes definitionis resolvatur non definiendo, sed utcumque explicando, nihil prohibet, in singulis partibus inveniuntur ens, & bis reperi in partibus distinctis, siue uniuocum sit, siue analogum. Ioannes Scotus aliter respondet, scilicet quod ens in ipso genere definiti inuenitur quidditative, in differentia autem denominative (ut ait) respectu ipsius definiti. Itaque homo per animal est quidditative ens, per rationale vero est denominative ens, sicut per albedinem est ens per accidens. Et est etiam verosimilis responsio, quae uis reuocatio Caietani: nam sicut per albedinem homo est ens per accidens, ut S. Thomas ait, ita per rationale, est ens denominatum essentiali differentia. Nec vero sequitur, quod haec varietas inueniatur in conceptu communi entis; sed quod conceptus communis entis possit cum his coaptari, ut secundum aliquid dicatur essentialiter, secundum aliquid denominative, imò accidentaliter, ut dicitur de Petro accidentaliter secundum albedinem.

Alij conantur idem probare, quia si ens esset uniuocum, singula genera summa constarent duplici entitate; quia si id, quod commune est omnibus generibus, est ens, oportet ut id quod est proprium, non sit ens; aliis idem esset commune & proprium: constant ergo singula genera duplici entitate, quod apparet falsum. Sed neque hoc argumentum firmum est, siquid enim valet, in illis rebus valet quae differunt proprijs differentijs; in ijs enim id quod est commune, non est proprium: genera vero summa distinguuntur modis intrinsicis, in quibus modis continetur ipsum ens explicatè, quod ut commune intelligitur confuso. Imò in speciebus sub genere quouis, ens continetur in genere, & in differentia; & tamen non duplicatur entitas: neque ad hoc refert quidquam quod ens sit uniuocum aut analogum, dummodò sit unius conceptus. Eodem enim conceptu clauditur in genere, & in differentia; & tamen non duplicatur, cum

A genus a differentia sola ratione discernitur.

Donique arguunt aliqui, quod accidens etiam quatenus est ens, habeat ad substantiam respectum quendam, quod in uniuocis non inuenitur. Sed & hoc explicandum erit; non nihil enim difficultatis nobis iniecit. Hoc tamen argumentum rectè explicat non esse ens uniuocum.

Aduertendum ergo est, siue ens dicas non esse genus; siue non esse repetendum in definitione; siue etiam genus summum non posse consistere duplici entitate: quod omnia haec extranea sunt & per accidens, ut aiunt, ad rationem uniuoci, aut analogi unius conceptus.

Nulla ergo ratione melius conuincitur potest ens non esse uniuocum, quam ostendendo in conceptu entis attributionem ad unum, & proportionem; quae sunt notae analogiae, omni consensu philosophorum, doctorumque, inusta in ipso conceptu entis: quod autem analogum est, uniuocum esse non potest.

Quidam vero recentiores commentatores distinctionibus uniuoci utuntur, quoddam enim esse uniuocum physicum, aliud metaphysicum, aliud logicum, siue dialecticum. Physicum, esse speciem infimam, in qua nulla latet æquiuocatio, ut in genere latet, teste Aristotele. Metaphysicum, ubi ratio significata per nomen est una; logicum, ubi præter hoc quod est ratio una, est subijcibilis, aut prædicabilis; hæc enim logicus considerat, illa metaphysicus. Deinde uniuocum metaphysicum, siue logicum distribuunt in partes quatuor, ita ut hæc nomina attributorum diuinorum, dicant esse uniuoca quidem, sed imperfecta uniuoca, quae etiam sint analogae; neque enim analogiam uniuocationem euertere: quia igitur non possunt inficiari horum nominum analogiam; ut Scotum tueantur, uniuoca simul faciunt, & analogae. Hæc summa est sententia.

Hoc loco aduertendum est uniuocum physicum non dici propter significationem vocis, sed propter rem ipsam significatam, in qua non est inæqualitas participationis, quam appellamus æquiuocationem physicam. Nunc autem disputamus de nominum significatione, & de uniuoco logico, quod penes significationem uniuocum esse censemus.

Primò

Ratio aliqua

Explicanda est Rectè refellitur Scotum.

6. Aduert.

In tribus primis rationibus adducta, præcipientis sunt ad rationem uniuoci, aut analogi.

7. Vera ratio est illa & explic.

In ipso conceptu entis attributio ad unum & proportionalis notae analogiae.

8. Responsio Rada.

Vniuocum Physicum.

Metaphysicum.

Logicum.

Pro Scoti interpretatione. Vniuoca diuidi in 4. species, quarum una, scilicet imperfecta simul analogae & ad hæc pertinent nomina attributorum.

9. Aduert.

Hic fermo est de nominum significatione, & de uniuoco logico.

Primò igitur isthæc interpretatio re-
fellen da est; quòd sint vniuoca, & ana-
loga simul: nam analogà nomina spe-
cies quædam nominis sunt; neque enim
omnia nomina sunt analogà, sed quæ-
dam nomina: quare necesse est analo-
ga discernere ab vniuocis, sicut ab æ-
quiuocis. Et probatur idem planissi-
mo argumento, quoniam analogà dif-
ferunt definitione ab vniuocis; sunt
enim analogà, quibus ratio neque est
omniò eadem, neque omniò diuer-
sa; ergo est species nominis opposita;
ergo quod analogum est, non est vni-
uocum. Præterea analogum aut est ip-
sum vniuocum, aut genus, aut species
eius, aut accidens nominis vniuoci;
non est ipsum vniuocum; aliqua enim
sunt vniuoca, in quibus nulla est ana-
logia, vt homo; aliqua verò analogà
in quibus conceptus non est vnus, vt
sanum, quæ nullo modo sunt vniuoca:
sed neque analogum est genus commu-
ne vniuoci, quia omne vniuocum esset
analogum: neque analogum est species
vniuoci, quia omne analogum esset
vniuocum; sanum autem analogum
est, & vniuocum non est: neque est ac-
cidens, quia analogia cernitur in signi-
ficatione nominis, sicut & vniuocatio:
ergo analogum est species opposita vni-
uoco, & æquiuoco, & non est accidens
vniuoci nominis. Nomen ergo analo-
gum non est vniuocum, neque vniuo-
cum analogum, sed sunt species nomi-
nis discretæ suis definitionibus.

11. Iisdem argumentis probatur vniuocum non posse distribui in eas species, quarum aliqua sit nomen analogum: quare quicumque probauerit analogiam nominum diuinorum, hoc ipso ostendit non esse nomina vniuoca.

12. Sed iterum redintegratur questio illa, quæ viros doctissimos vexauit, quomodò inueniatur analogia in conceptu vno, & vna ratione significata per nomen: hoc enim ad vniuocum pertinet, iuxta definitionem vniuocorum. Quapropter tot viri perspicacissimi diuiserunt conceptum entis, aut saltem rationes significatas per conceptum, vt non facerent vniuocum. Et explicatur magis dubitandi causa: nam si declarem conceptum entis, Ens est id quod est: sola autem substantia est id quod est; accidens autem est quo

A substantia est, & non est id quod est: ergo accidens non est ens, nisi denominatione extrinseca, quia est entis; sicut sanum dicitur pomum, quia confert sanitatem; ergo conceptus entis non est communis vtrique, scilicet substantiæ, & accidenti: ergo ratio ipsa analogiæ huius evertit vnitatem conceptus; quòd si conceptus est vnus, analogia tollenda est.

Ad hoc dubium vt respondeamus aduertendum est, quòd ens est id quod est; ita enim ab Aristotele locis recitatis, & sæpè aliàs explicatur; qua ipsa explicatione conuenit propriè & simpliciter substantiæ, non verò accidenti: tum quia id quod est, substantia est; accidens verò non est id quod, sed id quo: quo pacto neque natura substantiæ materialis est ens, quia non est id quod, sed id quo; verbi gratia, humanitas non est id quod est, sed quo Petrus est: tum quia accidens non est id quod (hoc est) non est quidditas, sed est quantum vel quale: tum denique quia accidens non est id quo aliquid simpliciter est; albedine enim Petrus non simpliciter est, sed est albus; humanitate autem simpliciter est aliquid, quia est hominis quidditas, & qua homo simpliciter existit. In his ergo omnibus indicatur habitudo accidentium ad substantiam. Sed tamen si ipsa accidentia in se considerentur, sunt entia quædam; albedo enim est id quod existit, & suam habet quidditatem, & propriam existentiam existit; quæ in analogia proportionis meditamur: sed quia hæc ipsa, quæ sunt accidentis propria comparantur cum substantia, quæ est primum ens, cuius entis ista quoque entia sunt, accidentia dicuntur non propriè neque simpliciter entia; verè tamè & formaliter entia, cum verè & formaliter existant.

C Ex his colligitur, quòd in conceptu communi entis non exprimitur hæc habitudo accidentis ad substantiam; est enim conceptus vnus, non duorum; & cum accidentia sint vera entia licèt imperfecta, coeunt in illo communi conceptu cum substantia, ita vt neutrum significetur, sed solum ens. Dum verò definitur ens, scilicet per id quod est, adhuc nullus est conceptus substantiæ, aut accidentis; vtrum-

D

Accidens est quo substantia est, seu est entis, & non est id quod est.

13. Pro respons. prout.

Accidens non est propriè & simpliciter ens, hoc est, id quod est.

1. Ratio. Non est id quod, sed quo.

Idem de humanitate, v. c.

2. Ratio. Nō est id quod, hoc est quidditas, sed quāt. & c.

3. Ratio. Non est id quo aliquid simpliciter est.

Secus de humanitate.

Ratio. In his indica- tur habitudo ad substantiā.

Accidens, vt albedo, in se est ens, & suam habet quidditatē, & propriā existentiam, quæ sunt meditan- da in analogia proport.

Ob habitudinē seu cōparationem ad substātiā, dicitur nō propriè, nec simpliciter ens, ve- re tamè, & formaliter ens.

14. Responsio.

In cōceptu cōmuni entis, nō exprimitur hæc habitudo.

Ratio.

Item nec in illa defin. entis, Est id quod est.

10. Ea interpret. refellitur 1.

Analogia sunt species nomi- nis distincta definitione ab vniuocis, sicut ab æquiuocis, & opposita illis.

Refellitur 2. Analogum nō est ipsum vniuocum.

Non est genus vniuoci.

Non species.

Non accidēs.

11. Concluditur ex analogia no- minum diui- norū rectè in- ferri non esse vniuoca.

12. De analogia. Ratio dub. quo- modo inuenia- tur in concep- tu vno?

9. uert.

Explicatur.

Terminatio- nis, & vniuoca lo-